

H. sept. 17te in 4°

SVENSKA
RUN - URKUNDER,

UTGIFNA

AF

RICHARD DYBECK.

Andra Häftet,

med 9 Plancher.

KÖPENHAMN,
C. G. Iversen.

STOCKHOLM,
J. L. BRUDIN.

CHRISTIANIA,
Fellberg & Landmark.

SVENSKA
RUN-URKUNDER,

UTGIFNA

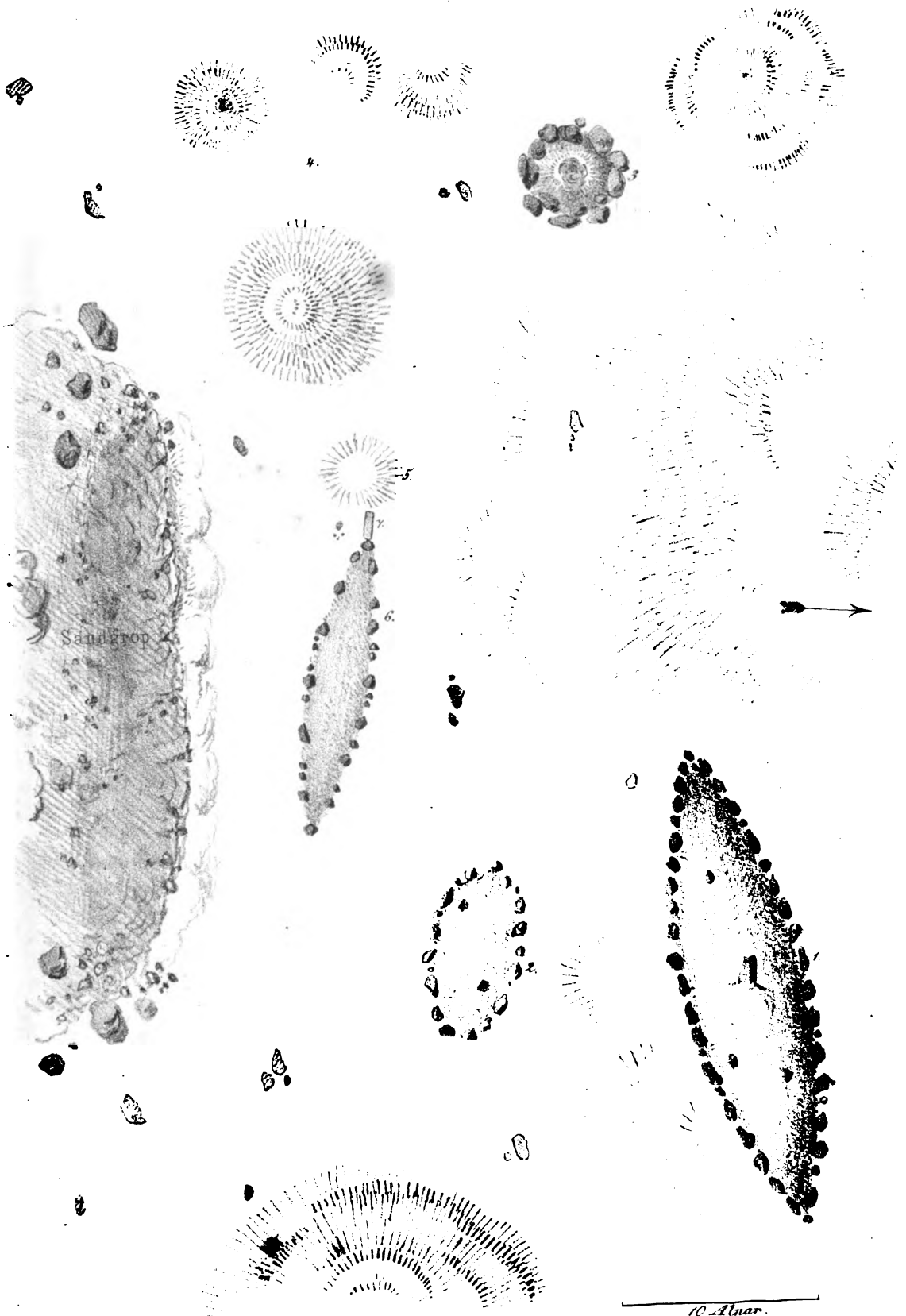
AF

RICHARD DYBECK.

Första Samlingen.

STOCKHOLM,
TRYCKTE HOS JOH. BECKMAN, 1855.

Det härmed började arbetet kan och bör blifva ett stort verk. Man har på sednare tider i Svenska landsorter uppdagat en mängd för forskare och andra fornvänner hittills obekanta runinskrifter, och man har omsider funnit, att den för länge sedan utgifna stora samlingen af fader-neslandets runurkunder, för sin tid ganska förtjenstfull, dock lider af svårare fel. De förra böra alla utan undantag utgifvas, samt af den sednare, i säkrare afritningar, åtminstone de viktigaste bland felaktiga. Och häraf uppkommer ett stort antal, uppstår ett stort verk.

Om vigten af en närmare och tillförlitligare kännedom af dessa vårt lands till stor del »äldsta originalurkunder» kan icke mer blifva tu tal. Man har äntligen börjat rätt fatta forntiden, och dermed äfven dessa sanna och rena uttryck deraf: man är på väg att inse det de icke kunnat vara annat, än hvad de äro: föga i längd och bredd, i sanning och djup fullt ut hvad vi komme åstad; »forskaren har ofta funnit mera upplysning i dessa enkla korta rader, än i sednare långa, intet sägande afhandlingar.»

Främst böra väl runinskrifterna skattas såsom ovärderliga språk-lemningar; och att i närvarande dagar stora krafter, verkliga förmågor, i det hänseendet se dem gunstigt an är hugnande, glädjande.

Dernäst äro dessa runristade minnesstenar, vanligen stående eller liggande ute å marken, verkligen att räkna bland grundstenarne i vår ännu så föga bearbetade forn-geografi. De äro, mer än man eftersinnat och trott, »visestonar» på gamla, nu ofta förlagda eller igenvallade, farleder till lands och sjös: säkra utvisare af landets befolkning och odling för sin tid.

För det myckna, som i öfrigt kan af Sverikes flere än 2,000 runinskrifter inhemtas och läras, skall icke här redogöras. Den tid kommer, då de fullt uppskattas.

Men äro de då ännu till? Hvem vet? Jag har blifvit satt i tillfälle, att för framtida forskare och fornvänner — fosterlandsvänner vågar jag icke säga, efter det ädla släktet tyckes ej hafva lång tid öfrig —

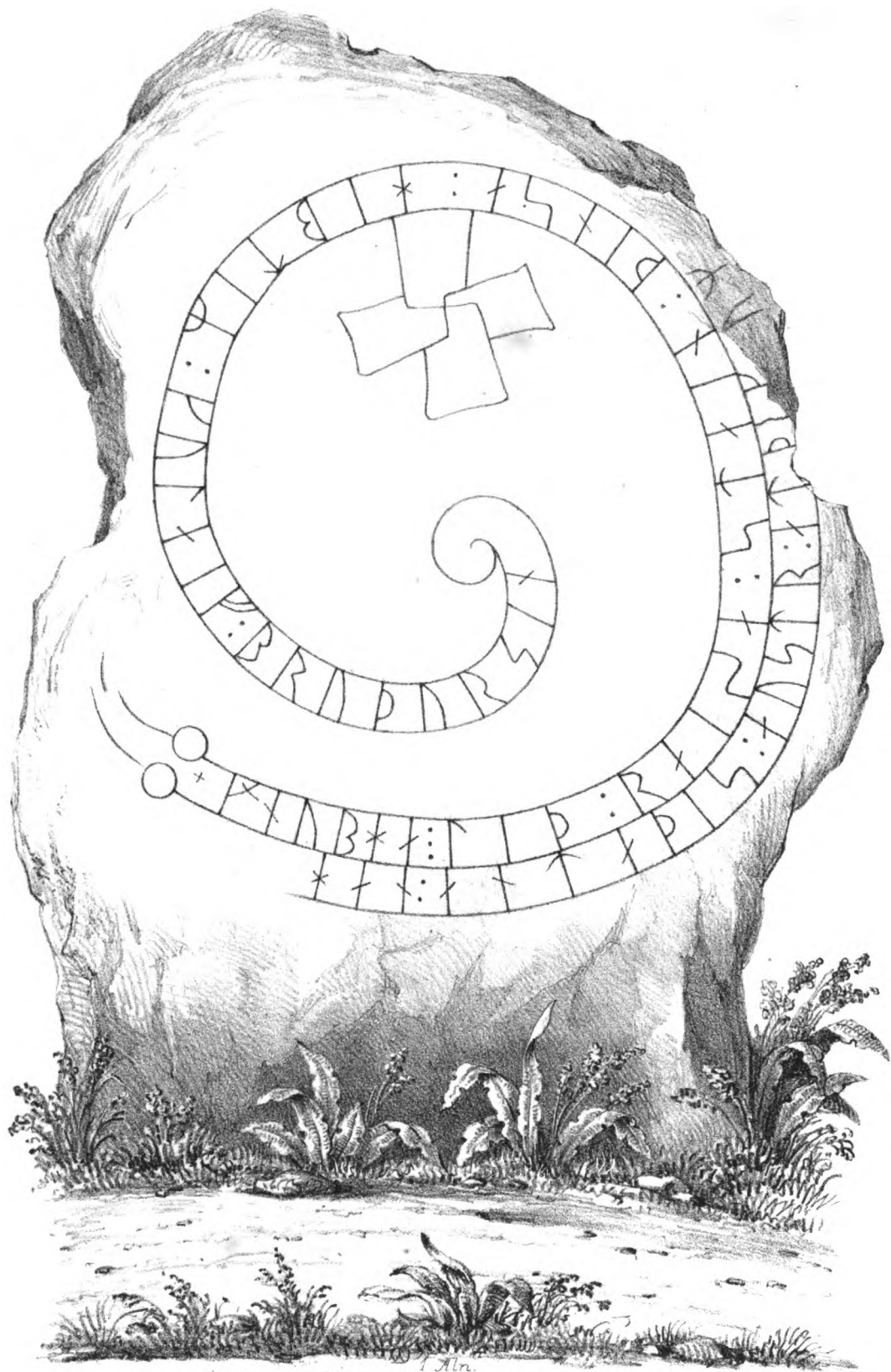
visa något litet af hvad varit hafver, när kanske ej mer en enda Runsten reser sig å våra grönskande eller snöiga fält.

Mitt syfte har varit, att för redighetens skull meddela afritningarne så stora, som möjligt; hvarföre samma mått för alla icke blifvit följdt. Den enda häraf uppkomna olägenheten, att verkliga storleken af stenarne i förhållande till hvarandra icke vid en flygtigare blick på taforna faller i ögat, är en småsak.

Redan nu hade törhända tolkningar af inskrifterna bordt lemnas; och det var från början äfven meningen. Men besinnande, att jag här vid lag bara är och kan vara Runurkundernas utgifvare, äfvensom det städse klanderliga i att söka gå större, verkliga förmågor i förväg, har jag beslutat låta tolkningen, den der oundvikligen skulle påkallat djupare eller ytligare språkredogörelser, åtminstone till annan tid uteblifva.

Stockholm den 4 Maj 1855.

Utgifvaren.

Aln.

1.

SÖDERMANLAND

Bölebo n. s. Vagnhårað en. Hedriksda.

I.

Södermanland. Hölebo härad, Vagnhärad socken, Fredriksdal.

Hösten 1844 påträffades å det under Säteriet Fredriksdal hörande och dertill gränsande hemmanet Skåångs gårde, invid och till en del i en genom gårdet löpande rännil eller bäck, denna Runsten, så sjunken i marken och rännilen, att blott en del af dess ena sida var synlig. Ägaren till marken, Herr Öfverstelieutenanten Nils Hägerflycht, upptäckte snart, att stenen å undre sidan egde ristning, och lät, till följe deraf, kort derefter aktsamt föra honom från sin olämpliga plats till Fredriksdal, der han nu reser sig å en täck höjd i trädgården, omhuldad af unga löftrån, buskar och blommor.

Intill nämnde gårde, vid hvilket en häradsväg utefter sjön Sillen, fast här på något afstånd från sjön, löper, ligger en vidsträckt kärrmark, af nuvarande ägaren upptagen till åker, och det är utom all tvifvel, att äfven gårdet fordomdags utgjort ett kärr. Runstenen kan, i detta fall, icke varit rest å det ställe, der den 1844 påträffades, utan har troligen från någon plats invid eller åtminstone närmare häradsvägen, der ännu en Runsten (Liljegr. 856) finnes — en sådan ses ock vid samma väg, å Vappersta angränsande egor — blifvit förd till den från kärret flytande rännilen, att begagnas såsom gångbro.

Stenen, som består af ljus granit, är flisbildad, å framsidan temligen slät, dock ofvantill, särdeles å högra kanten, något afflisad, till en del af ålder, enär inskriftens två sista runor, som äro mattare än de öfriga, befinnas å en sådan af-flagad, lägre eller djupare del. Frånsidan är ojämna. Största tjockleken uppgår till 44 tum. — Inskriften lyder:

KNUBHA : LIÞ : RAISA : STAIN : ÞINSA : HIBTIR : KULAIF : BRUÞUR :
SIN : HAN : ANTAÞIS : AUSTR : AT : ÞIKUM

Det är: KNUBHA LIÞ RAISA STAIN ÞINSA HIBTIR KULAIF BRUÞUR SIN HAN ANTAÞIS AUSTR AT ÞIKUM

Tvärstrecket öfver grenen till första runan (V) kan vara en tillfällighet. Sista ordet (*pikum*) synes vara fullständigt. Männe en felristning för *Krikum*?

2.

Södermanland. Hölöbo härad, Vagnhärad socken, Nora uppgård.

Denna är den fjerde af der befintliga Runstenar. Dess nedre del utgör för närvarande trappa till en utbod å gården och de öfriga fem mindre styckena, hvilka, sinsemellan sammanhängande, i långliga tider begagnats såsom spishäll i stugan, ligga sedan förliden höst, då hällen utbröts ur spiselen, spridda kring trappstenen. Det felande är måhända ännu doldt i spismuren. Såsom upprest säges stenen haft sin plats vid landsvägen nedanför byn, ej långt från Norbosjön.

För omkring 20 år sedan, då de kvarvarande småstyckena ännu sammanhängde, blef ristningen å så väl det större, fotstycket, som å fyra af dessa småstycken aftecknad af pastoren J. E. Ljung, och jag har efter hans fullständigat min teckning af ristningen å de sednare, enär sedan dess denna del af inskriften lidit af eld och nötning. Mycket af Runstenshalvvan var vid nämnde tid doldt i spismuren. — Inskriften:

*RNTTR : TNY : NNY .. RTHTN : HTT(I) : VTBNR
 YNBTT : BNTTT : T(M)RIKTA :

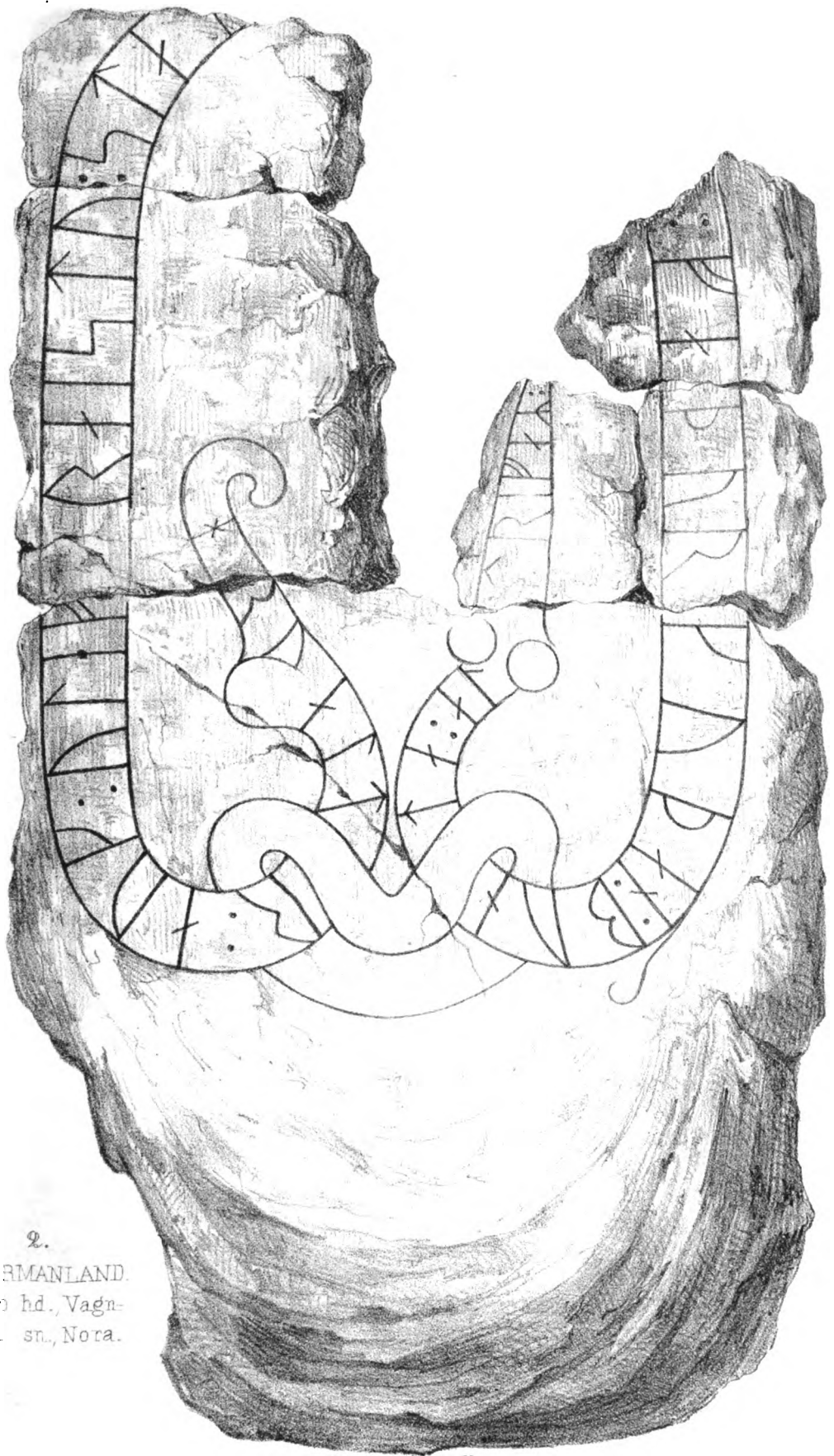
Det är: HRUALTR AUK ULEF .. RAISTU STA(I) FAÞUR KUPAN
 BUNTA A(LT)RIFAR

Af första runan (*) finnes nu intet, bara ett matt krokstreck efter slingan. Stycket med runorna :VT saknas dermot å Ljungs teckning. Runorna [R], med det föregående krokstrecket (till ett ↑ ?), uti inskriftens sista ord, äro alldeles bortnötta eller förbrända.

3.

Södermanland. Hölöbo härad, Vesterljung socken, Björkö.

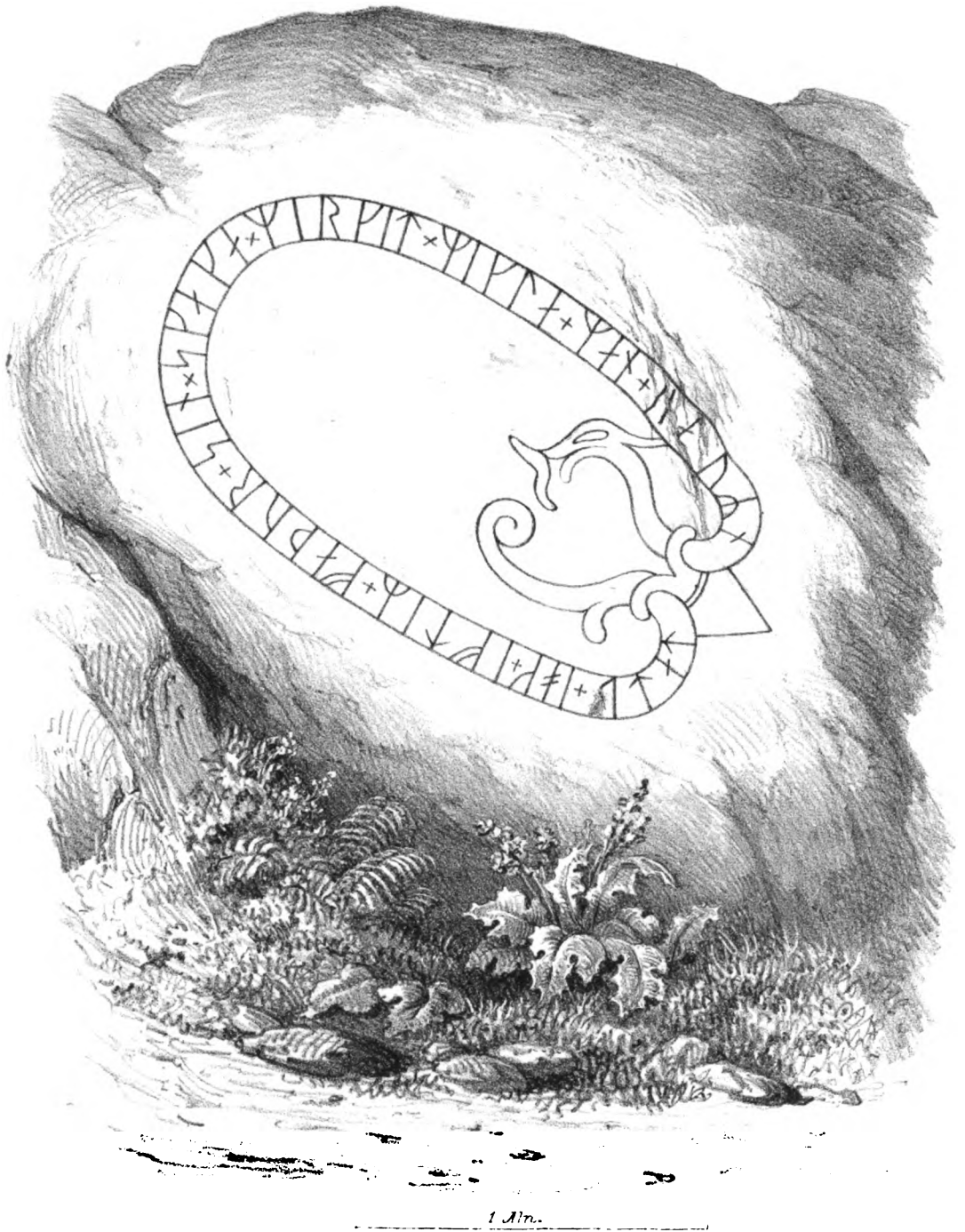
I Björkö (efter uttalet: Björke) hemhage, norr om byn, finnas i mängd mindre bergknölar eller ofvantill rundade klippor, här likasom

2.

NÖDERMANLAND.
Höleto hd., Vagn-
hårad sn., Nora.

1. A1a.

1 Mtr.

3.

SÖDERMANLAND.

Höleho he Vesterjung sa. Björkö

begränsande det stora jämna fält, som en gång sannolikt utgjort ett vatten, alltifrån Holsviken af Östersjön. Jfr. *Sv. Fornsaker*, h. 2, sid. 40. Så väl hemhagen, som en annan dertill gränsande, något jämnare, hage hafva till hela deras utsträckning fordomdags varit begravningsplatser; talrika högar, kullar, skepps- och andra sten-sättningar, finnas der ännu. Midt ibland sådana i den förstnämnde, eller hemhagen, reser sig den bergsknöl, å hvars östra, nog stupande, samt från fältet och en på andra sidan klippan löpande byväg vända, sida eller vägg denna ristning förefinnes. Derinvid och midtför är i marken mellan höjderna ett mindre träsk, eller pöl, utan tvifvel uppkommet efter der hemtadt sandgrus, då högarna uppkastades, och straxt i söder, högre upp, ses en vacker skepps-sättning.

I anseende till bergväggens kullrighet har slingbildn blifvit lagd på sned; öfre delen deraf hade eljest kommit i stark förkortning för ögat, och i följd deraf läsningen försvårats. (»Nehej, berge' stog fälle på anna' vis när då här skrefs», invänder en gammal man i Björkö.) — Inskriften:

†††† (ell. †) × †† × ††† × †††† × †† × †††† × ††††† ×
 †††† × †† × (†)†††

Det är: TATR (l. TATL) IOK IFTIR FAÞUR SIN SKAKA MIRKIT MIKLA
 MAN (UA)URN

I första ordet (*Tatr* l. *Tatl*), ristadt med vänderunor, är likväl † icke omvänt, troligen för att ej få utseende af †. Runorna †† (?) i sista ordet hafva, i anseende till klippornas skroflighet å detta ställe, säkert aldrig varit tydligare.

4.

Södermanland. Svartlösa härad, Grödinge socken, Löfstalund (förr Skälby: af läget å gränsen mellan Svartlösa och Öknebo härader).

Helt nära gården står, få famnar från vägkroken och i lägsta slutningen af norra dalbrecken, denna Runsten, något sjunken i den lösa marken. Häradsvägen mellan Södertelje och Hanninge socknar kröker sig der öfver en dæld, som, med en bäck i midten, sträcker sig från trakten af sjön Uttran här förbi, samt vidare utefter Malmsjön och några andra småsjöar, deribland Axan (i gamla handlingar kallad *Samksan*), genom Sorunda, hvarest den slutar i Saltsjön.

Stenens framsida är jämn; frånsidan deremot kullrig och nog ojämn. Tjockast (sex tum) är stenen till höger närmast marken, hvilken del säkert utgjort hans fot, då korset haft en upprät ställning, och är han således icke blott sjunken, utan äfven fallen åt ena sidan. Sannolikt redan såsom upprätstående har stenen blifvit till sin öfre del, som är bara 3—4 tum tjock, afslagen, och törhända var det äfven då, som han förlorade sin ursprungliga ställning. Det afslagna har ännu icke kunnat återfinnas.

»Fjerdingsmannen Anders Janson» yttrar i sin »Specification oppå dhe Runsteenar och gamble Steenhögar, som finnas uthi Grödinge socken» (af år 1686): »I Skiählby Sättegårdh två Runsteenar, dhen ena står oppe och dhen andra ligger omkull.» En fallen, såsom det synes, bautasten ligger ännu nära Runstenen (se Pl.), men om den å undre sidan har någon ristning är icke utrönt. Märkligt nog om inskriftens sista ord *kuml þausi* skulle afse runstenen och en derinvid rest bautasten. — Inskriften:

* #HPTNTRR: RTHHTI : HTHT : ÞTHI : ÞTHI : HIRTHHT :
 YN(Þ)..... H : NY : ÞTHI : NTHN YNTN : HTT : YHIRÞI
 #HPTNTR : YNYT : ÞTHI

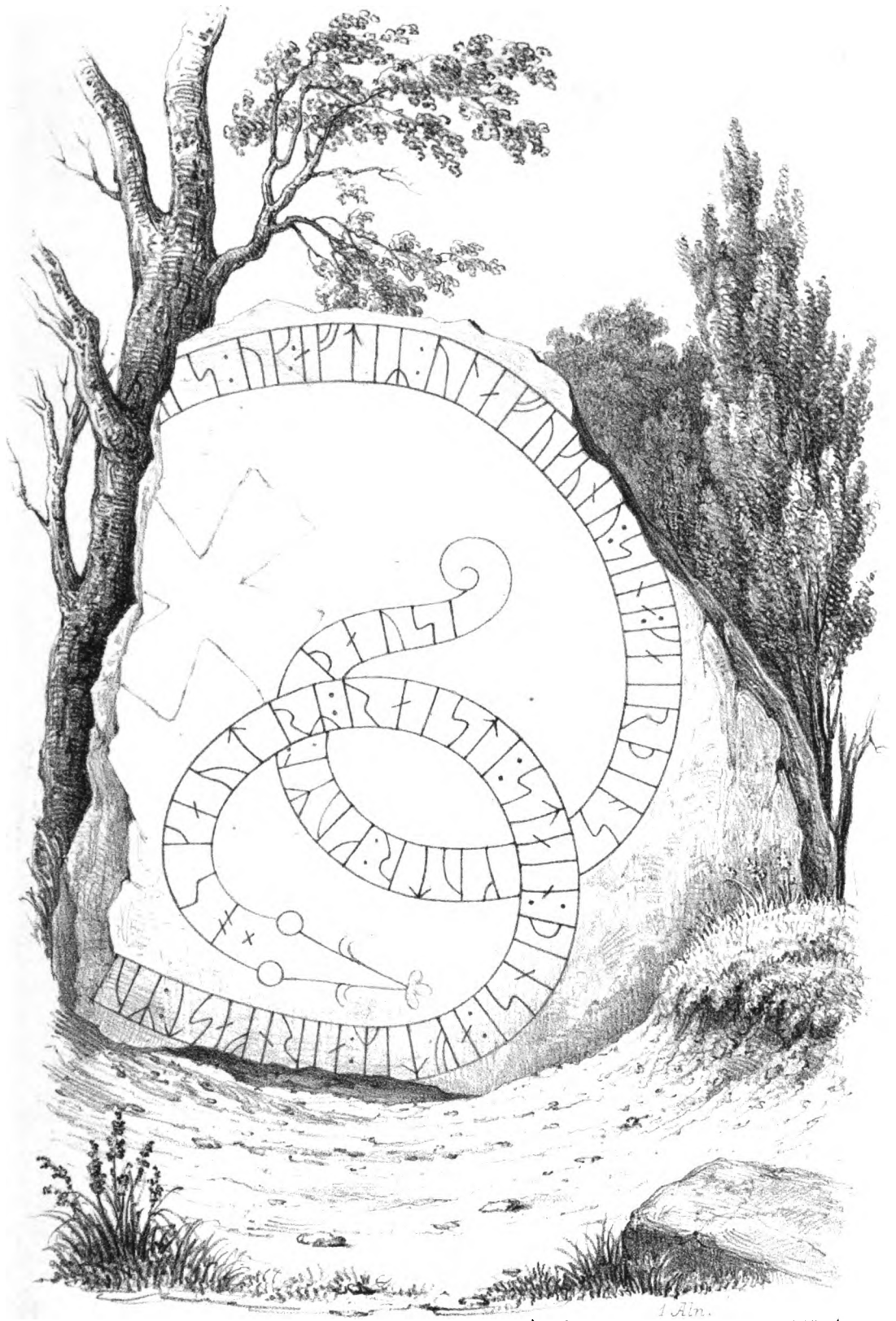
Det är: OSKAUTRR RAISTI STAIN ÞINSI AFTIR AIRNFAST MU(Þ).....S
 UK AFTIR ULAFU KUNU SINA KAIRÞI OSKUTR KURL ÞAUSI

5.

Södermanland. Svartlösa härad, Grödinge socken, Uringe.

Runstenen är stående i Uringe bys skog (»Uringe malm»*), å gränsen mellan Svartlösa och Sotholms härader, samt socknegränsen mellan Grödinge och Österhanninge, på norra sidan om en mindre sluttning af den här ofvan (under N:o 4) nämnda vägen mellan Telje och Hanninge socknar. Han har å framsidan, uppifrån och ned, en svagt upphöjd rygg, samt är till öfre kanterna tunnast och der något skadad. Ställningen är tillbaka och åt ena sidan lutande. — Inskriften:

* I beskrifningen till en karta af 1636 öfver lägenheten *Runsten*, belägen härinvid och förmodligen nämnd efter minnesmärket, säges denna vara »bygd på kronones allmänning.» Å en karta öfver Uringe af 1717 är sjelfva Runsteen en både antecknad och nämnd.

4.

SÖDERMANLAND

Svevika hdl. Drömnäs sö. Löfstalund

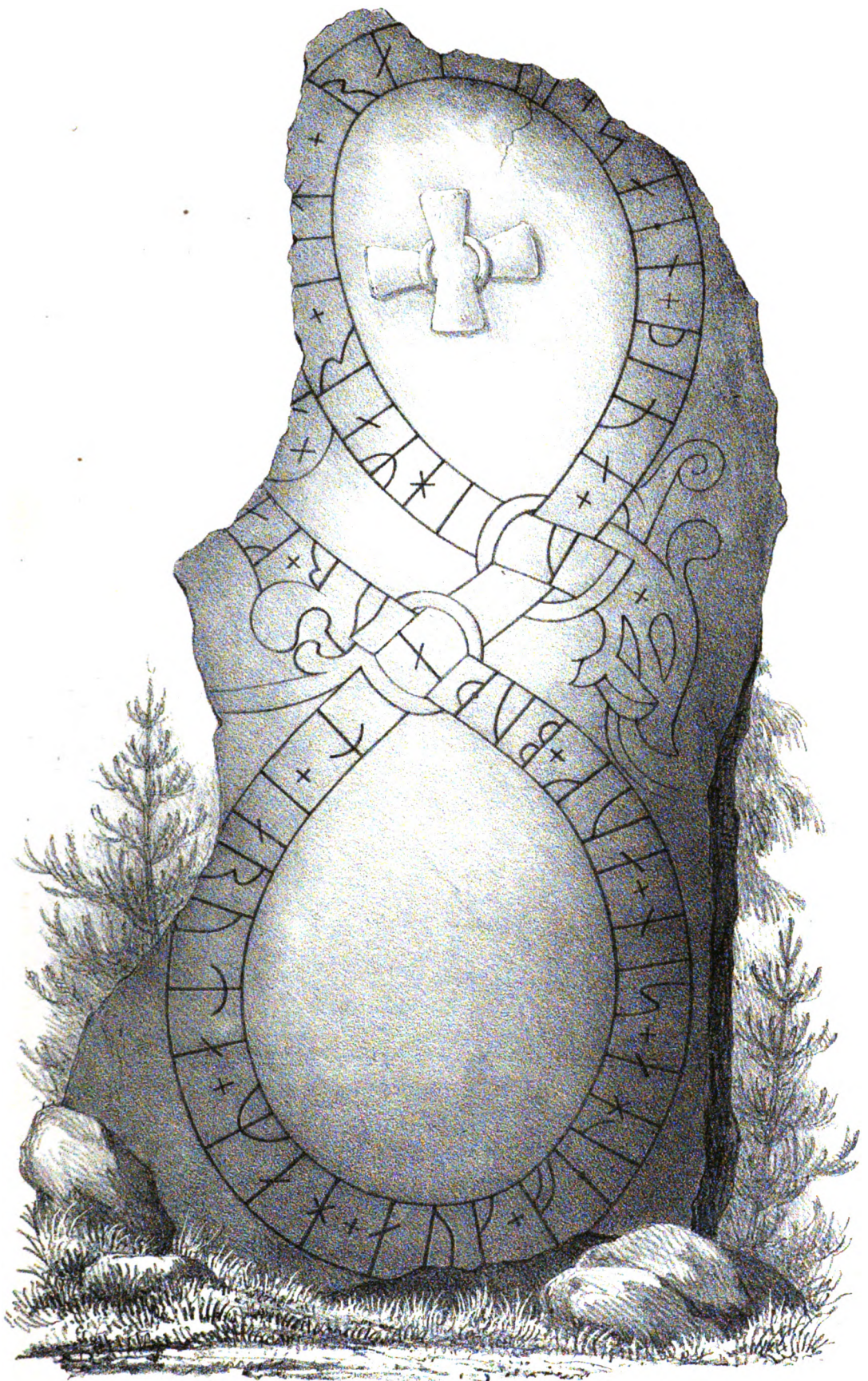

1 A/n.

5.

SÖDERMANLAND.

Svartlösa hd., Grödinge sn., Uringe

1. Abt.

6.
SÖDERMANLAND.
Svartlösa hd., Grödinge sn., Öster Fröta.

* *HNR * HNY * PHTI * HNY * HHT. t. PR * HNY * NIHTYR *
 HNY * PHTI * I(I) HHT * HHTI * HTT * HTT *
 NIHTYR * PHTI * HHT

Det är: HAUR AUK KARL AUK SIH. A. KR AUK UIHIALMR AUK KAINI
 L(I) . . . AISA STAIN PINA AFTR UIHMAR FAÞR SIN

6.

Södermanland. Svarlösa härad, Grödinge socken, Öster Bröta.

Högt upp i vestra sluttningen af en betydligare bergshöjd i tjocka skogen, som sammanhänger med den nyss (under föreg. n:r) nämnda Uringe malm och andra skogsmarker i Sorunda, Grödinge, Vesterhanninge och Huddinge socknar, står denna Runsten invid och på östra sidan om en öfver höjden * löpande, knappt farbar, skogsväg — efter sägen ännu för 200 år sedan begagnad såsom klöfjeväg ** — mellan sockenvägen vid Vesterby i Sorunda samt häradsvägen i Grödinge. Sedan han i mer än 30 år haft en svårt framlutande ställning — vådlig både för sig och vägfärande — samt derunder kanterna ofvantill, hvilka något skjutit öfver vägen, blifvit här och der afslagna, är han sistlidne höst, på Landtmätaren Victor Dahlgrens uppmaning, af byamännen i Bröta åter vorden rest, och kan nu å sin ensliga, höga och skogiga plats, med sin höjd af mer än fyra alnar, betraktas såsom ett af vårt lands skönaste minnesmärken.

Stenen är icke nämnd i den förut (under N:o 4) åberopade uppsatsen om Grödinge sockens fornlemningar, men finnes antecknad å Petter Arosanders karta af år 1687 öfver »Östbröta» (en annan af Sven Månsson (1636) innefattar inägorna), i anledning deraf att byamännen i angränsande Vesterby velat hålla den för en rå-sten byarne emellan, samt sålunda tillvälla sig ett stycke af Bröta skog: Anteckningen lyder: »7. En Vjsesten på Västerby malmen sunnan för en stoor Runsten vidh en farvåg Socknarna och Byarna emillan, till hvilken (Runsten) Västerbyna villa gå och skära en Triangel af Öster Brötha skogen efter visningen» (nl. Runstenens ***).

* Nedanför denna äro flere kärr eller mossar, deribland »Runstensmossen», och derifrån ned mot Grynsjön sträcker sig den s. k. *Svardalen*, af hvilken törhända häradet har namn.

** De flesta vägar i orten lära då varit föga annat än klöfjevägar, »den tidens landsvägar», såsom allmogen uttrycker sig. Vid den ifrågavarande finnes, närmare Vesterby, ännu en hittills ej känd Runsten.

*** I samma kartebeskrifning förmäles ock, att byamännen berättat det de många små lägenheterna i skogen häromkring »först varit optagna af Skiöttare i Sahl. Konung Gustaffz (den I:s) tjd, medh böndrens loff.»

Bröta-stenen, hvilken kännes af kringboende allmoge under namnet *Runda sten*, eller *Rundsten*, är en å framsidan bucklig eller kullrig och å frånsidan skålig, tunn och ljus gråstensfäsa, rätt ovanlig i dessa trakter. Ristningen, utförd med synnerlig omsorg, har delvis lidit genom de nämnda af-flagningarna öfverst å stenen, äfvensom i venstra kanten. Korset är, märkligt nog, något upphöjdt. — Inskriften:

* N1YTR * (N)T * RT(HT) * HTT * BITT * TT * HRTTT *
YTT * TNY * YITT * HT * TNY * BNTNR * YT...T *

Det är: UIMAR (L)T RA(ISA) SAEN PINA AT IARUTA MAH AUK
FELHA SIN AUK BUÞUR KA.....A

Slutet af slingan har bildat en ringlad stjert, och de felande runorna kunna ha varit till antalet 4—6.

7.

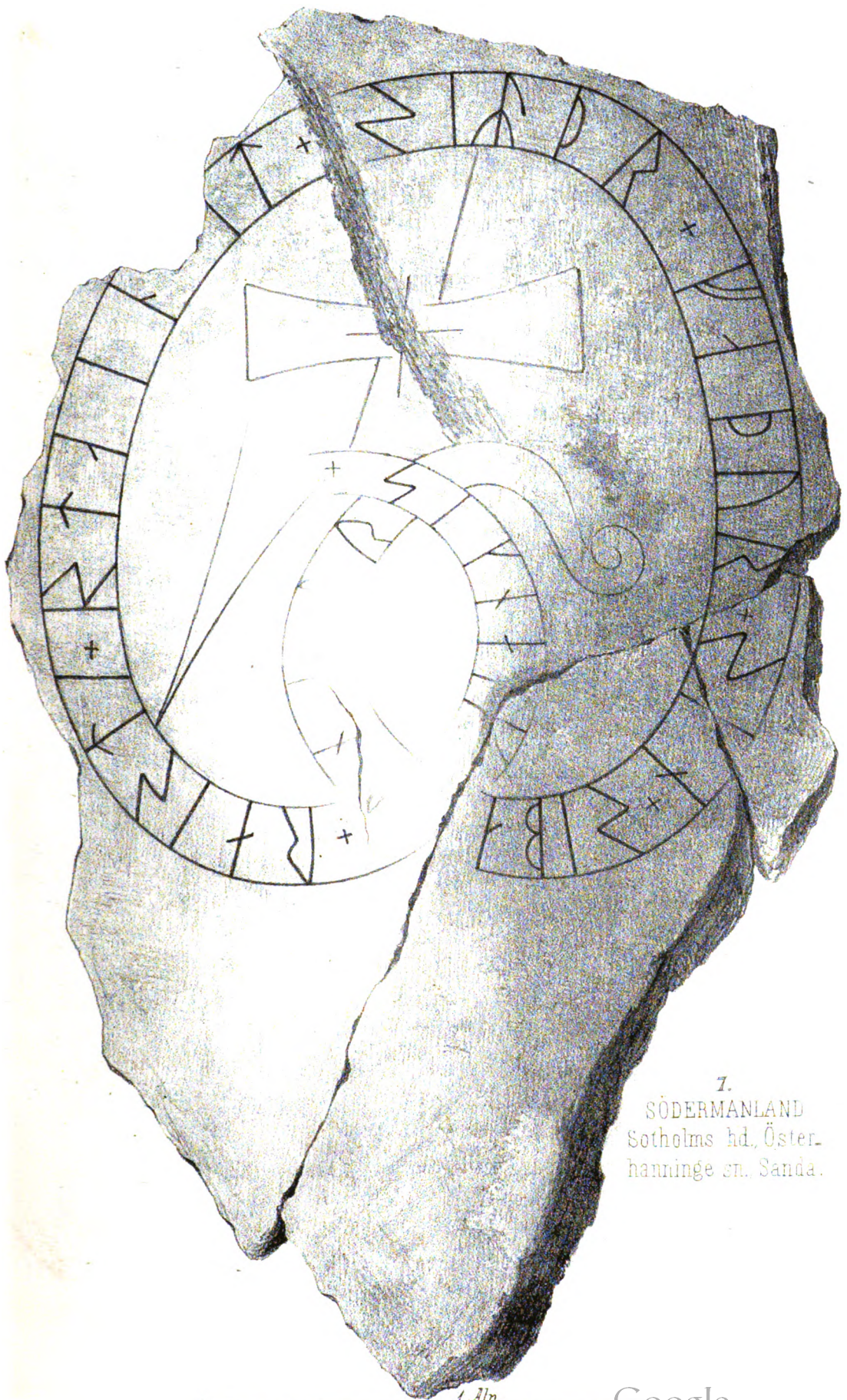
Södermanland. Sotholms härad, Österhanninge socken, Sanda.

Från Vinnock vik af Saltsjön och i Tyresö socken sträcker sig en dald, som fortgår genom Österhanninge in i Vesterhanninge socken, der den vidgar sig, sluteligen öfvergående till jämnare slätter. Grafplatser finnas invid denna dalgång vid Vinnock, Ösby, Tjursta, Hvalsta, Sanda, Hesslingby, Husby och Betby, äfvensom tvänne Runstenar, den ena vid Forss (förut känd) och den andra, eller ifrågavarande, i Sanda gårde. Han nämnes redan 1668 i Andr. Arwidi Berättelse om Österhanninge sockens Antiquiteter (tr. i Gjörwells Sv. Bibl., 2:a delen), såsom belägen »uti Hvalsta gården», samt sönderfallen i två stycken. Stenen har nämligen ursprungligen stått på tillgränsande Hvalsta ägor och låg på gränsen mellan Hvalsta och Sanda gården, nedfallen i ett dike, då han, vid fältens jämnande och omläggning för tjugu år sedan, flyttades till sin nuvarande plats å en oupptagen mindre fläck i Sanda östra gårde, vid allmänna vägen mellan Stockholm och Dalarö, samt afvägen till Tjursta, der han nu, brusten i tre stycken, ligger å marken.

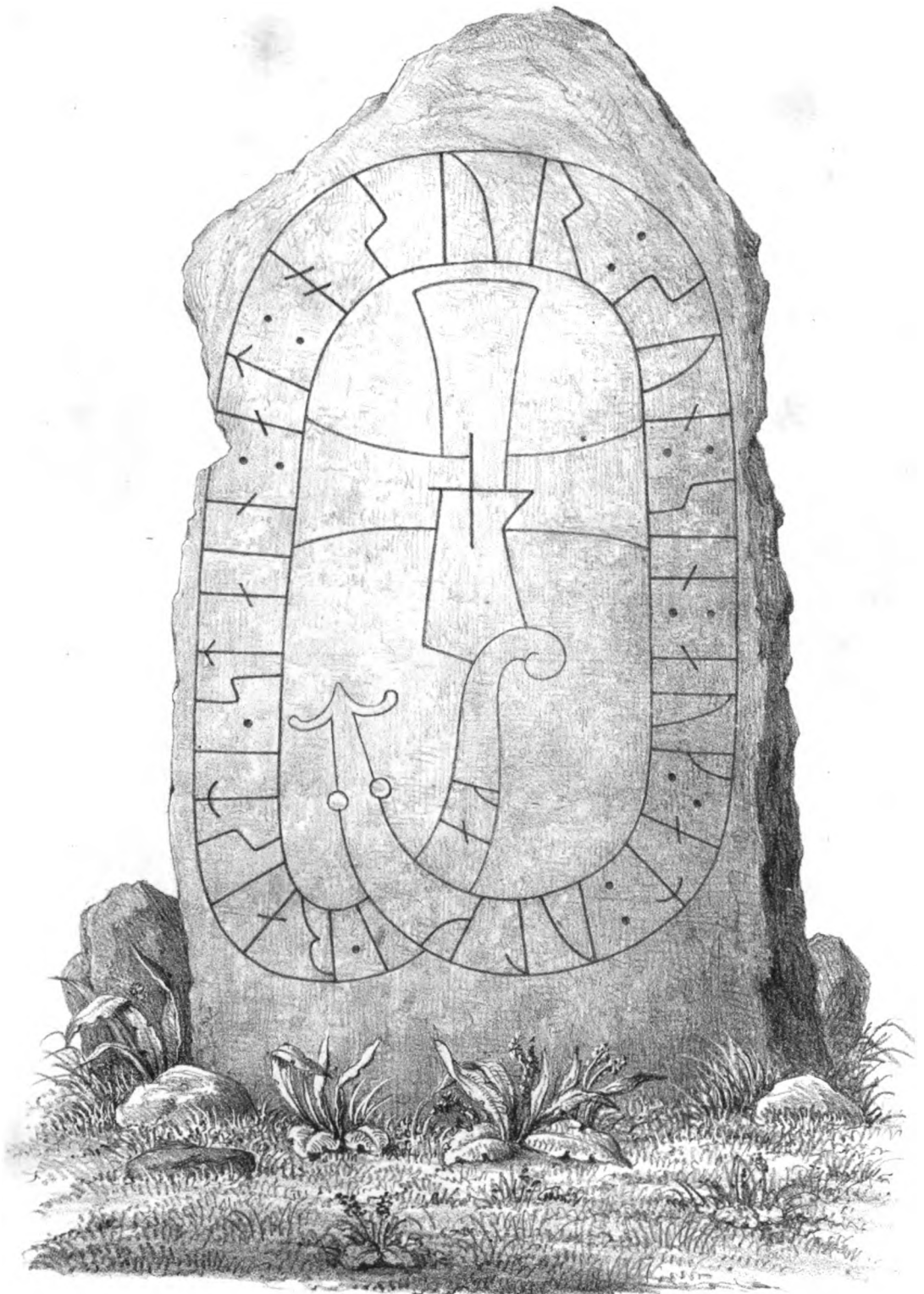
Inskriften, som tyckes aldrig varit djupt inhuggen, är, med undantag af sista ordet, temligen läslig:

* H1YTT(1)Y * RTHTI * HTHT (T)T * H1(NH?)ÞR * YITTNR *
HT * H1B1 . T . . R

Det är: SIKNA(1)K RAISTI STAIN (A)T SI(UR?)ÞR FAÞUR SIN SIBA A..R

7.
SÖDERMANLAND
Sotholms hd., Öster-
hanninge sn., Sanda.

1 Aln.

8.

SÖDERMANLAND.

Botholms hd. Österrättinge sn. Högsta

Stafven framför S i ordet *stain* är en uppenbar felristning, äfvensom törhända mycket i ordet *siurþr* (sioþr?). De blott åt ena sidorna om stafvarna dragna tvärstrecken å † och † visa här, att sådant icke alltid skett af brist på utrymme.

8.

Södermanland. Sotholms härad, Österhanninge socken, Högsta.

Belägen i Högsta äng, invid och söder om byn, uti en genom socken löpande dæld, hvilken tager sin början vid Åfva vik (af Saltajön) i Tyresö socken, och derefter fortgår från nordost till sydvest, i samma sträckning, som den här ofvan nämnda Vinnock-viken (derifrån skild genom en skogbeväxt bergsrygg), samt slutligen förlorar sig mot höjden vid Vesterhanninge kyrka. I däliden finnas, utom den ifrågavarande, två än ej kända Runristningar, äfvensom talrika forngrafvar, såsom vid Berga, Kalfvik, Solberga och vid Högsta (deraf namnet), helt nära Runstenen, fast högre upp.

Högstastenen, hvilken å framsidan företer en nog slät yta, har en mycket tillbakalutande ställning, sedan den stensättning, med hvilken han varit omgifven, utrasat i anledning af markens löshet. Runorna äro, i förhållande till stenyntans vidd, ovanligt stora. Inskriften, hel och tydlig, så lydande:

YTI(R) · RAIHTI · HTHT : TT : THNR : HNT : HT : TNY :
TT : NY

Det är: KAI(R) RAISTI STAIN AT OSUR SUN SIN AUK AT ULK

Sista runan är ett tydligt Y och har aldrig varit Ø.

9.

Södermanland. Öster-Rekarne härad, Sundby kyrka.

Ett i Svea rike hittills okänt slag af Runstenar: en »lagd griftsten» (Liljegren, Runurkunder, sid. 194—196), som för närvarande finnes kringmurad af tegelsten i golfvet till Sundby kyrkas kor, midtför och nära södra ingången till kyrkan. Ehuru sålunda söndagligen svårt ut-

satt för tramp, har stenen likväl någorlunda bibehållit både inskrift och bildverk, hvaraf kan slutas, att han förr haft en mer fredad plats.

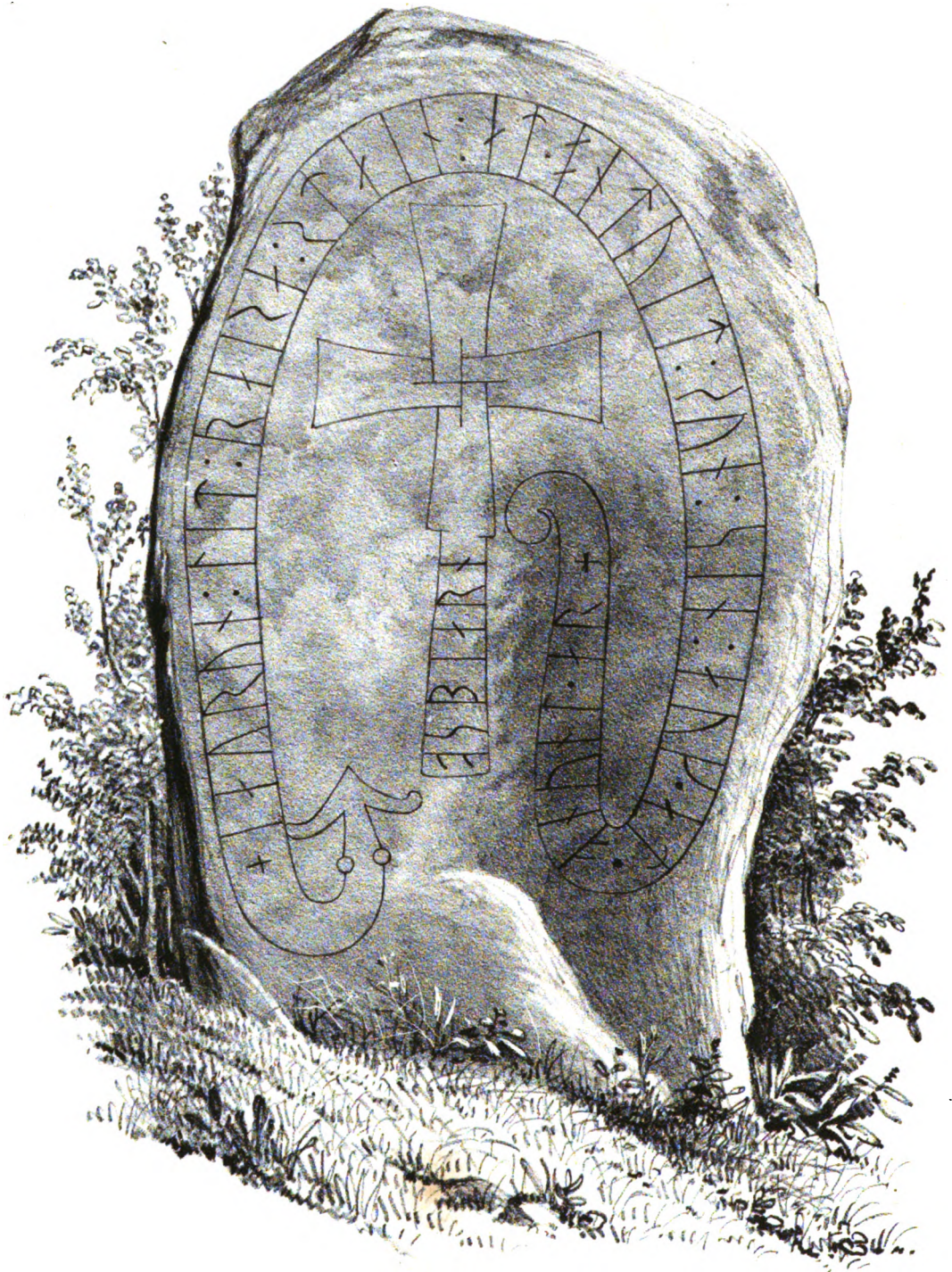
Stenen, hvilken nog är både den prydligaste och bäst bibehållna af kända dylika i vårt land, består af fin och hård, blågrå öfvergångskalksten. Dess tjocklek är än icke utrönt.

Kanterna upptagas af två något upphöjda djurslingor med inåtgående hufvuden och stjertar, och i dessa slingor är sjelfva runristningen, hvari de runor, som fått plats i stenens fyra hörn, blifvit obetydligt skadade. Å fältet inom slingorna synas, likaledes i upphöjdt arbete, tvänne större drakbilder, samt åtminstone två smärre djurliknelser, det ena med fiskhufvud. Inskriften:

* HHI : HNY : HIKNIBR : NTH : YTRNT : YNYSB : BHT :
 IKTHA : HN(N)YNI : YTHNR : HT : HNY : YNRIBR : IKTHR :
 HNYNI : BN(T)TT : HT :

Det är: HANI AUK SIKUIÞR LITU KARUA KUMBL ÞISA IFTIR HU(L)MUIÞ
 FAÞUR SIN AUK KURIÞR IFTIR HULMUIÞ BU(N)TA SIN

10

SUPERMANLAND

Stone Ins. bei Kisterhainde in Saeb.

10.

Södermanland. Sotholms härad, Österhaninge socken, Sanda.

Denne Runsten står ej långt från den under N:r 7 beskrifna *liggande Sanda-stenen*, i norra slutningen mot en mindre dæld eller fördjupning uti Sanda Storgårdshage, förr en del af tillgränsande *Alby hop-mark* (samfälld mark). Dälden är intet annat, än en lemning efter en gammal väg, hvars bredd icke öfverstigit tre alnar, och som följt den förr nämnda stora sänkningen från Vinock-viken af saltsjön till Vesterhaninge. Ej långt härifrån, vid samma stig, finnes äfven den Runsten, som beskrifves under följande N:r. Bådas inskrifter vetta åt stigen. Den nu ifrågavarande, eller Sanda-stenen, af granit och något tillbakalutande, är å framsidan flat; frånsidan bucklig. Slingan, jämte korset med dess skaft, upp till nog dragne åt höger, följer stenens skapnad. Inskriften:

* HNRNT : NT : RTHH : HTHT : TT . HTTNT : HNT : HT :
 THP . TT . HNTT . TR * THBITRT

Det är: IAURUN LIT RAISA STAIN AT ONTUIT SUN SIN AUK AT
 ONUNT AR OSBIARN

Ristaren har begagnat tre olika skiljetecken (., ., och *). Af de fem H-runorna hafva tre den egna skapnad, som samma mynd å den liggande Sanda-stenen. Kännestrecken å inskriftens sista ↑ äro svaga, men fullt säkra.

11.

Södermanland. Sotholms härad, Österhaninge socken, Alby.

I Alby ängsbacke, omkring femhundra alnar vesterut från föregående Runsten, finnas fyra lösbrutna stycken af en annan. Det största af dem, Runstenens nedre del, bibehåller ännu sin ställning i jorden. De öfriga tre styckena äro de enda, som vid gräfning invid det större kunnat igenfinnas. Runstenen berättas hafva blifvit för flere mansåldrar sedan afslagen, hvilket ock brotten utvisa.

Af inskriften återstår, å grundstycket: HTR : BRNBRN :
, det är: KAR BRUBRU, och å det större lösa stycket
 HT, det är: HA, å det andra två halfva stafvar, samt å det tredje och minsta, en sådan. De oskadade runorna äro alla djupt inhuggna och tydliga.

12.

Södermanland. Sotholms härad, Österhaninge socken, Norrby, Småhamra.

I gatan mellan Norrby och Småhamra, nära bron öfver den mellan byarne löpande rännilen, låg ännu 1854 en liten del af en Runsten. Detta år fördes han derifrån till Småhamra för att inläggas i grunden till en uthusbyggnad, men räddades af en dräng. Bäckens eller rännilens flyter utefter den ofta omtalade sänkningen mellan Åfsvaviken af saltsjön och Vesterhaninge kyrka. Vid denna sänkning, synbarligen en gammal sjöled, äro således funna fyra hittills icke kända Runstenar.

Af stenens inskrift återstår tyvärr bara: *HULF(A).

Alla bemödanden att återfinna det felande hafva hittills varit fruktlösa.

13.

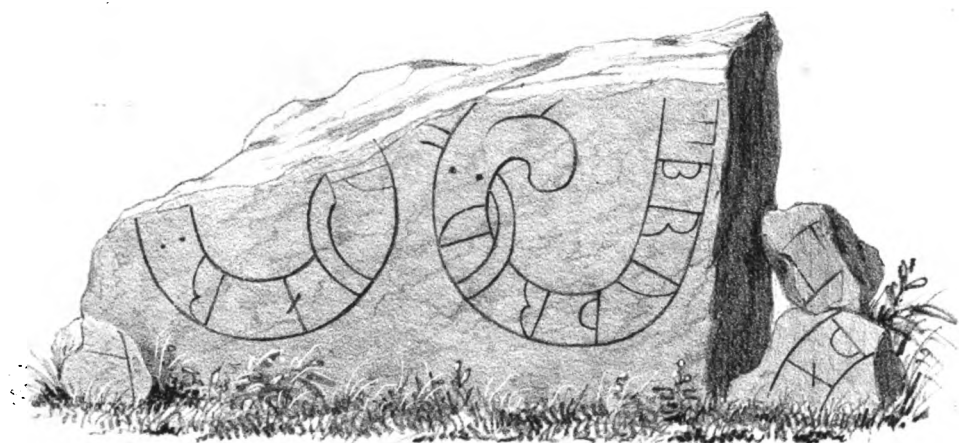
Södermanland. Hölbo härad, Vesterljungs socken, Skälberga.

Två stycken af en för lång tid sedan sönderslagen Runsten ligga nästan midt på den uti Skälberga hage belägna märkliga fornlemningsplats, som korteligen beskrifves i *Svenska Fornsäker*, 2:a häftet, sid. 8. Denna hage är föga aflägsen från en dylik å Björkö egor, i hvilken finnes den under N:r 3 beskrifne Runstenen.* »I Skälberga hage förekomma bautastenar, högar, kullar, skeppssättningar och i öfrigt alla slags stensättningar, som för vårt lands jernalder äro anmärkte; men dessutom en stensatt, tredubbel graf, hvars like jag än ej sett eller hört beskrifvas» (jfr Pl. 4, fig. 4). Styckena ligga å en jämnare plats i hagen, omgifna af lägre kullar, och länge måste de här legat, efter ristningen är mycket angripen af jordsyra. Oaktadt flitigt sökande, har det felande icke kunnat återfinnas. De två kvarvarande hafva törhända hört tillsammans. — Inskriften:

... þ|†† × ††† ... [äfvén i yttre slingan, men med omvända (?) runor:] ... †... †(?) þ [i inre slingan:] × *HILB(I) × ... ††† ×

Det är: þINA × AFT K... N(?) þ... × HILB(I) × ANS × .

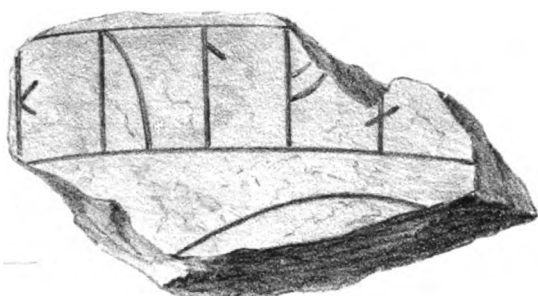
* Ehuru något korstecken å afritningen af Björkö-stenen icke finnes tecknadt, hade, enär det stora aldeles tomma fältet inom slingan väl rymt ett sådant, det kanske bordt i beskrifningen tilläggas, att korstecken å samme sten hvarken finnes eller någonsin funnits.

11

WILHELMSTADT

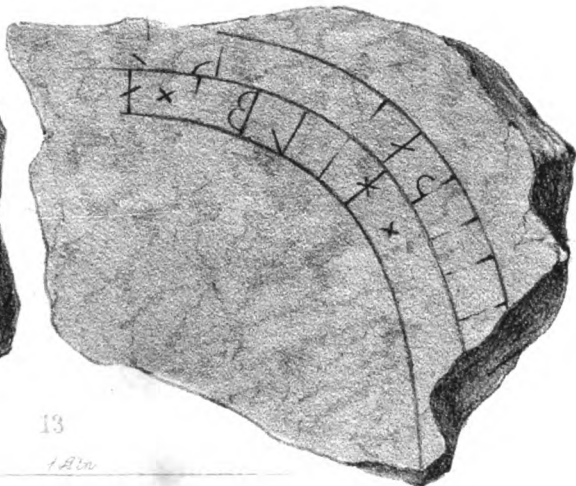
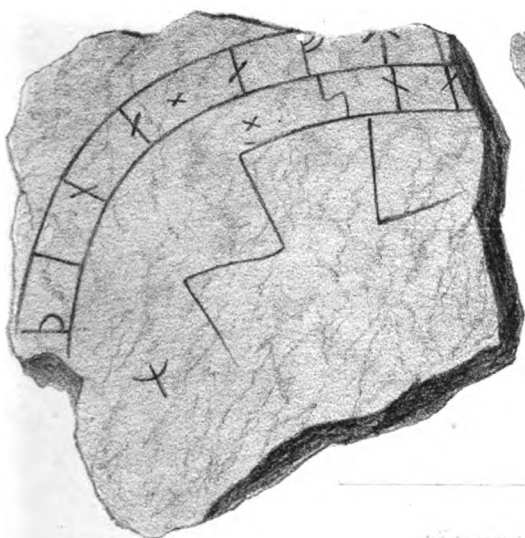
Botholms län, Östergötlands län, A. län.

12

WILHELMSTADT

Botholms län, Östergötlands län, A. län.

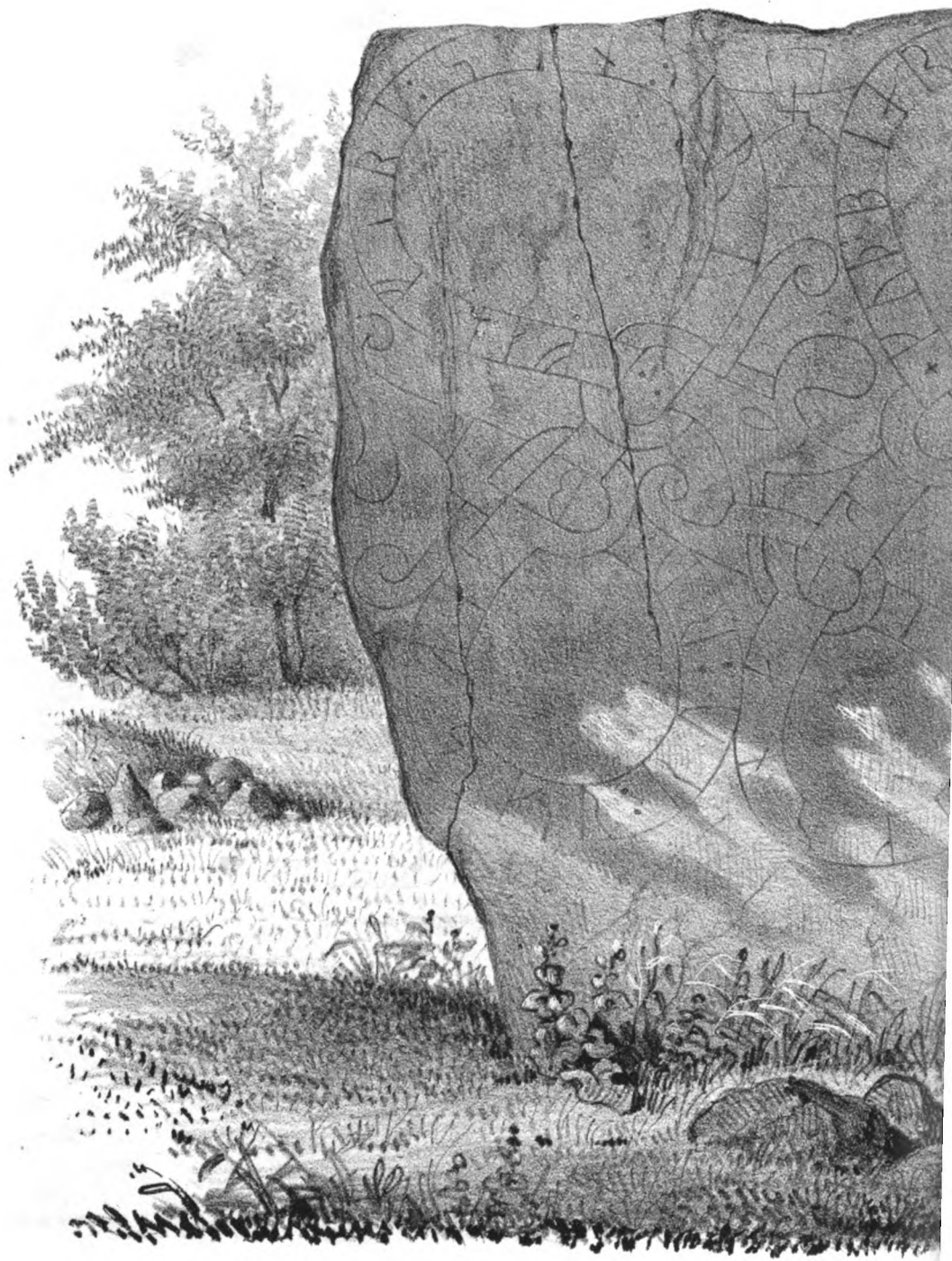

13

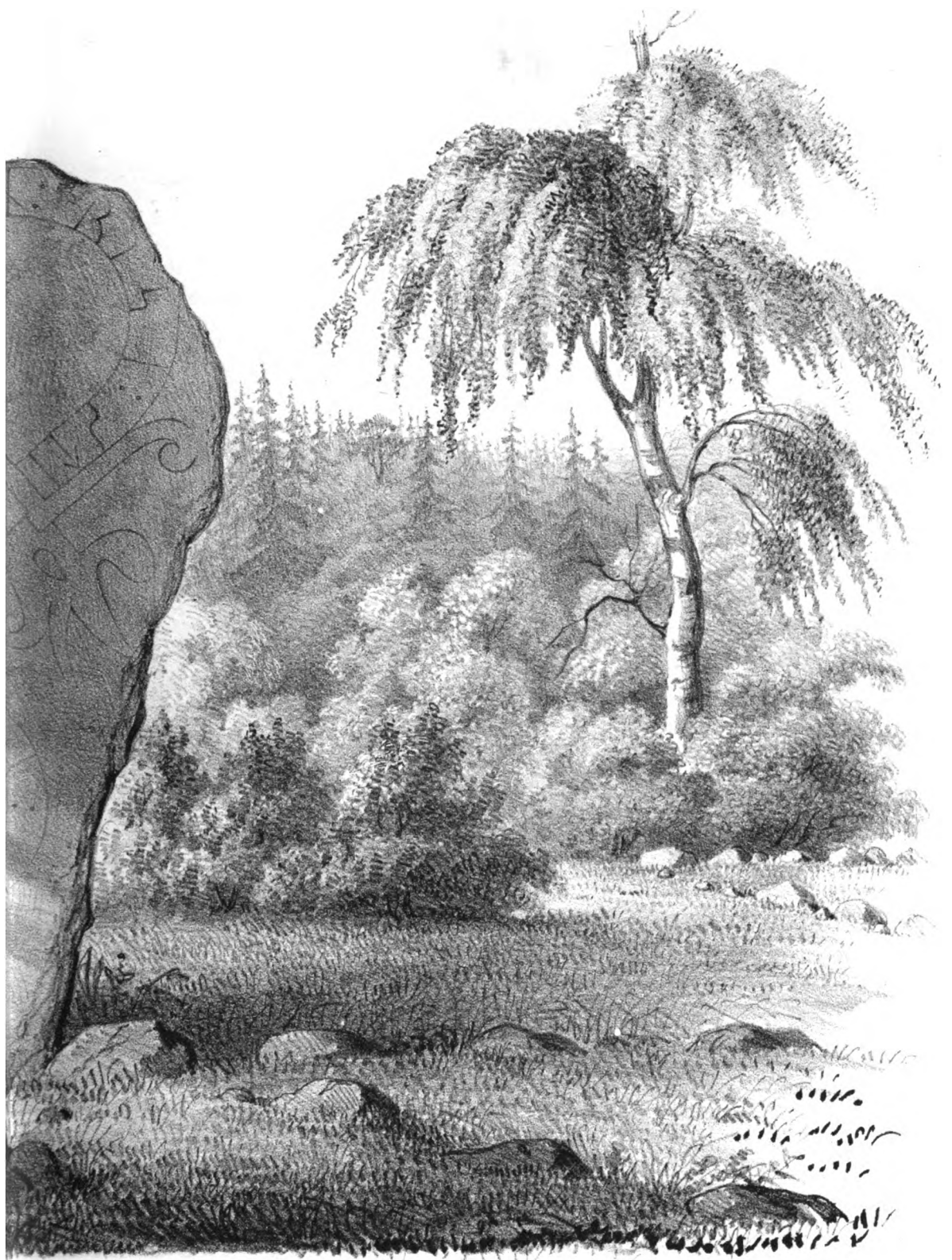
1 A. län

WILHELMSTADT

Östergötlands län, A. län, Skåne län.

30E
Sotholms h.d.

6. 4 in.

14.

GERMANLAND.

Westerhauinge sn., Tuna.

Å det ena stycket synas matta streck efter ett kors, äfvensom möjligen en runmynd (Ψ eller A).

14.

Södermanland. Sotholms härad, Vesterhaninge socken, Tuna.

Vi stå åter i Haninge-trakten. Den dæld, som sades uppgå från saltsjön mot Vesterhaninge kyrka, träffar der en annan, hvilken äfven tager sin början vid saltsjön, fast längre i söder, och med flere utgreningar fortgår nordvestligt genom hela socknen, slutande i dess norra skogsbygd.* Vid den väg, som från Vesterhaninge kyrka följer norra sidan af denna dæld och vidare fortlöper i Grödinge socken, äro redan två, förut okände, Runstenar (N:r 4, 5) anmärkte, och dertill komma nu tvänne, hvilka uppdagades under förlidne sommar.**

Kring en half mil sydvest från Vesterhaninge kyrka är gården Tuna, förr en by, och å södra slutningen af den löfviga höjd, här kallad *Umeå backe*, på hvilken nyss omtalade väg löper vester ut, är, midtför stället, en samling af grafvar från hednatiden. Sexton större och mindre kullar samt några stenkretsar och tre skeppssättningar återstå nu af långt flere, som ända till senare åren funnits i det inpå höjdens södra sida mer och mer utlagda gårdet. Bland stensättningarna utmärker sig framför de öfriga en fylld, i båda ändar spetsig, väl lagd skeppssättning af 25 alnars längd och 7 alnars bredd midtöfver (Bil. 4, fig. 4). Midt uti skeppet står en sten, $3\frac{1}{2}$ kvarter hög.*** En annan skeppssättning (fig. 2) har tvär akter och är i förhållande till bredden ($5\frac{1}{4}$ alnar) ovanligt kort (9 alnar). En rörkulle (fig. 3), $7\frac{1}{4}$ alnar tvärt öfver, liggande å vestra sidan af backslutningen, är märkvärdig, emedan en liten murkrets af 6 quarters lodrät höjd omgifver och uppbär kullen, hvilken är svårt skadad. Nedomkring synas många små sandkullar (fig. 4), de flesta skurne af plögen.

* Genom sänkningen rinner socknens hufvudvattendrag, här kalladt *Rocklösaån*, hvilken upprinner ur en liten skogssjö på Huddinge-gränsen, samt sedan genom Vedan och några träskartade mindre vatten fortgår sydost genom Skogs-Ekeby, Tuna och flera marker, tildess den vid Vits-å utfaller i saltsjön.

** Lägges härtill ytterligare en, hvilken, uppgifven i Presterskapets Berättelser från 1600-talet, och nu eftersökt, i fjor blifvit af en bonde i Norrga (Norr-väga?), Grödinge socken, inlagd i och alldeles öfvertäckt af en spismur, så blifver antalet af Runstenar vid denna väg och sänkning icke mindre än fem, alla till närvarande tid okände eller ogranskade.

*** Jag lät i sistlidne September månad borttaga denna midtsten och derunder gräfvä till djup af en aln med tre alnars vidd. Fyllningen bestod af jord; grunden, vidtagande på det uppgifna djupet, af hårdt packadt, ljusgult sandgrus. I jordlagret fanns ymnig kolmörja, utan tecken till ben eller annat (jfr Björkö-skeppssättningarna, *Sv. Forn.*, H. 2, sid. 9—10). Stensättningen återställdes omedelbart derefter.

Tjugufem alnar sydost från rörkullen äro tätt slutne till hvarandra tre minnesmärken, som ofelbart stå i närmaste samband, och hvilka för- anledt mig bifoga planritningen af denna grafplats.* De äro: en kulle (fig. 5) af bestämd omkrets, men föga höjd, utan tvifvel afgräfvnen; en mindre, i ändarne spetsig, skeppssättning (fig. 6) af 15 alnars längd och $3\frac{1}{2}$ alnars bredd midtöfver, samt mellan dem den Runsten (fig. 7), hvarom här egentligen är fråga. Han är ställd så, att kullens östra kant tätt sluter sig till hans vestra, och skeppets vestra slutsten ligger invid hans östra sida; i följd hvaraf, om stenen antages vara rest *sedan* kullen och skeppet blifvit uppförda, detta icke kunnat ske med mindre dessa allt för mycket skolat rubbas. Jag kan icke neka att antagandet af deras samtida upprättande faller sig naturligast.

Runstenen, som består af gråsten med mycken kvarts, samt derföre öfverallt är skrofflig och gropig, har en höjd af omkring $2\frac{1}{2}$ alnar, dryga 2 alnars bredd upptill och $5\frac{1}{2}$ quarters nedtill. Tjockast, 19 tum, är han upptill; 12 tum nedtill. Framsidan flat, vänd mot söder; äfven frånsidan temligen jämn. Runristningen, i två djurslingor, är ovanligt grund och mycket bortvillad af oräkneliga ojämnheter, som å ritningen icke kunnat angifvas.** Särdeles äro runorna nere vid marken matta. Man skulle derföre, och då denna skroffliga samt till ristning olämpliga sten, svårligen kan antagas hafva blifvit vald för att runhuggas, om den legat annorstädes, väl kunna falla på tanken, att runor här blifvit ristade å en förut rest bautasten. Ristningen, säkerligen aldrig stort tydligare än den nu är, har bara så tillvida kunnat läsas, nämligen, i högria slingan:

* $\Psi\Psi\Psi\Psi\Psi$:R(I)HI:HTIT $\Psi\Psi\Psi$ (två tydliga stafvar med otydbara tecken till kännestreck): (tre matta stafvar utan ringaste spår till kännestreck) Ψ

I venstra slingan:

Ψ (två stafvar med otydliga kännestreck; möjligen $\Psi\Psi$) Ψ (staf kanske med tvärstreck nära slingans inre kant, Ψ ?) Ψ : HI : (N)R(N) : (omvänt Ψ , derefter Ψ ?) $\Psi\Psi$ (half staf, som aldrig sträckt sig längre) Ψ : RN : RNB (R denna mynd är mycket osäker).

KU Ψ BIARN R(I)SI STIN Ψ ANS.....U F(AR)F(A?)RI SIN (U)R(U) (UA)KSK.R
RU RUB(R)

* Ytterligare eggad dertill har jag blifvit vid anblicken af ett grafställe å samma höjdsträcka, på österut angränsande Vreta mark, med två stora skepp, flere höge bautastnar m. m. Det ena skeppet är till hälften nyligen uppslukadt af en grusgrop, flere af stenarne störtade o. s. v. — allt jordegarens, bonden Per Perssons gerning.

** Till deras nöjaktiga åskådliggörande skulle en afritning, minst fem gånger större än den nu meddelade, erfordrats. En sådan finnes i handteckning hos utgifvaren, som vid sex särskilda tillfällen, ibland med biträde af andra, granskat denna märklige Runsten.

15.

SÖDERMANLAND.

Runen in Westerbotten an Skog's Källa.

Flere stafvar än de å ritningen synliga och här angifna finnas icke. Kännestrecken äro i allmänhet huggna grundare än dessa. Isynnerhet är det lilla korstecknet i högsta måtto matt, ehuru runorna deromkring, med få undantag, finnas tydliga.*

Slutligen må tilläggas, att en sägen om ett slag (sannolikt ett sjöslag) häromkring är i allas mun. *Krigs-Lida*, ett bebygdt närliggande ställe, i hvars ängsmark, tid efter annan, gamla svärd funnits, säges af slaget hafva namnet, och törhända stå de talrika bautastenarne vid Vreta, Tungelsta, Hammarbacken (se följande N:r), samt i Vesterhaninge kyrkas omgifning, i sammanhang dermed.

15.

Södermanland. Sotholms härad, Vesterhaninge socken, Skogs-Ekeby.

I den under föregående N:r nämnda Rocklösa-ån med dess sänkning (»Rocklösan»), utfaller, ett stycke vester om Tuna, på angränsande Skogs-Ekeby mark, ett mindre vattendrag, som kommer från sjön Öran i socknens norra skogsbygd. Sänkningen närmast kring bäckens utlopp, en af den stora Vesterhaninge-däldens många utgreningar, kallas *Flacket*. Skogs-Ekeby gård är belägen på samma höjdsträckning som Umeå, och från det förra stället går öfver bäcken och flacket, hvilket här är nog trångt, en smal byväg sydost öfver Hammars, Mulsta samt Stafs egor till allmänna landsvägen nedanför Fors.** Vid Skogs-Ekeby gård, der denna väg börjar med den öfver vattnet gående *Ladugårdsgatan*, ligger ifrågavarande Runsten, öster om och invid bäcken. Han skall förr hafva stått högre upp, några alnar längre från vattnet, med inskriften vänd åt vägen, men för några år sedan »kommit ner» för att bland

* Jag skall vid framtida besök i trakten af denne Runsten icke underlåta att än ytterligare granska honom, och hvad som vidare må af inskriften kunna uppdagas skall i detta arbete inflyta.

** Denna trakt söder ut är otroligt rik på fornlemningar. Redan å Hammarbacken, hvilken liksom skjutande in i flacket bildar ena sidan af det pass, hvori Runstenen ligger, äro fem ansenliga rörkullar, några vanliga jordhögar samt två bautastenar. Å Tungelsta närliggande mark, jämte sådana fornlemningar, en flock höge, hvar för sig reste, bautastenar(?), af folket kallade *Kyrkstolparna*. I en gärdesbacke öster om Staf, kallad *Kolberg*, är ett större rör af kullersten och ett stycke derifrån en rest sten med en flat sida; på höjderna deromkring många högar och kullar o. s. v. Vid den nämnda, härigenom gående byvägen finnas eller hafva, enligt Presterskapets Berättelser från 1600-talet, funnits, utom de omtalade vid Fors och Skogs-Ekeby, hvilka der icke nämnas, ytterligare två Runstenar, nämligen vid Staf, då inlagd »i Ungzmuren i stugan», samt vid Dalby (»ett slätt bärgh och skrifuitt uthi några bokstäfuehr»). Desse hafva ej kunnat återfinnas.

andre stenar tjena till broläggning.* Høst och vår öfversvämmand af vatten har inskriften, som icke varit djupt inhuggen, mycket lidit, särdeles i följd af två svårare af-flagningar. Tvänne längs efter stenen löpande järnhaltiga och frätande gångar torde omsider verka hans sönderfallande, helst tjockleken föga öfverstiger ett kvarter. — Inskriften:

NIK.Γ.. : †. ΠΙΗΤΙΨΗ : ΝΙΠΝ : ΡΙ(Η)Τ. : ΙΗΤΙΤ : ΙΨΤΙΡ :
ΒΝΡΒΝΡ : ΗΙΤ : ΚΝΡΒΙΤΡ† : ΒΙΤ(Ρ)† : *ΝΥ : ΗΤΙΤ :

Det är: UIK. L.. A. KIRNIMR LITU RI(S)T. STIN IFTIR BURÞUR SIN
KUÞBIA RN BIA(R)N HUK STIN.

16.

Södermanland. Sotholms härad, Sorunda socken, Vesterby.

Sorunda sockens hittills kände Runstenar äro till antalet nio.** Dertill komma nu ytterligare tre.***

Denne Runsten ligger vid den knappt farbara skogsväg, som sträcker sig mellan Grödinge häradsväg samt Sorunda församlings östra sockenväg, en fjerdingväg söder om den vid samma väg redan (under N:o 6) anmärkte Bröta-stenen. Han har varit rest på en högländ plats i en löfhage, kallad Qvarnvreten †, å Vesterby skog, vester om skogsvägen och ett stycke från dennas ingång i sockenvägen vid byn. Der har stenen, ännu stående, för länge sedan blifvit till öfre delen afslagen, samt under sednare åren så kringsekuren af grushemtare, att, sedan han i fjor ännu upprät afritades, hvarvid det större lösa stycket af mig upprädfdes ur gruset, hans fall i gropen sednare på hösten blef oundvikligt. †† Det lösa mindre stycket är nästlidne vår funnet af Herr W. A. Lundberg.

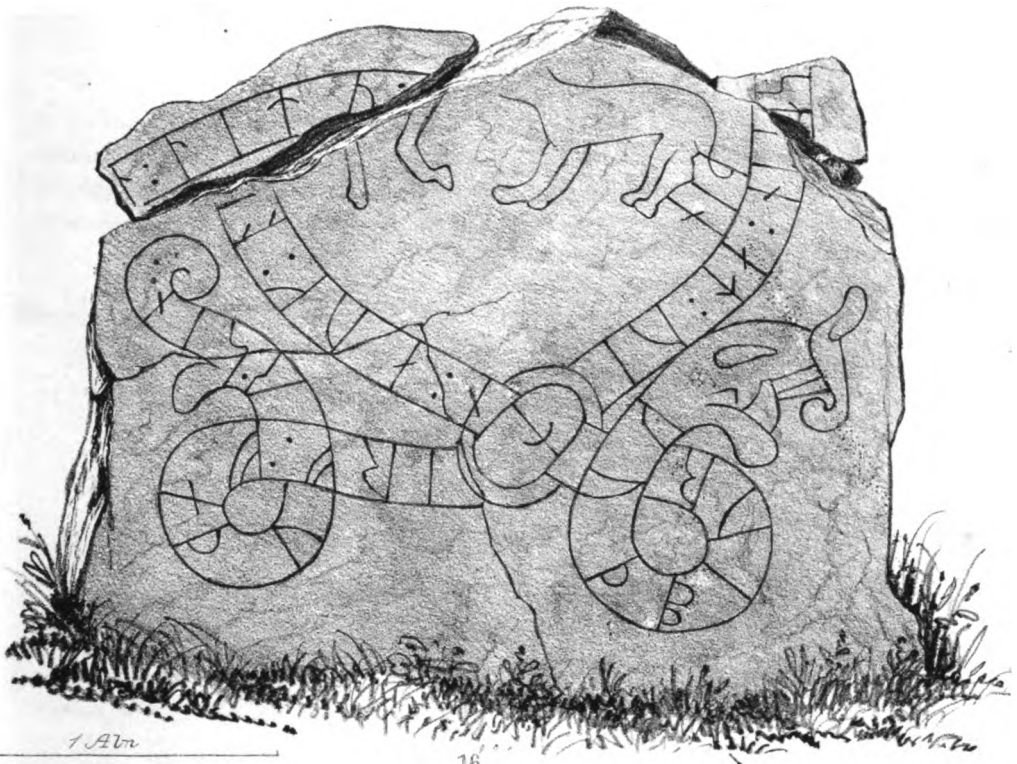
* »Salig Kornetten», berättar Rättaren på stället, »hade för afsigt att använda stenen till spishäll, och lät till den ändan spänna två par oxar för honom — men de ville intet, och stenen fick ligga».

** Rörande dem anmärkes: N:r 679, Bautil, är för få år sedan lagd *under* kyrkogolfvet. N:r 683 alltför oriktigt återgifven i Bautil. N:r 684 saknar det i Bautil upptagna ordet *Asfara*, som här aldrig funnits. N:r 682 är och förblir oläslig, men den bautilska inskriften har likväl flere fel. N:r 681 står invid en rörkulle. N:r 678 finnes ej mer. N:r 676 och 680 krossade och använde till grundvalar, samt N:r 677 lagd till tröskel och nära nog utplånad.

*** Ja väl fyra. Den fjerde, belägen vid Frölunda, är väl förut känd, men såsom varande vid *Fruenda brink* i Öfver-Järna socken af Öknebo härad (Baut. 637, Liljegren 809), hvilket är oriktigt.

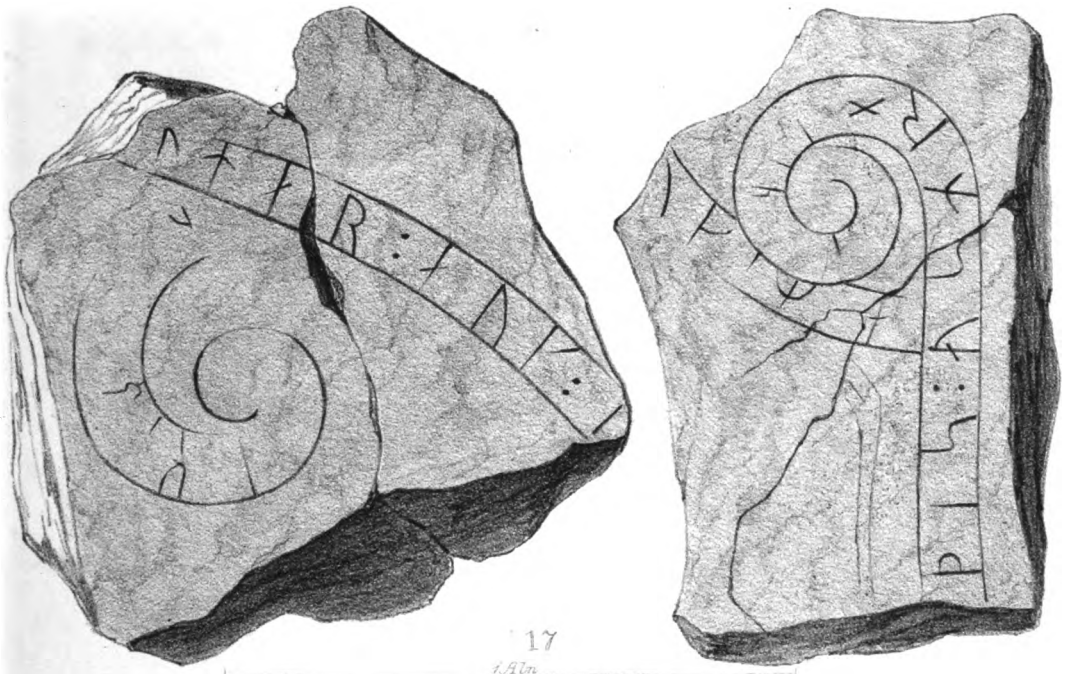
† Å kartor från 1600-talet öfver Vesterby icke skild från »Utmarken», hvilken sträcker sig upp mot Bröta.

†† Jag må nämna, att samma öde förestår en af Södertörns största och vackraste Runstenar, belägen på en ansenlig sandhöjd å Lindhofs (förr Söderby) skog i Salems socken. En svår inskärning i åsen, vållad af grushemtare, kommer honom sannolikt redan nästa vår på ett fall af 20 till 30 alnar. — Det är samme sten,

16

SÖDERMANLAND
Sotholms hd., Sorunda sn., Vesterby.

17

SÖDERMANLAND
Sotholms hd., Sorunda sn., Aska.

Inskriften, i en enkel, ofvantill genom afslagningen afbruten, orm-slinga, inom hvilken synas återstående delar af tvenne djur, lyder:

YNNBINRT : TNK : F...T : NITN · HT(+I)T : BIT TT :
NITIRK : FTBR : HT ..

Det är: KUÞBIURN AUK O...N LITU ST(AI)N ÞIN AT UITIRF
FAÞUR SIN

Ordet *þin* (*þina*), förgätet i runslingan, har efteråt blifvit tillagdt inom denna.

17.

Södermanland. Sotholms härad, Sorunda socken, Aska.

En dag berättade för mig fjerdingssmannen Österholm i Torp, att kort förut en Runsten blifvit funnen i jorden på Aska egor, norr ut i socknen. Jag begaf mig genast till stället. Öfver Aska mark går allmänna farvägen från Grödinge söder ut genom Sorunda. En bäck, som kommer östan från Fagersjön och utfaller i Fituna-ån, flyter här utmed vägen, och å en höjd invid och vester om dem hade man sistlidne vår träffat i jorden en större häll, samt, enär den icke kunnat hel föras från stället, tagit sig före att med knoster krossa den, hvilket äfven slagit så väl ut, att af stenen blifvit minst femtio stycken och skärfvor. Dessa hade man nu burit till en mindre fläck i gårdet på andra sidan om vägen, der några stenhopar efter en rifven torpstuga förut lågo. En båtsman, egentligen den som vid tillfället fört knostret, sades »icke förmått läsa» hvad å stenen »stått skrivet», och förthy ansett honom sakna värde.

Stycken och skärfvor till minst nämnda antal lågo i en hög bland andre stenar öster om vägen, mellan denna och bäcken; alla, med undantag af fyra, så små, att intet af dem hade en hel runa. Af de fyra större tycktes det största, som saknade ristning och var tjockast samt nog anfrätt, hafva utgjort Runstenens fotstycke. De tre öfriga, af hvilka två höra tillsammans, hafva följande matta och afbrutna inskrift:

.... NTTR : TNK : NK. FT ÞIK : (samstafva-runna:) TNTR * ...

Det är: UTAR AUK UK.. MA ÞIS AUSTR * ...

hvilken i *Annaler for nordisk Oldkyndighed* för 1852 är afritad och beskrifven; han förekommer äfven i Bautil under N:o 762; och den bautilska läsningen af inskriftens *Sibi* och *Toarui*, i stället för Annalernas *Siki* och *Tiarui*, är riktig. En uppgift i Presterskapets Berättelser, att stenen skulle ega inskrift å *båda sidor*, hvilket icke är förhållandet, föranledde mitt besök.

Då jag några dagar derefter ville å stället åter granska dessa stycken, funnos de icke, och ingen viste hvar de voro. Genom Herr A. W. Lundberg är jag nyligen underrättad, att de blifvit »begrafne och såmedelst väl förvarade i en broläggning» ej långt derifrån.

18.

Södermanland. Sotholms härad, Sorunda socken, Billsta.

Vi följa nu den nämnda häradsvägen söder ut och öfvergå snart Fituna-ån vid Fullbro by, som ligger å en ansenligare höjd nära och söder om bron. Å samma höjd se vi tre stora ättehögar, af hvilka isynnerhet en, prydd med en vacker bautasten af tre alnars böjd, drager våra blickar till sig; föga mindre det stora bördiga dälfdält, »dyarne», som allt från Frölunda, norr om Aska, genomstryker hela Sorunda till sjön Styran på gränsen mot Ösmo socken, samt får sin fulla vidd nedanför Fullbro, hvars höjder deraf gjort ett krökt pass. Byalagen ligga nästan i rad å höjderna i dällden och vägen löper utmed dem. Från Fullbro komma vi snart in i Billsta gårde, och kunna här icke undgå att fästa ögonen på en enstaka, mycket stor, jordfast sten eller klippstycke, stående till venster (öster) invid vägen, nästan midtpå gårdet. Vid närmare påseende finnes en öfre del af honom, flat och mer än två alnar högt uppå hans åt vägen vända sida, ega runristning, af hvilken tiden och det öppna läget lemnat öfrigt, inom en enkel slinga med kors, följande:

* * * * *
 * * * * *
 * * * * *

Det är: HULMKAIR AUK SOAINBIAR. A.. MI... HAKUA I.. þIR
 K.(þ).IF FAUR

Med undantag af en staf i ordet framför *hakua*, af hvilken intet spår nu mer finnes, upptager ritningen alla stafvar, som funnits i denna ristning. De felande och de otydliga kännestrecken skola efter ristningen aldrig kunna återställas.

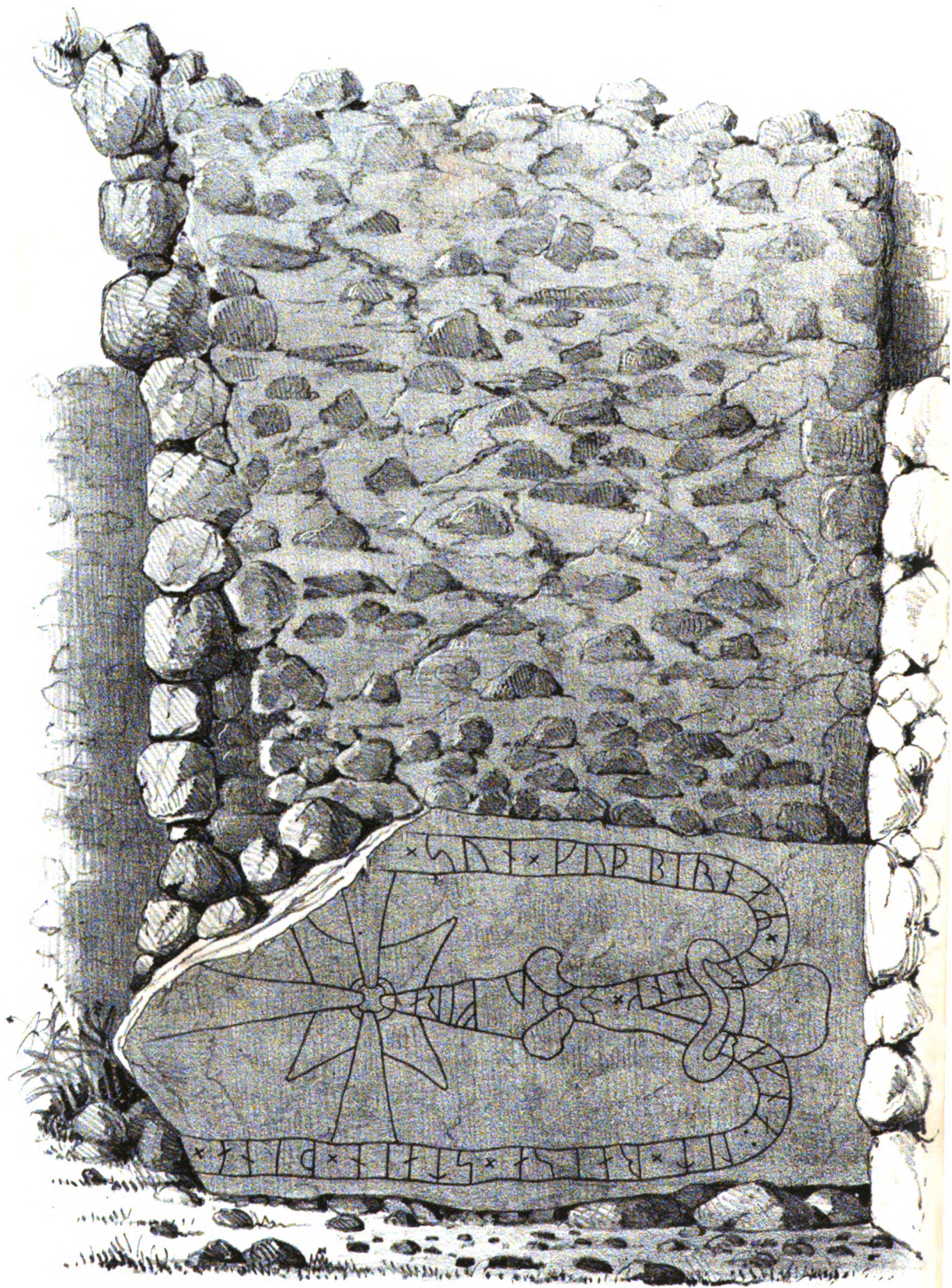
Kringboende allmoge berättar: »I forna dagar, när sjön gick öfver *dyarne*, stod å dem ett slag mellan *Skeppsmän*. I slaget stupade, bland andre, tre män, hvilka blefvo begrafne under Billsta-stenen». — En omöjlighet! Billsta-klippan är jordfast och sträcker sig åtta till tio alnar under marken. En förblandning af Billsta-stenen med de närliggande Fullbrohögarerna är tänkbar.*

* Äfven rörande Bröta-stenen (N:r 6) förtäljes en sägen, den jag, efter nyligen erhållen uppmaning, att här icke utesluta dylika, framdeles får tillfälle att anföra.

19

SCHEMMA DEL
 SUDARIO TURINENSE

11
SÖDERMANLAND
Selebo lfd, Korntö gamla kyrka.

19.

Södermanland. Selebo härad, Kärnbo gamla kyrka.

Kärnbo, redan på 1600-talet ödelagda kyrka, hvaraf ansenliga lemningar, nämligen sjelfva skeppet, koret med dess halfrunda utsprång, samt vapenhuset, än återstå, ehuru skadade, är belägen på den höjdsträckning, som nordan från Slottsbrinken sträcker sig ner till granskapet af Gripsholms slott, der den försvinner, men snart åter vidtager med de såkallade Ekbackarna och fortgår till Gripsholmsviken, i närheten af Pört-udden.

Sedan jag under de sednare åren flere gånger haft tillfälle att betrakta denna byggnads grofva och fasta gråstensmurar, dess dörr- och fönster-hvalf, det mästerliga spets-hvalfvet af ohuggna, på kant ställda, röda sandstensflisor, mellan skeppet och koret, några få och spridda lemningar efter blomstermåningar i korhvalfvet, samt slutligen det bibehållna sirliga korset å kyrkans vestra gafvel — allt tillkännagifvande en hög ålder; så lockade mig sistlidne sommar ryktet, att man bland stenhoparna inom murarne hittat kyrkans gamla dopfont, ännu en gång dit. Funten träfades äfven i kyrkan; men dessförinnan inkommen i vapenhuset, som är vid byggnadens södra sida, varseblef jag der en större flat sten, lagd på kant och inpassad såsom murbeklädnad vid grunden af skeppets yttre och södra vägg. Oaktadt hans ena och smalare ända försvann i det hörn, som bildas af kyrkans södra och vapenhusets östra vägg, hade likväl hans motsatta ända, för att icke öfverskjuta dörröppningen mellan kyrkan och vapenhuset, till hvilken han nu något så när jämnt sträcker sig, blifvit afslagen. Två sådana afslagningar syntes der hafva skett: den ena (undre) och för ändamålet tillräckliga sannolikt när han inpassades, men den andra (öfre) långt sednare, tilläfventyrs af okynne. Den i dagen varande delen af flatsidan fanns tre särskilda gånger öfverkalkad, men det oaktadt upptäcktes efter en stund några svaga och raka streck midtpå stenen, samt slutligen runslingan i kanterna, der en tjockare kaka af murbruk fäst sig.

Stenen, af hård, blågrå granit och nära tre kvarter tjock, kan med säkerhet antagas vara vid kyrkans anläggning inmurad. Han har af ristningen, hvilken genom de nämnda afslagningarne brutits, i behåll följande:

RHTT * NIT * RHTT * HTTT * PITT * * HNT * PNPBHTRTT *
TRHT * NPRT

Det är: RAKNA LIT RAISA STAIN PINA * SUN * KUPLIARNAR *
TRENK * UFIRA

De felande styckena äro både länge och väl förgäfves sökta.

Det må slutligen nämnas, att enligt efterrättelser från 1600-talet, hvilka likväl icke omtala denne Runsten, ännu en, möjligen två, sådana funnits i Kärnbo kyrka. Den under N:r 740 i Bautil upptagne uppgifves der vara i »*Kiernbo Sockn, i Kyrkodörn*», och är visst densamme, som i Presterskapets Berättelser säges vara ditflyttad från Ärja förlagda kyrka. Han har varit en *lagd grafsten*, och är af röd sandsten, på 1700-talet begagnad i Mariefred såsom trappsten, tilldess han nästlidne sommar derifrån fördes till Gripsholms slottsplan, bredvid en der förut stående (Se Liljegren N:o 928). I Presterskapets Berättelse från 1700-talet om Mariefreds kyrkas märkvärdigheter säges äfven en Runsten vara inmurad i kyrkans norra utbyggnad (Sakristian), och sannolikt har denne fått följa med den myckna golf- och trappsten, som vid stadskyrkans anläggning 1624 bevisligen togs från Kärnbo. Han är flere gånger öfverdragen med murbruk och således tills vidare väl gömd.

20.

Södermanland. Selebo härad, Gripsholm.

Mariefredsvikens stränder äro rika på minnesmärken, talande för en forntida stor och krigisk befolkning. Fyra äro ringmurarne derstädes: två midt emot hvarandra vid inloppet till viken, den ena å Edsala skog och den andra söder om Näsby. En, hittills besynnerligt nog aldrig nämnd, är längre in i viken å Näsengs-udden, ej långt från Gripsholm, samt den fjerde vid vikens slut, på ett berg vid Ärby.* Och föga yngre äro de flesta andra fornlemningar i denna nejd. Fatburssjön är en lemning af en gammal vattuled, som, jämte en del af Mariefredsviken, fordom omslutit *Hammaren*, en skogig bergshöjd norr om staden. Särdeles å Hammarens vestra del, äfvensom midt emot, på andra sidan om den tillvallade vattuleden, finnas ättehögar, fallne bautastentar, smärre treuddar och skeppssättningar. Bland de sistnämnda är isynnerhet en (i den såkallade *Stentäppan*) till alla delar bibehållen och en af de prydligaste i Södermanland. Den är jordfyllt, i båda ändar spetsig, samt försedd med för- och aktersten. Norr om Fatburssjön, der främst den stora Viggeby-högen reser sig, och der äfven flere fallna bautastentar äro, samt vidare öster ut på Harsta, Ärnäs, Edsala och Kalkuddens egor

* Spår efter befästningar finnas dessutom på »*Skalle holmen*», som nu utgör ett näs mot ett smalt, än segelbart, sund mellan Näsengs-udden och Laggsta (ett större rör är der äfven på berget), samt å Bamsön, vid inloppet till Gripsholmsviken.

synas å de flesta höjder smärre stenkretsar och kullar.* Utefter södra stranden af viken sträcker sig en ansenlig bergshöjd med skog. Denna genomskäres vid Näsby af en dalgång med en mindre å, och här ej långt från gården samt den omtalade borgen äro å en sandås öfver tjugu oskadade högar. Nära derintill är *Sju-stens-backen*, hvarå ses bland mindre kullar en jordfylld treudd med aderton alnars långa utsprång — utan tvifvel den bäst bibehållna i orten. En gammal smal, förr farbar, väg mellan Kumla och Laggsta, hvilken väg berättas hafva företräd nuvarande landsvägen,** som har en sydligare sträckning, framgår här och följer den höga bergsstranden af Näsby, Helandet, Karlsborg samt Mariefreds stadsskog (Lobjörns-berget) till Laggsta. Den kom mig att här söka tillförne obekanta minnesmärken. Och sådane finnas här och der utefter hela farvägen, rättare *stigen*, så smal och svår den är. Nu nämnes blott: en fallen bautasten vid ett kummel, samt många stenkretsar kring Karlsborg. Icke eller är det nödigt att här uppräknas de många forntidslemningar, som träffas å höjderna vid Mariefredsvikens slut: vid Ökna, Årby, Gertre och Svansta, ända till Gripsholm. Af dem och markens beskaffenhet kan slutas, att vägen mellan Gripsholm, eller rättare Kärnbo (såsom vida äldre), samt Årby mer fjermt sig från vikens nuvarande strand, nordvest efter höjderna och genom de tre sistnämnda byarne; vikande från nuvarande landsvägen nästan midtför Finsta backe, der en längesedan förfallen by, äldre än Gripsholm, varit. Här, icke långt från slottet, synas ättehögar och stensättningar, samt en stjelp flat bautasten; och det är ändtligen denna fornlemningsplats, som skulle kunna anses hafva egt något samband med den märkvärdiga Runsten, som planchen föreställer.

Han ligger för närvarande i bottenhvalfvet till slottets östra torn, Vasa-tornet, såsom tröskel i en inre dörröppning mellan detta hvalf och hufvudbyggnaden. Innanför dörren är till venster ett mindre fängelserum och till höger har en öppning med svängtrappa ledt till öfre våningen; denna öppning är nu förmurad. Runristningen är vänd uppåt. Dörrens sidomurar täcka stenens båda ändar, men obetydligt och minst vid hans öfre del (åt venstra sidan af dörren), der slingan löper nära hans kant. Stenens underlag har funnits utgöra hopgyttrad kalk och grus. Han är af vanlig hård gråsten, öfver tre alnar lång, nära två alnar bred, samt tre kvarter tjock. Uppsidan flat, men med ojämnheter.*** Ristningen gjord på fri hand, omsorgslöst och utan prål. En stor sak tyckes här ensam hafva ordet. — Inskriften lyder:

* I *Runa* för 1843, sid. 3, beskrifves en märklig stenkrets (fordom innehållande 45 resta stenar och enligt sägen en »Domkrets»), belägen i Kalkuddens äng. Kretsen, jämte en närliggande hög, är nu af stället innehafvare, Löjtnanten Berg, förstörd; stenarne nedvräkte i diken, samt platsen upptagen till åker.

** Hedna minnesmärken förekomma icke vid denna säkert nyare väg.

*** Vid af mig anställd undersökning har stenens undre sida funnits knölig och skrofig, samt sakna ristning.

TTTT : TT : RTHT : HTHT : RHTHT : HT : HT : *THTT :
 BRNBR : HTHTRH : RHT : RHTRN : TRIRIRY : RHTRI :
 TT : TTT : HTY : RHTHTHTHT : T : RHTN : TTT : HTHTR :
 TT : I . (H)TRR : TT : T

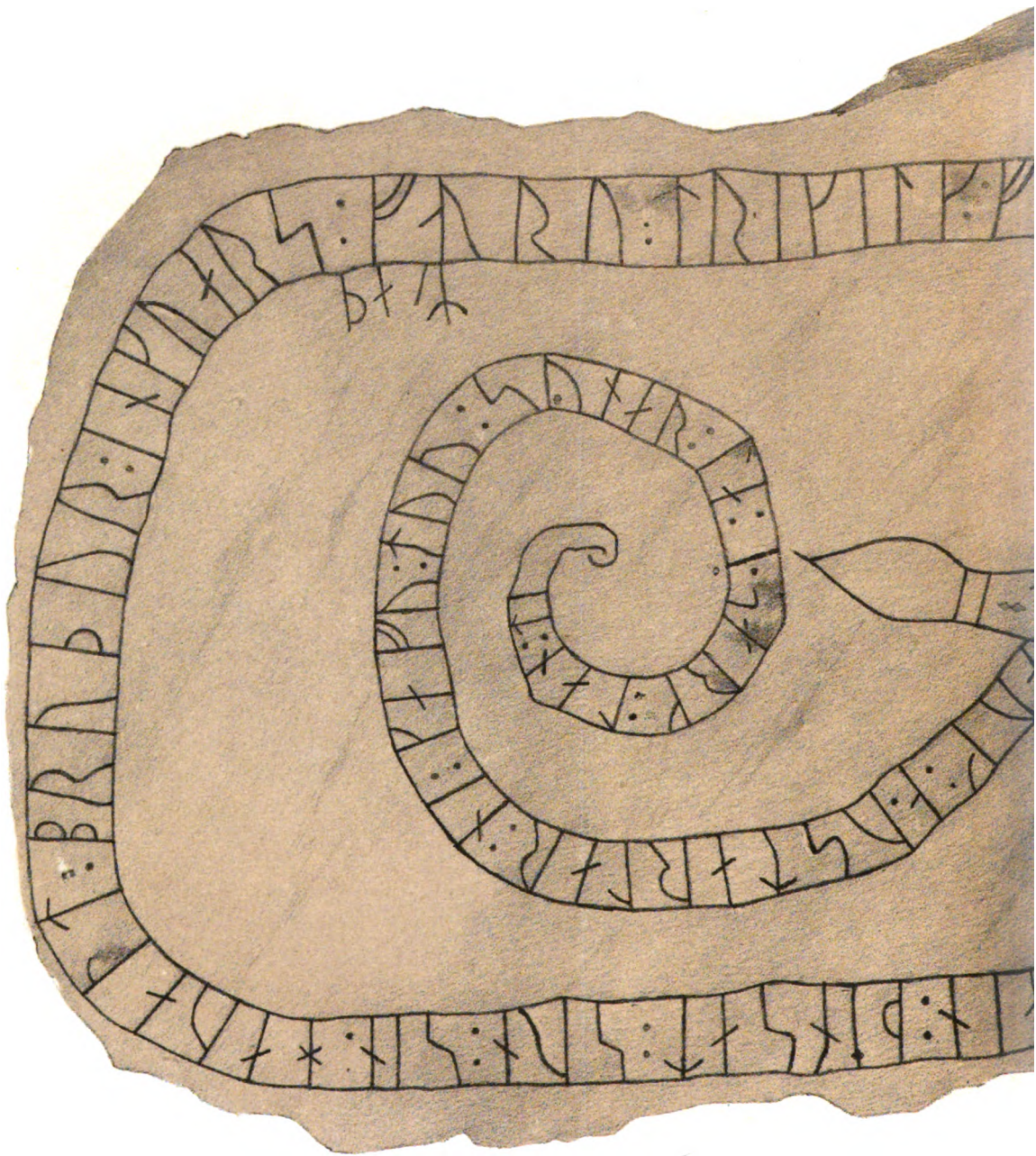
Det är: TULA LIT RAISA STAIN FÏNSA (A)T SUN SIN HAUALT BRUFUR
 INKUARS FAIR FAURU TRIKILK FIARI AT KULI AUK AUSTARLAR NI
 KAFU TUU SUNAR LA I (S)ARK LAN TI

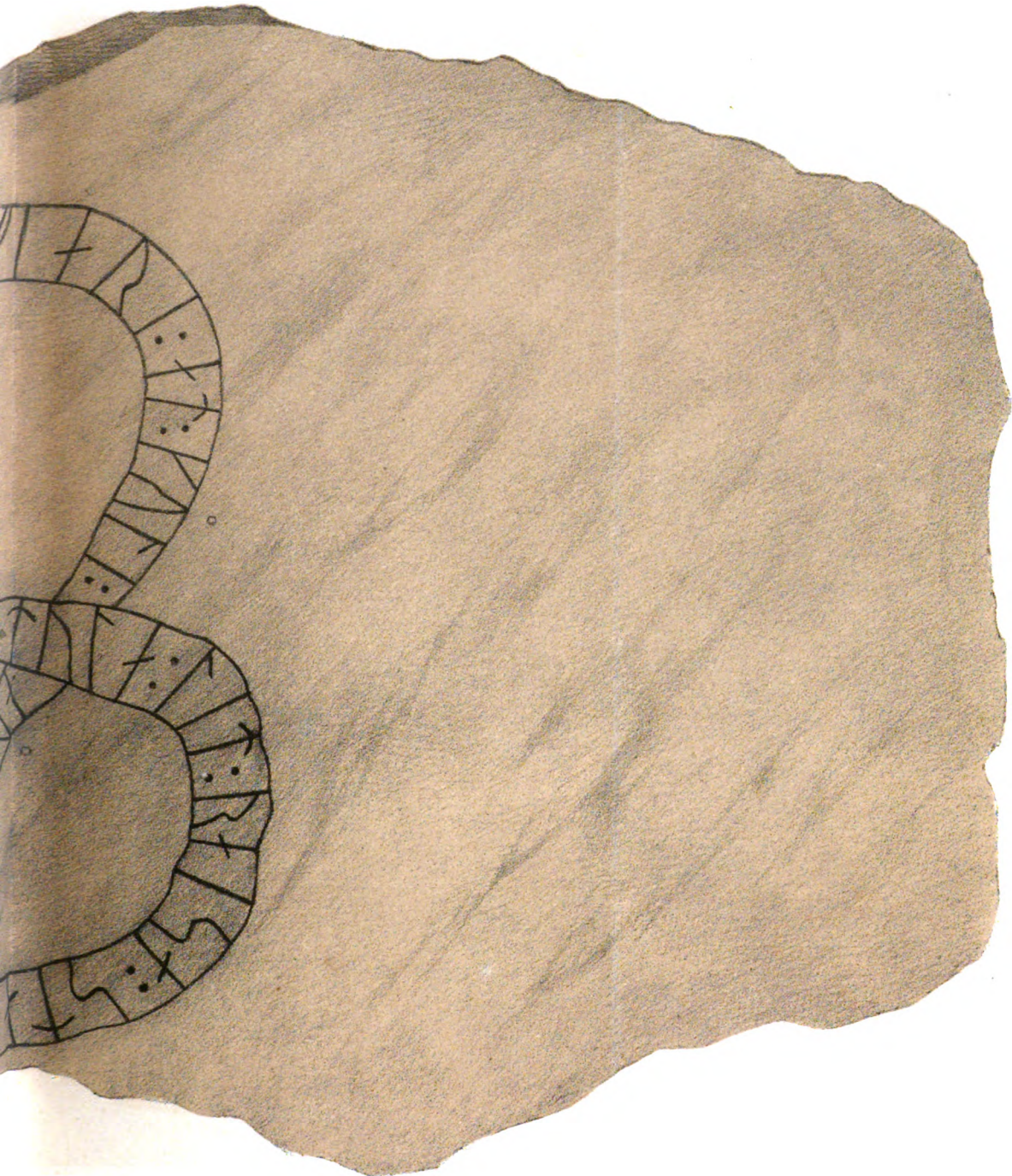
J. E. Liljegren, som 1824 af Slottsvaktmästaren Wallin blef gjord
 uppmärksam på denna Runsten, har deraf meddelat en alltför origtig
 och oredig afritning i sin *Runlära*, pl. III, fig. 3 (jfr sid. 107, samt
Run-urkunderna, N:r 927). Stenen var då fläcktals öfverdragen med
 tjära, som hårdnat nästan till sten, och försöket (å S i Sarklanti) att
 borttaga den med huggjärn vållade, enligt Wallins uppgift, en af-flagnig
 äfven af stenen, hvarigenom runan skändes, och åtgärden upphörde. För
 närvarande är skriften ren, men mörker försvårar mycket läsningen.

Ehuru å närvarande ritning tre runor äro angifne såsom stungne,
 nämligen runan *i* uti *dinsa*, *k* uti *auk* samt *u* i *sunar*, kommer mig
 dock punkternas ojämnhet och ovanliga lägen uti den första och sista,
 samt dess svaghet i den medlersta, att tro det de icke äro det. Huru-
 vida den djupa punkten öfver *u* i *kuli*, öfver *u* i *auk*, samt under *i*
 näst efter *la* bemärka något skall jag icke säga.

Mycket vore för öfrigt att om denna inskrift säga. Nu anmärkes
 bara, att Liljegrens antagande (*Runlära*, sid. 107), det icke äfven Ingvar
 varit Tolas son, visserligen är origtigt, och att inskriftens tillägg *brufur*
Inkuars, blott åsyftat att ännu mer än »sun ein» göra bekant hvem
 Havalt var — ett bevis huru frejdadt Ingvars namn varit (jfr *Bautil*).
 Både *Havar* och *Ingvar* hafva varit i orten mycket gängse namn ända
 till 15- och 1600-talen.

Det torn, hvori denne sten ligger, är från grunden uppfördt i
 Gustaf I:s tid, och allt utvisar att Runstenen liktidigt dermed fått sin
 plats der han nu ligger. En lycklig tillfällighet, som mycket skyddat
 den grunda ristningen, kanske bevarat hela stenen från förstörelse, enär
 ingången, hvori han är, synbart varit föga beträdd. Och det bör väl
 försona oss med den häraf föranledda ovissheten om hans ursprung-
 liga plats. Denna kan likväl icke varit afväga. Det säkra är, att han
 ursprungligen tillhört nejden, och det osäkra, men sannolika, att han
 stått någonstädes å de högre tågterna mellan Gripsholmarna och Finsta,
 möjligen vid den nämnda forntida grafplatsen å *Finsta backe*.

the temple of

Runest. No. 100.
 81.
 SOGEMANLAND.
 Carved by Ka. Rindsson Berta.

21.

Södermanland. Sotholms härad, Sorunda socken, Berga.

»Åboerne uti Berga by i Sorunda har man stoor orsak att berömma för det de ifrån långliga tider tillbakas lemnat oss en gammal Runesten hehl och vähl bibehållen.»

Berga by, en af de äldste i Sorunda, är belägen en half mil söder om kyrkan, vid foten af en medelmåttig bergshöjd, å hvars obygd högre del talrika grafhöggar och stensättningar finnas.* På östra sidan om berget äro de tillförene (under N:o 18) nämnde »dyarne», och vester ut, i en ännu svagare sänkning, byns gårde, hvilket fortgår i vester till en bergig hage, kallad Löfhagen, i hvilken förevarande Runsten ligger. Berget, som är utan namn, och har sin sträckning från norr till söder, är å Berga mark. Från sistnämnde håll och norr ut löper allmänna körvägen utmed bergets östra sida ett stycke, men viker midt för Berga öster ut till byn. Några famnar utom vägkroken är Runstenen. Hans ristade sida synes icke varit vänd mot denna, utan åt en gångväg, hvilken från vägkrökningen fortsätter körvägens nämnda nordliga riktning fram till Sorunda kyrka. Marken tyckes vara nog fast, men läser hafva en lös, vattmig grund, hvarföre ock flere stenkretsar och treuddar, af hvilka lemningar synas här och der ofvan jord närmast omkring stenen, med tiden sjunkit, såsom ock sjelfve Runstenen, hvilken varit »nedersänkt i jorden», till dess, näst före 1685 (enligt Erland Dryselii Berättelse), »bonden Anders Larsson gräffvet up honom»; så att Peringsköld derefter på 1690-talet, då åtgården än var i friskt minne, kunde med något skäl yttra hvad här ofvan ur hans outgifne samlingar** först anfördes. Nu åter är stenen i stark lutning öfver sin lergrop. Inskriften:

* 𐌺𐌹𐌹𐌹𐌹𐌹𐌹𐌹 : 𐌹𐌺𐌹 : 𐌹𐌹𐌹𐌹 : 𐌹𐌺𐌹 : 𐌹𐌺𐌹𐌹𐌹𐌹𐌹𐌹 : 𐌹𐌺𐌹 :
 𐌺𐌹𐌹𐌹𐌹 : 𐌹𐌺𐌹 : 𐌹𐌹𐌹𐌹𐌹 : 𐌹𐌹𐌹𐌹𐌹 : 𐌺𐌹𐌹𐌹 : 𐌹𐌹𐌹𐌹 : 𐌹𐌹𐌹𐌹𐌹 :
 𐌹𐌹𐌹𐌹𐌹 : 𐌹𐌹𐌹𐌹𐌹 : 𐌺𐌹𐌹 : 𐌹𐌹 𐌹𐌹(𐌹).𐌹𐌹𐌹 : 𐌹𐌹𐌹𐌹(𐌹)𐌹 *

Det är: SUERTIKR AUK KARI AUK KUÞMUTR AUK SKARI AUK KNUTR
 RAISTU STAIN ÞINA AFTIR UTRUK FAÞUR SIN IS FE(L). 𐌹𐌹𐌹𐌹 KUÞU(𐌹S).
 3. 1. 7. 47
 2. 1. 1. 1.

Johan Hadorph har först granskat denna inskrift, och hans läsning (Bautil N:o 683) är som den är. Utom flere smärre oriktigheter, finnas två af skriftens namn, *Kuþmutr* och *Knutr*, vara orätt läste, samt slutet nog lösligt uppfattadt. Men att Hadorph, sannolikt vid något sednare be-

* Se »Svenska Fornsaker», 3:dje häftet.

** Förvarade å Kongl. Bibliotheket i Stockholm.

sök på stället och sedan hans första afteckning (den bautilska) redan blifvit skuren i trä, kommit på andra tankar rörande ristningens ifrågavarande del, synes af en oredig anteckning hos Peringsköld (a. st.). Denne föreslår nämligen tre läsesätt: »is fil vidi Kuduis», »is firidi Kuduis», samt »föll vid (med?) God-vise (Göthernas anförare)», hänvisande i afseende å den förstnämnde läsningen till »J. H. Coll.» (Johan Hadorphs Collectanea); med tillägg för egen del: »Gutkovia vulgo Gutkova (?), oppidum Germaniæ in Pomerania prope Gripzvald.» Liljegren (Runurkunder) har thyvärr följt Bautil.

Häraf kan antagas, att inskriftens slut redan på Hadorphs tid varit dunkelt; och jämför man slutmeningen med den eljest klara och tydliga skriften (blott kännestrecket å *K* i *Kari* är något matt), så tyckes, hvad äfven runorna der utvisa, någon skrapning (icke huggning) med sten eller järn — kanske flere å olika tider, eftersom mossor hunnit veza i runorna — här fordom hafva skett. — Många runinskrifter bära spår af dylik åverkan å ställen, som afvika från det gifna, vanliga ordasättet, eller rörande den afidne tillägga något synnerligt.

Dijkman och Brocman hafva öfversatt ifrågavarande inskrift, men ledde bara af Bautil och egne gissningar.*

22.

Södermanland. Svartlösa härad, Grödinge kyrka.

Till de under Nr 4, 5 och 6 anförde runinskrifter i Grödinge socken kommer förevarande, hvilken ligger såsom trappsten utanför dörren till det vid kyrkans södra sida varande Vapenhuset, till en fjerdedel täckt af en öfverliggande trapphäll af täljsten.

Han är af rödaktig sandsten, omkring ett kvarter tjock. Inskriften grund, särdeles dess obetäckta, länge trampade del, ehuru äfven den nu dolda bär spår af slik åverkan; hvaraf kan slutas, att stenen förr saknadt allt skydd. Inskriften:

(†)RNNFR TNR (P)TNR : TNR : HIRHTIT : TNR ... TR :
 ÞTIR : RHTN : HTT : ÞHTT : IÞTIR : (N eller R) †(I eller N)†
 ÞTNR HT

Det är: (A)RULFR AUK (P)ALFR AUK SIKSTIN AUK ...AR ÞAIR
 RISTU SAEN ÞINSA IFTIR (U eller R) A(I eller L)T FAÞUR SIN

* Den förstnämndes Afhandling finnes vara nästan bara Peringsköldiana — på obekant sätt öfverkomne.

.....
25.
S. V. G. P. K. A. N. A. N. A.
.....

Första runan (†) har nederst vid slingan ett till höger och uppåt gående tvärstreck, lika djupt, som kännestreck, men spetsigt. Tredje runans (∩) kännestreck är något matt. Följande runa (∩) är omisskänlig. *K* uti *auk* nederst af-flagadt. Stafven i följande namnets þ fullt klar, men kännestreck svagt. Nästa runa (†), likasom hela *auk*, samt *Sikstin*, fullt tydliga. De främsta runorna i påföljande namn icke bortbrutna, men af-flagade, tillika med öfre delen af stafven till den återstående runan †. Namnets slutruna (R) genom nötning äfven till stafven skadad; tvänne punkter skilja den från följande ordet. E (†) uti *saen* stunget. Nästa ords þ till kännestreck, äfvensom samma ords h, ofvantill matta. Något större tomrum är icke mellan *iftir* och påföljande namns genom en bräcka skadade första runa, hvilken skulle kunna tagas lika väl för ∩ som för R, det vill säga: hon har nu intet, som från ∩ gör henne till R. Möjligheten kvarstår lika väl. Stafven är klar, likasom hela följande runa. Öfre delen af runan dernäst (l eller ∩) är genom en uthuggning satt i samband med den nederst å runristningen varande bågen, som här löper in i slingan, och hvarigenom hon fått utseende af ∩. Kännestreck till namnets slutruna (↑?) är matt och nog osäkert. Runornas olika lutning, äfvensom ett par stafvars böjning, inhemtas af ritningen.*

Grödingefolket är af mig ofta tillsportadt om Runstenens ursprungliga plats. »Låg han förr der han nu ligger, eller der... eller der...?» »Nej, mistom», har svarit alltid blifvit. En gammal, menande Kyrkvård pekade en gång åt höjden norr om kyrkan, förbi hvilken allmänna vägen löper. Jag gick dit och fann en ännu stående Bautasten, en större, fylld strenkrets, samt en stenomsatt fördjupning. Men ingen »går i go' för», att Runstenen stått deri.

23.

Södermanland. Svartlösa härad, Bränkyrka socken, Farsta.

Föga är att säga om den trakt, hvori denne Runsten förekommer, och som, lika med tillgränsande Huddinge socken (se under följande Nr:), hör till de minst undersökta i Södermanland. Forngrafvar äro här sällsynte. Märkliga jordfynd hafva dock flerstädes träffats. Ortens forna egenskap af skärgård är omisskänlig. Farsta, å Sven Månssons karta deröfver af år 1636 skrifvet *Faresta*, är beläget vid sjön Magelångens norra strand, och Runstenen ligger å en ofvanpå flat, samt jordfast bergsklippa mellan gårdshuset, förbi hvilken klippa en väg löper ner till sjöstranden. Ingen minnes eller har hört, att han varit annorstädes. Pe-

* Utförligheten, hvarmed denna inskrift här behandlats, är föranledd af en afvikande läsning deraf, som förekommer i *Annaler for Nord. Oldkyndighed, 1852.*

ringsköld (*Miscellanea*) har under öfverskriften: »Anledning till Runstenar» följande: »Brännekyrkia, Farstadsz Gårdzbacke, (kan äfven läsas Gårdzbacke) — 4», men utan meddelad afritning eller afskrift.* Hällen är, såsom nyss sades, ofvanpå jämn, äfven jordbetäckt, och några alnar från Runstenen ligger derå en hop smärre stenar. Min öfvertygelse är, att Runstenen varit rest å hällen, kringspolad af de smärre stenarne.

Runstenen, å båda sidor flat, fast ojämnare å frånsidan, är af vanlig gråsten, åtta tum tjock nertill, samt två tum upptill. Ett par skråmor och några smärre ojämheter i nedre öglan hafva gjort en här befintlig ristning otydlig. Inskriften:

* þNRIRI * þNY * HNTIT * NITN * RTHIT * HTTIT * TT *
NITNT * þTNRþNR * HIT * HNT * †(N)YN *

Det är: ÞURIR AUK SUAEN LITU RAISA STAIN AT UINUT BAURÞUR
SIN SUN H(U)KU

Första runan Π i *huku*, med sitt nertill nog matta kännestreck, skulle, ehuru törhända med mindre fog, äfven kunna tagas för Γ . Ristningens tycke med den å Bröta-stenen (N:o 6) faller i öga.

24.

Södermanland. Svartlösa härad, Huddinge kyrka.

Hittills har i Huddinge vidsträckta socken ingen Runsten varit bekant. Höga bergsträckningar med gammal skog, samt dälдер med sjöar, låg ängsmark och nyodlingar råda här ännu. Fornlemningar träffas derföre sparsamt. Tvänne ringmurar och några kumel äro å bergen, men icke ens i trakten kring kyrkan, eller norr ut mot Mälaren, hafva hittills några forngrafvar blifvit anmärkta.

Med någon sannolikhet kan icke bestämmas hvar förvarande stycke af en Runsten, nu inmuradt i Huddinge kyrkas äldsta del, eller södra kyrkomuren, ursprungligen haft sin plats. Det har till sednare tider varit doldt under tjockt murbruk, samt består af blekröd, vittrig sandsten, hvars löshet vållat smärre af-flagningar i den nog ovulna och hop-trängda inskriften, troligen redan vid huggningen.

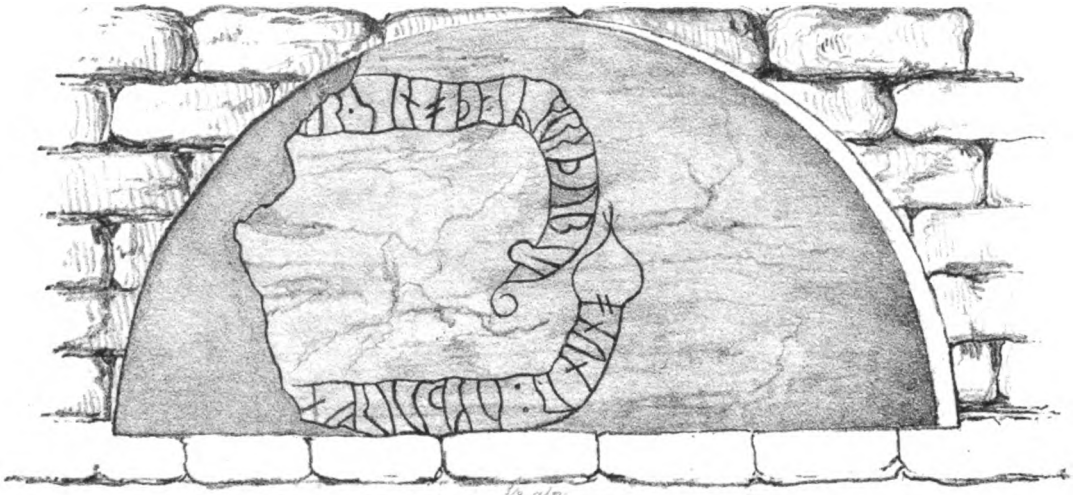
Afritningen, efter ett noggrant aftryck, kan betraktas såsom man hade Runstenen sjelf för sig. Inskriften:

†HTTR : NY þNRÞT R · HIT† þT . Y . . þNB
Det är: ONUNR UK ÞURFA R SINO þA . K . . þUB

* C. O. Funcks stora karta af 1845 öfver »Stockholm och dess omgifningar» omfattar äfven Farsta egor, men nämner icke, bland andre anförde, denne Runsten.

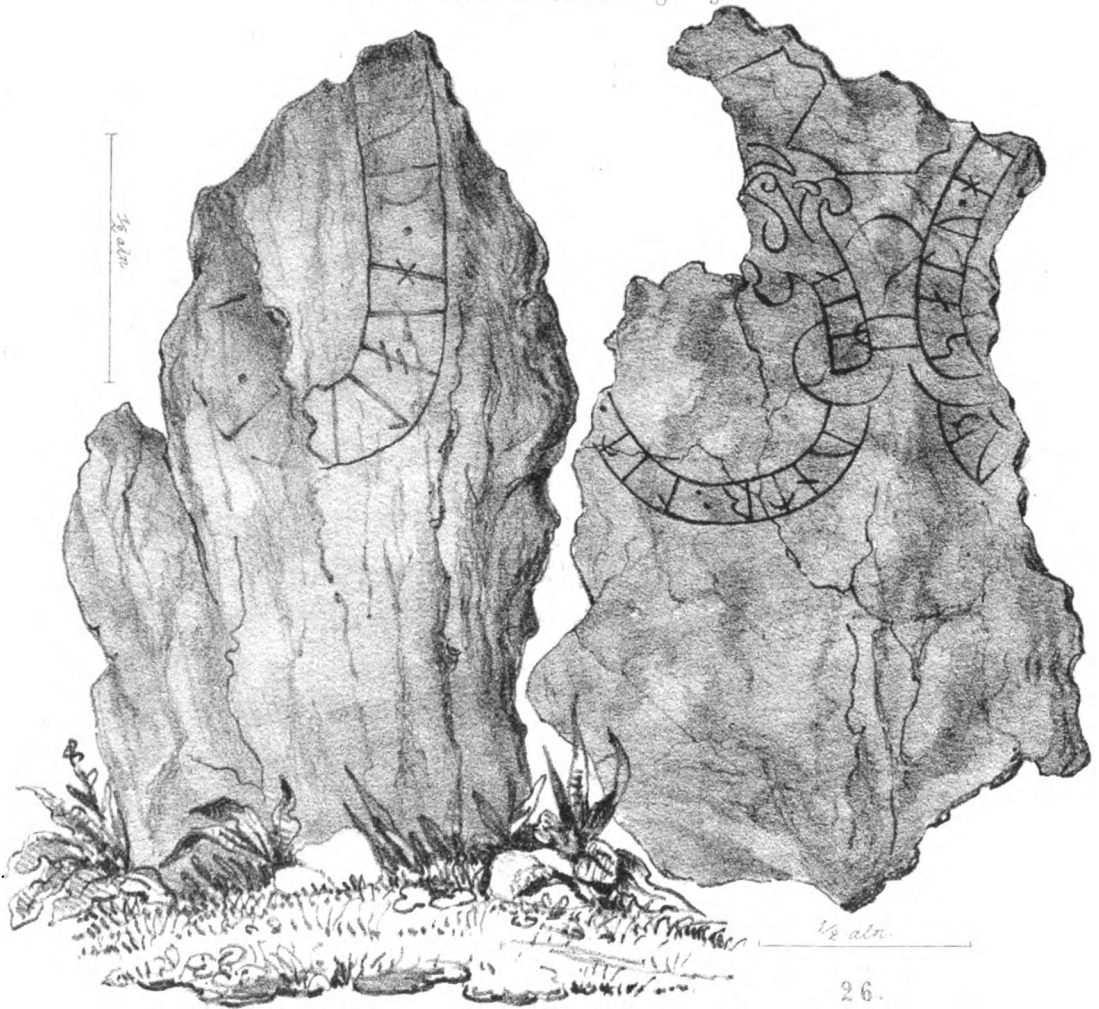

200
R.
SÖSSEMANLÅNG.
Över lösa i L. Erik kyrka
Fasta

24.

HÖPERMANLAND.
Svartlösa hd., Huddinge Kyrka.

26.

HÖPERMANLAND.
Svartlösa hd., ruben. Esbj. G.

HÖPERMANLAND.
Åkers härad, Kyrka

25.

Södermanland. Selebo härad, Kernbo socken, Helanda.

Det är förut (under N:o 20) visadt, att vägen genom Mariefreds- och Taxinge-skogarne, mellan Laggsta vid Mariefredsvikens slut, samt den öster ut belägna Thuringe socken, fordom haft annan sträckning, och denne Runsten styrker det ytterligare. Så mycket mindre kan han hafva stått i förhållande till den å anfördt ställe nämnda strandvägen *, som han är belägen nära en fjerdingsväg derifrån, men lika litet till nuvarande landsvägen; ty ehuru varande på få famnars afstånd från denna, är hans inskrift vänd rakt derifrån. En skogsback, hvilken genom åtskillig kärrmark kommer från söder, framflyter äfven här i ett mindre kärr, och vidare under landsvägen, hvarefter den fortgår ner till Målarstranden. Runsten står på östra sidan om kärret, djupt ner i marken, och är omgifven af sin gamla fasta, ehuru låga stensättning. Se vi närmare till, så upptäckas här och der sporr efter en gammal smal gång- eller ridväg, hvilken strukit tätt förbi stenens inskriftssida, och som här gått jämnsträckes med landsvägen, men öster ut snart vikit åt söder; och spörje vi de gamle, så veta de omtala lemningar af en kafvelbro öfver kärret, i sträckning mot fornvägen. Dennas hufvudriktning har säkert varit Helanda-vägens norr ut till den »gamla landsvägen», möjligen med någon utgrening åt Laggsta-sidan.

Den större broläggning, öfver hvilken landsvägen, i närheten af Runstenen, löper, hyser utan tvifvel stenens öfre del. Smärre stycken af samma ämne, som Runstenen, ligga spridda i muren, fast intet med ristning är i dag.

Ehuru sålunda inskriften:

... $\text{ᚱᚱ} \cdot \text{ᚱᚱᚱᚱ} \cdot \dots$ det är: ...UP.HIOLBI...

såsom stympad, nu mer i och för sig saknar märklighet, är stenen ingalunda utan betydelse, betraktad såsom »visesten» på en forntida, nu förlaggd, väg.

26.

Södermanland. Åkers härad och kyrka.

Vid ett besök i Åkers kyrka sistlidne sommar upptäckte jag i golfvet till södra vapenhuset detta stycke af en Runsten, och antog till en början, att det var en del af den i Liljegrens Runurkunder under N:o 967 upptagne. Men inskriften visade annat, och Liljegrens hänvisning till Bautil 229 (Åkers kyrka i Uppland) förklarade hans misstag. Ste-

* Å Wermings karta öfver Mariefreds-trakten nämnes denna väg »gammal landsväg».

nen är af röd sandsten. Enär utrymmet å Planchen det medgaf, intogs här afritningen. Inskriften:

𐌹𐌺𐌹𐌸𐌹𐌸𐌹𐌸 : 𐌹𐌸 𐌹𐌸 𐌺𐌹𐌸𐌹𐌸 . 𐌹𐌸 . . .

Det är: AIMUNTR LIT UǾ SALU HA . . .

27.

Södermanland. Åkers härad och socken, Skemby.

Från slättmarken närmast kring Åkers kyrka löpa åt skilda håll flere svaga sänkningar. En af dem sträcker sig sydligt öfver Skemby mark, som ligger en åttendedels mil från kyrkan, och här är i en backslutning i norra gårdet, samt invid och vester om sänkan, nordvest från gården, en flock af brustna klippstycken, af hvilka det största eger å sitt flata, mot öster vända, brott, en matt runristning i tvänne väl utförda djurslingor. Af de många smärre af-skifningarna i brottet äro de flesta ostridigt äldre än ristningen. En genomgående remna löper tvärt öfver klippan, hvilken å fränsidan är bucklig och ojämn; vid marken af betydlig tjocklek, men upptill nästan eggig.

I slutningen framför och närmast stenens inskriftssida är en mindre plan, omsatt med sex hållningsstenar, och säkert lika gammal som inskriften, hvilken är denna:

B(I)BIRN . 𐌺𐌹 . (N)𐌹𐌺𐌹𐌸 . 𐌹𐌸𐌹𐌸 . 𐌹𐌸(𐌹𐌸) . 𐌹𐌸𐌹𐌸 . 𐌹𐌸𐌹𐌸 . 𐌹𐌸 .
𐌹𐌸.𐌹𐌸𐌹𐌸 . 𐌺𐌹(𐌹) . 𐌺(I)𐌹 . 𐌹𐌸𐌹𐌸 . 𐌹𐌸𐌹𐌸𐌹𐌸 : 𐌹𐌸(𐌹)𐌹𐌸 𐌺𐌹𐌸 .
𐌹𐌸𐌹 𐌹𐌸𐌹𐌸 . 𐌺𐌹𐌸𐌹𐌸 . 𐌹𐌸𐌹𐌸

Det är: B(I)BIRN UK . (U)LMA LITU KI(RA) MKRI ǾISA AT HULMA
SU(N) S(I)N KOǾAN HULMAUI TU(T)R SIN KUǾ. HIALBI SIALU ǾAIRA.

Inskriften är, såsom ofvan sades, matt, men dragen ovanligt breda. Ibland af-flagningarna är åtminstone den, hvori slingan näst efter *s* i *sun* försjunker, äldre än ristningen, enär den påtagligen vållat följande runas (*u*) nog långa afstånd från nämnde *s*. Inskriften röjer delvis sporr af sednare, dock gammal, upphuggning. Å ett enda ställe, nämligen framför *tutr*, har man med *tvänne* prickar skilt ordet från föregående namn.

Platsen utmärkes å kartan af 1644 öfver Skemby, som här kallas *Skenby*, såsom »skarp beteshaga», och kartan af år 1723 öfver samma *Skjemby* (såsom der skrives) benämner stället »*Skougjord*». 1823 års karta upptager här »*Skänby åkermark*». I anledning af de äldre kartornas oväntade uppgifter om forntida skog å stället har egendomens nuvarande egare, Brukepatronen Fredrik Rönquist, på fråga af mig, upp-

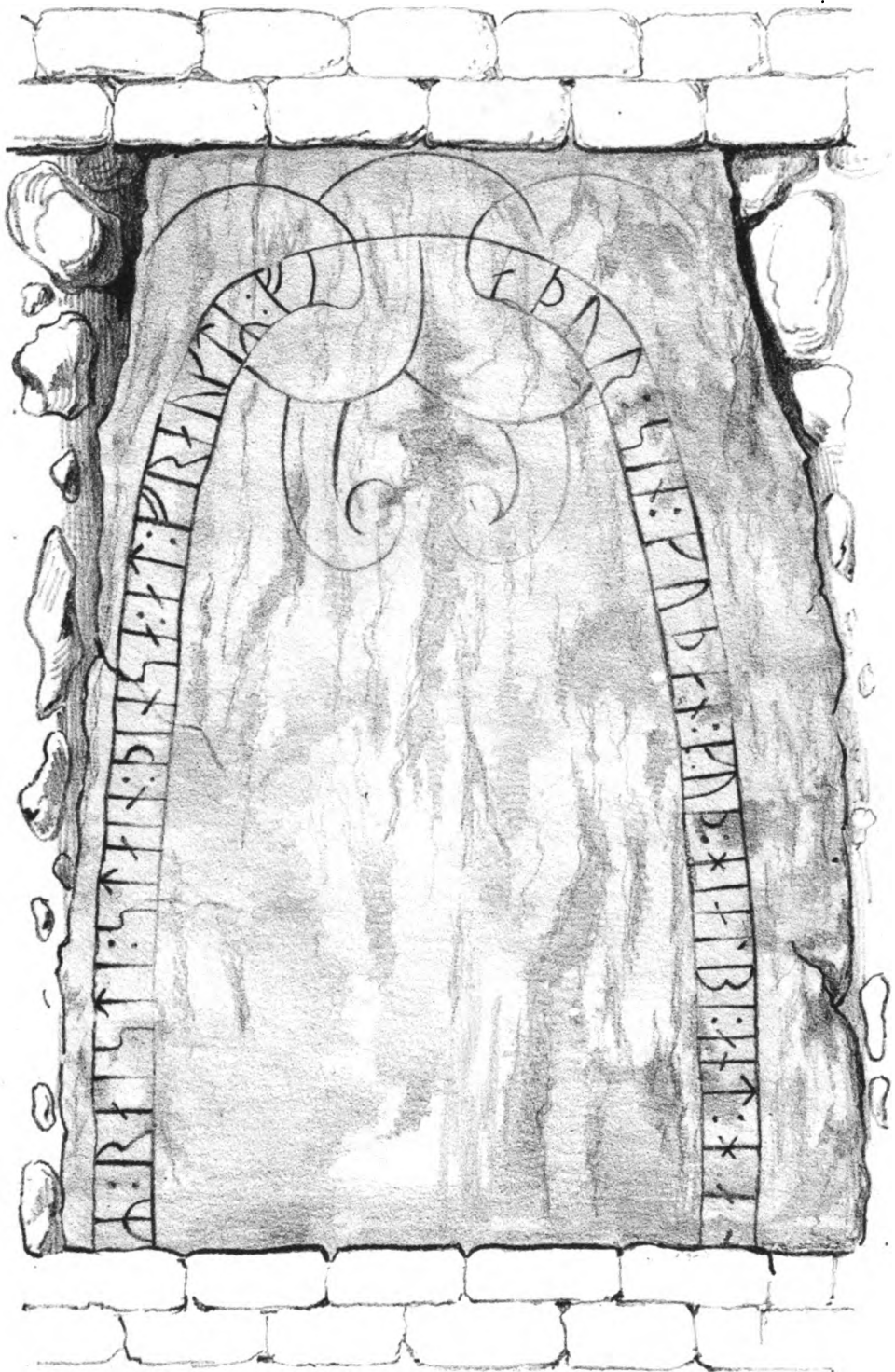

FIG. 1. THE ARCHWAY.
 (See page 100 for description of this archway.)

lyst, att »innan det nedanförl och omkring Runstenens plats belägna fält för femton år sedan, ifrån att då vara en vanlig beteshage först uppodlades, syntes tydliga spår deraf, att *en väg* fortgått från den i norr belägna nuvarande landsvägen, i riktning åt söder, *förbi denna plats*» — således förbi Runstenen. Den nämnda kartan af 1723 upptager, i öfverensstämmelse härmed, också en från byn norr ut löpande väg, med »skougjorden» till venster. — Äfven denne Runsten har sålunda uppdagat en forntida väg, nu sporrlöst försvunnen.

28.

Södermanland. Hölebo härad, Wagnhärad socken, Åby.

Sydvest från Hölebo härads gamla tingsställe Nora, der den under N:o 2 upptagne Runstenen finnes bland flere tidigare bekante, ligger Åby vid en krökning af Trosa-ån, genom hvilken sjön Sillen har sitt utlopp i saltsjön. Nejden är särdeles rik på fornlemningar. Tre större attehöggar resa sig på åns södra strand. En stor, flatsidig hall, för få år sedan stående på en af dem, betjenar nu rättsökande såsom trappsten till Tingshuset i Åby, och en annan dylik, hvilken för trettio år sedan sågs rest midt i en större stenkrets, några famnar från landsvägen, & en liten då ännu icke till åker upptagen höjd i byns östra gärde, döljes nu, sönderslagen i flera stycken, uti spismuren till brygghuset i Åby mellangård. För sexton år sedan ännu hel, samt liggande såsom spiselhäll på samma ställe, med nästan obetäckt framsida, fann & honom Pastor J. E. Ljung denna inskrift:

.. Ḃ : RAIHTI : HTHT : BITHT : TT : KRATNKTḂ : PHTNR :
HT : PNPTT : PN : HTBI : TT : T(T) ..

Det är: . . R RAISTI STAIN PINSÄ AT FRAUKTR FAÞUR SIN KUÞAN
KUÞ HIALBI ANT HA(N) . .

Någon mätning af stenen har icke skett. Af inskriften fattas föga. Slingan tyckes liknat den på stenen & Nora gärde (Bautil 777), Gåsinge kyrka (B. 748), Järna (B. 692), m. fl.

29.

Södermanland. Hölebo härad, Wagnhärad socken, Åda.

En half fjerdingväg öster ut från nyss nämnde Åby möter en betydligare bergsträcka, hvilken på föga afstånd från och öster om Trosa-ån följer den sydligare riktning, som vattendraget från Åby begynner

taga. En väg löper mellan ån och berget.* Denna väg ingår, innan den hinner gården, i Åda så kallade *Forn-äng*, der berget helt nära vägen, slutar på närmare hundrade famnars afstånd från ån. Här stå unga löfträn vid dess fot, och stället är vackert. Till höger om vägen höjer sig i gröngräset en Runsten (Bautil 779), och helt nära, till venster om vägen, framskyntar i brådbranta bergväggen, mellan alar, rosenbuskar och en ung poppel, förevarande berg-runeristning. Den är anbragt å en föga utstående kullrighet i bergväggen, väl utan de djupa och svåra remnor, denna i allmänhet eger, men thyvårr öfverfull af smårre sprickor och ojämheter, af hvilka runristaren än dragit fördel, än åter, och det beklagligen nog ofta, hindrats att göra sig tydlig. Ormslingan börjar tre alnar från marken (i denna dess nedre del förekommer den enda svåra af-flagningen), och fortgår uppåt i en öfverst något plattad, samt åt venster dragen, krets, hvilken dock ej hinner bergets midthöjd. Inom slingan ses ett större fyrfotadt djur i strid med två mindre ormar, och sjelfva den ringlade run-ormen synes med sin kåk fatta ett annat djur med öron, bara till hufvudet utfördt. Det hela, ehuru saknande tydlighet, eger stil. Inskriften:

†R†#R : R(IT) : *†††† : †† : BIRKUIP : BRU(U)R : SIN H : HIT :
* . . . (·) . . . : †††† :

Det är: ARKOPR L(IT) HAKUA AT BIRKUIP BRU(U)R SIN H ... (I) ...
LANTI

Det är beklagligt, att den nämnda remnan och ristningens matthet i slutmeningen lemna oss ovisse om dennas innehåll. Så mycket torde dock kunna antagas, att Birkuiþ,** till hvars minne runorna huggits, dött — fallit (? *fel*) — utrikes, i England eller Grekland.

Söder ut på två hundra alnars afstånd från denna ristning förekommer i bergets sydöstra, jordfyllda sluttning, flere grafkullar, nästan alla stenomsatte och med en sten i hvarje krets, dock icke alltid midt uti.***

30.

Södermanland. Selebo härad, Ytter-Enhörna kyrka.

Ingen socken i det egentliga Södermanland är i hänseende till fornminnen så föga känd, som Öfver- och Ytter-Enhörna. Det större, af Mariefredsviken, Björk- och Prest-fjerdarne omgifna, näs i Mälaren, hvil-

* Namnet *Bröta* (ett ställe i närheten) tyckes tala för denna vägs ålder.

** Ännu på 1600-talet sades i orten allmänt *birk* för björk. Se t. ex. Presterskapets Berättelser, flerstädes.

*** Närmare upplysning härom är mig benäget meddelad af Herr Öfverste-lieutenanten Nils Hägerflycht. Tilläggas må, att Trosa fordom legat nära runristningen, på andra (vestra) sidan om ån, samt att gamla *Trosa bro* skall varit midt för ristningen. Ett torp å berget heter ännu *Trosabro*.

29.
SILVERMOUNT.
HOLBURN, MIDDLESEX.

THE
RELIEF
ON THE
STONE

och Antiquiteter uthi Jäder på Öster-Rekarne» af år 1686, denne stenen sålunda: »På södre sijdan i Kyrkioväggen sitter itt trindt steenlodh medh Ansichte utanpå eller såsom itt huffvud; tillförene har dher varit en Kuur eller graff.» I Thims Dissert. de Par. Jäder är denne sten icke ens nämnd.*

32.

Södermanland. Wester-Rekarne härad, Tumbo socken, Westerby.

Icke långt från Södermanlands gräns i nordvest mot Westmanland ingår i Tumbo socken den så kallade Broby-viken från Galtfjerden af Mälaren. Westerby boställe ligger öster om och intill denna vik. Genom Wäsby, Munkhammars och Melhammars marker går en ännu farbar fast klen väg från Qvicksund till Westerby, samt vidare genom dess »oxhage» (der en afväg utgår nordligt mot Hästsundet, som är den nämnda vikens inlopp)** fram till landsvägen vid Broby. Vid en rännil i en obetydlig sänka nära berörde afväg, nordvest från Westerby, har i långliga tider förevarande Runsten legat. Man omtalar, att han för omkring tjugu år sedan blifvit sönderslagen, och att de delar af honom,* som nu saknas, blifvit förde till Munkhammar och Melhammar, samt der inlagde i eldstäder. De återstående sju styckena lågo ännu i fjor på det nämnda stället i Oxhagen, hvarefter de under innevarande vår, på Kapitenen G. W. Thavenii och min anmodan, af innehafvaren utaf Westerby blifvit framförde till gården vid bostället, för att behörigen omhågnas och sålunda skyddas mot vidare åverkan.***

De tre smärre stycken, som utgöra öfre delen af stenens högra sida, äro af jordsyra mäst angripne, och de å dem ristade runor, hvilka legat mot marken, derföre nog dunkla. En inre runrad inom slingan har isynnerhet blifvit anfrätt, och äro flere runor deri fullkomligt utplånade. Inskriften:

: HHTTR : THV : HRT HTHNR HIT : *H : HTHH :
 HTI : KRIK(N)Y
 .. (R)NBR : ... HTHV H H ...

Det är: ANSUAR AUK ERN FAÞUR SIN HAN ENTAÞIS UTI
 KRIK(U)M

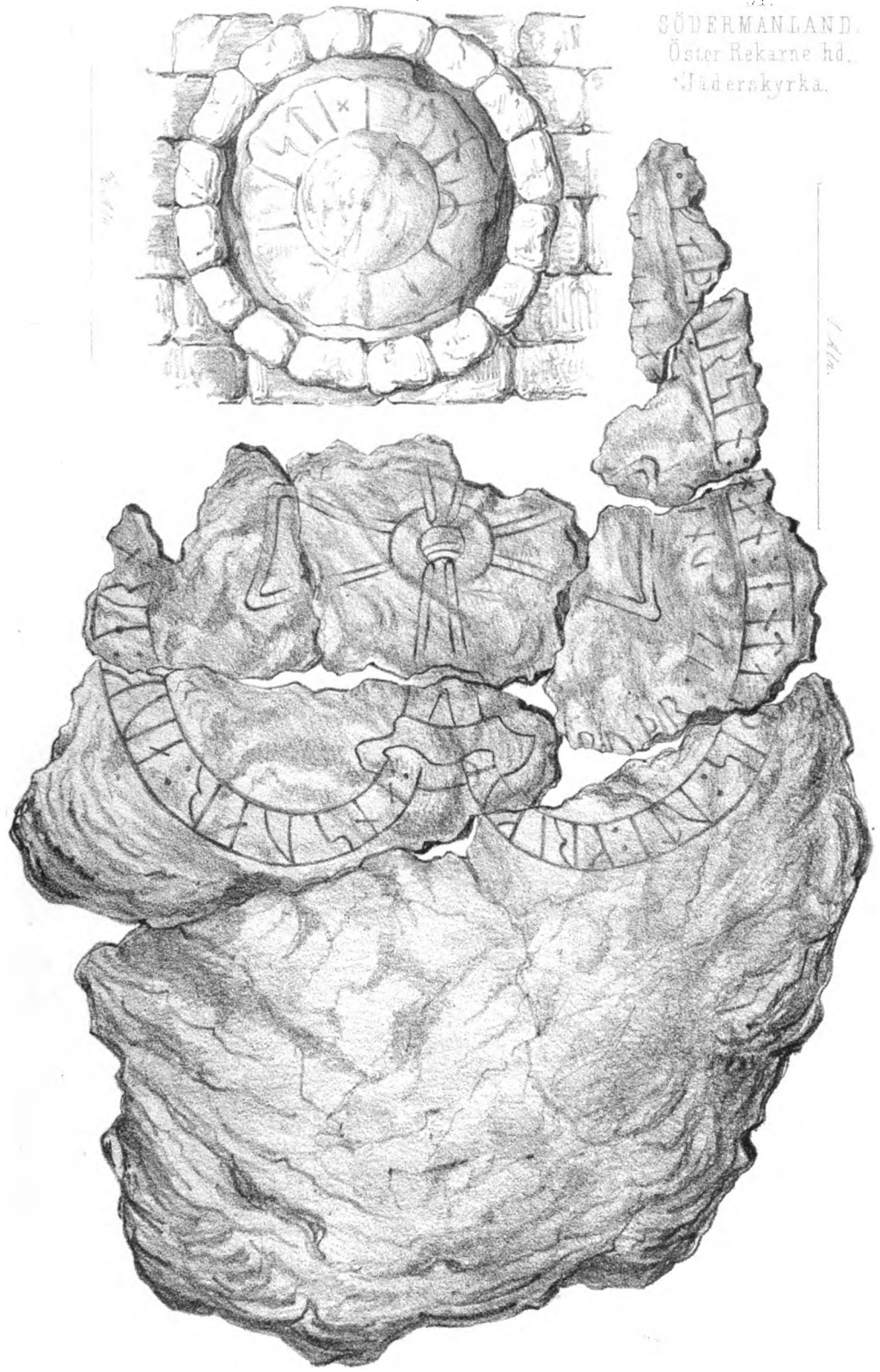
.. (R)UÞR ... UNK AN ...

* Skol-läraren C. G. Österberg upptäckte för ett år sedan ett stycke af en Runsten med upphöjda prydnader och af samma stenslag, som den här förut (N:o 9) beskrifne Sundbysten, liggande i dörren till Jäders kyrkas vapenhus och till stor del dold i muren.

** Jfr. Kartan öfver Westerby af år 1729.

*** Den i Bautil (761) aftecknade märklige Runstenen, förr inmurad och till stor del dold i Tumbo kyrkmur — finnes icke mer. N:o 758 i berörde samling (i kyrkans södra dörrgolf och till en del under muren) är af mig aftäckt samt hel läsen. N:o 760 uppgifves i Bautil och i Liljegrens Run-urkunder vara vid »Rambrom» i angränsande Thorshälla socken. Rambrom känner nu ingen. Runstenen är vid en bäck, som rinner i Thorshälla-ån, mellan Brottsta (= bostad vid vägen?), samt Ekeby.

31.
SÖDERMANLAND.
Öster Rekarne hd.
Jäderskyrka.

SÖDERMANLAND.
Öster Rekarne hd. Jäderskyrka.

Lith. Inst. af J.F. Meyer i Stockholm.

1. Atr.

33

SÖDERMANLAND

Svarlösa hd, Botkyrka sn, Hamra.

33.

Södermanland. Svartlösa härad, Botkyrka socken, Hamra.

Hanveden heter den bergiga skogssträcka, som skiljer Svartlösa och Sotholms härad. Hamra skog, söder ut i Botkyrka socken, hör till gamla Hanveden. Runstenen står i skogen vid den nu föga befarna väg, som från Botkyrka löper söder ut genom Hamra och Rikstens marker till Haninge, icke särdeles långt från Tullingesjön. En väg fram till denne sjö utgår från den förre der Runstenen är.

Stenen är af lösare, vittrig granit. Inskriften i följd deraf till större delen förderfvad. Följande är urskiljbart:

1.. · 4NY · 1...Y(Y)..(N) · þitt · 1þN1 · Y(IN)þY ... NR 4...
YN... B(I) 41111

Det är: A.. AUK L... K(K)(U) þINA IFTIR K(IU)þK ... UR S... KU... B(I) SIALU

Det säges, att två bröder, en konungs söner, i gammal tid här kommit samman med sine krigsmän och kämpat, samt att bröderna stupat, hvarefter de derigenom försonade härarne rest stenen till de fallnas minne*.

Fyra Runstenar i denna socken äro förut kände. Om stenen å Lindhofs (Söderby) egor, nära Tumba, är förr, sidan 48, taladt. Den i Liljegrens Runurkunder under 845 upptagne, i södra kyrkodörren liggande, är nu nästan oläslig. Hagelby-stenen deremot (rigtigt afritad i Bautil 685) ännu stående och bibehållen; men den under 686 (Bautil) anförde märklige stenen »vid Hundhammars borg» har jag både länge och väl förgäfves efterfrågat och sökt. Till ledning för framtida lyckligare sökare tör följande, ur Peringskölds handskrifter, tjena: »Uti hagan mellan Hundhammar och Bårg, der åtskillige stora skogvuxne Jarlehögar ära, hafver fordom varit en stoor Runsteen, som nu ligger på Bårgs ägor nedanför högarna omkulle, och mitt i tu afslagen, den Petter Törnevall *emot undergång afritat (!)*, och jag sedermera besichtigat.»

Dessutom är vid Norsborg, enligt Forsslunds upplaga af Tunelds Geografi öfver Sverige, 4:a Bandet, sid. 376, »på ett högt berg en plan i fyrkant, ristad med Runor», den nu ingen känner. Men sjelf har jag upptäckt en gråstenshäll, liggande såsom grundsten under kyrkotornets sydvestra hörn, å hvilken sten följande runor äro i dag:

* Sägnaen är först uppfattad af Skolläraren J. A. Styrén.

(HN)Y : TNPI : PTHA : NITN : RTHHT : HTHT

Det är: (AU)K TUFU FAIR LITU RAISA STAIN

de sista fyra runorna likväl bara till öfre hälfterne synliga; äfvensom i kyrkans yttre och norra vägg, nära tre famnar från marken, ett stycke af en Runsten af röd sandsten (jfr sid. 33, i noten), derå, jämte runorna ↑ och R, delar af ett prydligt kors urskiljas.

34.

Södermanland. Öster-Rekarne härad, Stenqvista kyrkogård.

Runstenen har till år 1794 legat i golfvat till Stenqvista gamla kyrka, som vid nämnde tid nedrefs. Man känner icke när denna kyrka blifvit uppförd. Stenen säges varit nära ingångsporten, der han qvarlåg i jordbrynet, med uppvänd inskrift, till år 1824, då han fördes ett stycke sydvest om den nya kyrkan, der han nu finnes å kyrkogården.

Han är af hård granit, från 42 till 47 tum tjock.

Inskriften:

†HTPI · TNP · PRTHPTIA · TNP · ÞFRPTNTR · RTHHTN · YIRPI ·
HIAHT · TT · ÞINÞYNTT · ÞTHNR · HT

Det är: HALKI AUK FRAUKAIR AUK ÞORKAUTR RAISTU MIRKI SIRUN
AT ÞIUÞMUNT FAÞUR SIN

Runstenen å Kolunda gårdesbacke (Bautil 748) i denna socken är än stående och ristningen väl bibehållen, sådan den finnes afritad. Stenen i samma bys hage (Bautil 750) är deremot uppbruten och sönderslagen. Ett stycke af honom finnes ännu i hagen. Ett annat ligger såsom trappsten till en stuga i Kolunda; och det förmåles, att sedan stenen ditkommit folket i stugan alltid varit sjukligt. Det öfriga af Kolunda hagsten är förkommet. Inskriften har icke varit rätt läst.

35.

Södermanland. Öster-Rekarne härad, Kjula socken, Berga.

Icke långt från Heby, å hvars egor Öster-Rekarnes gamla Tingsställe på Tjula ås* varit, är gården Berga. En nu försvunnen väg, ef-

* Kjulastenen, (Bautil 753), en af de herrligaste i landet, är af mig noga granskad och afritad, samt bör å nyo utgifvas. Spjut, åt hvilken stenen är ristad

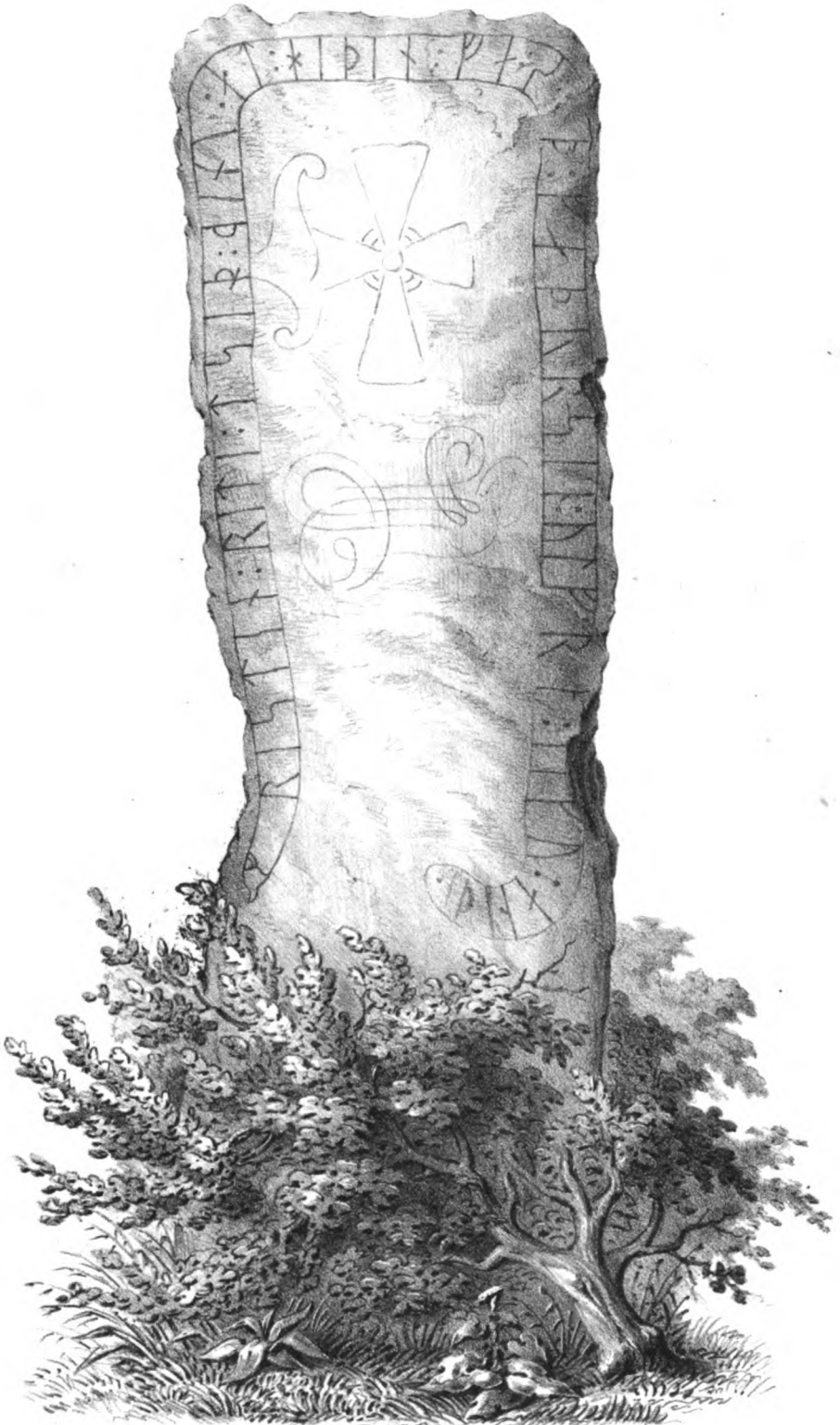

1 Ahr

34

SÖDERMANLAND

Öster Bekarr e hd, Stenqvista kyrkogård.

1 A. n.

35

SÖDERMANLAND

Österrökenshöfd, Kjvle sn., bevfä.

ter hvilken spår här och der synas, har sträckt sig från Heby till Berga och vidare i samma riktning.* Runstenen står invid gårdsbyggnaderna i slutningen af en löfvig höjd, kallad *gröna kullen*, men skall för omkring femtio år sedan legat å en kulle i trädgården, som tyckes varit en ättehög. Der han nu står var han nästan liggande, till dess Befallningsmannen P. M. Kindblom för två år sedan lät resa honom. Skolläraren C. G. Österberg har för mig först uppgifvit denne sten.

Stenens skapnad är för sitt ändamål prägtig, men som han består af grofkorning fältspat-artad, något kvartsblandad, gråsten, med ovanligt skroflig yta, så är den föga djupt huggna ristningen delvis oläslig. Följande är klart:

(F)RISTIN : RITI : TSIN : FİNİ : AT HIFIN FASÞ FAÞUR SIN ULFR
 ... KU AN ...

Det är: (F)RISTIN RITI TSIN FİNİ AT HIFIN FASÞ FAÞUR SIN ULFR
 ... KU AN ...

Tu ristfel förekomma i ordet *stän*.

I Peringskölds handskrifna samlingar uppgifves en nu icke bekant Runsten i Kjula kyrka.

36.

Södermanland. Selebo härad, Ytter-Selö socken, Östa.

När man sjöledes från Björkfärden och Flarn genomfarit Stallarholmssundet, synes till höger å den höga Selöstranden fyra stora ättehögar, tu och tu tillsammans. De ligga i Östa sjöhage,** och de östra tu äro tecknade å närvarande ritning. Omkring dem äro många bauta-stenar, skeppsättning, stenkretsar och grafkullar. Runstenen är midt ibland de sednare. En annan Runsten ligger några famnar derifrån, närmare stranden, likaledes bland talrika hedna fornlemningar.*** Den här afritade är till inskriften redan bekantgjord på det viset, att tre ord

och rest, säges bott på Ingespjuta i närliggande Wallby socken, och sägner om honom höras ännu.

Högstena Runsten i graunskapet (Bautil 754) står ännu, men inskriften är i det närmaste utplåad.

* Vägen finnes icke upptagen å Jakob Steenklyffts karta öfver Berga af 1645, och har således tidigare blifvit igenlagd. Sednare kartor öfver egendomeu saknas.

** Å Anders Samuelsons karta af 1639 nämnd *Östa Siöäng*. Namnet *Byviken* (Liljegren, 942, 943) känner ingen.

*** Se Liljegrens Runrökunder, 942. Inskriften har *kerþar*, icke *kerþer*, *stan*, icke *stain*, *þina*, icke *þinsa*, samt *Sigfast*, icke *Sikfast*.

äro orätt läste, samt ristningens inre rad utlemnad.* Stenen står nordost om högen, som sades, bland kullar och kretsar; och man urskiljer snart en öppen lemnad rak gång mellan dem fram till inskriftsidan. Inskriften:

ÞNRBARM : RHTI : HT(I)...I : ATI : NYBYI : ÞÞNR :
 HIM * ITI...I : *NI *

Det är: ÞURBYRNA RESTI STA(I)...A YTI USBAKA FAÞUR SINA ATLA HUI

En svår afflagning har gjort den inre raden till en del oläslig. Af det återstående i den kan likväl slutas, att *Ospak* ägde (*ati*) något ställe i orten, hvilket ställe tör kunna bestämmas.

Den af Danske och Norske författare ofta omtryckte och åberopade inskriften å Nervallastenen (Bautil, 720, 728) i denna socken bör riktigare utgifvas.

37.

Södermanland. Selebo härad, Öfver-Selö kyrkogård.

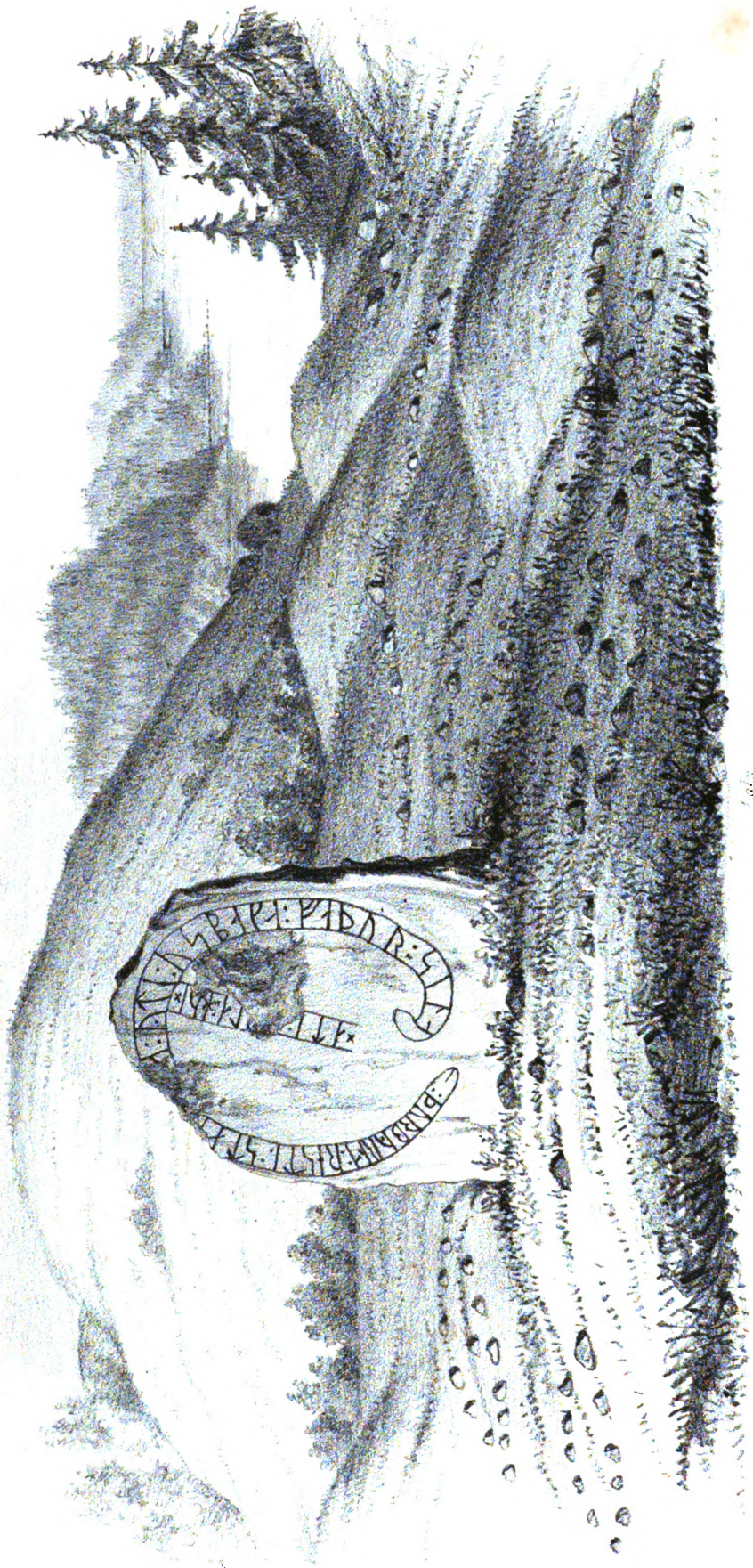
År 1844 utvidgades Öfver-Selö kyrkas södra dörr, som är å en i medlet af 1700-talet uppförd utbyggnad. Sedan äfven tröskelen, hvilken bestod af huggen teljsten, då blifvit uppbruten för att omläggas, fanns derunder denne Runsten, sprängd i tre delar. Pastor Gabriel Aulin lät varsamt upptaga och föra styckena till inre sidan af kyrkogårdsmuren, sydvest om kyrkan, der de nu ligga, så sammanfogade, som ritningen visar.

Stenen är af gråsten, kring en half aln tjock. En starkare höjning löper längst efter hans ristade sida, något till höger. Ristningen är så till inskrift som prydnader fullständig, ehuru smärre gropar här och der något litet gifvit sig in på båda. Inskriften:

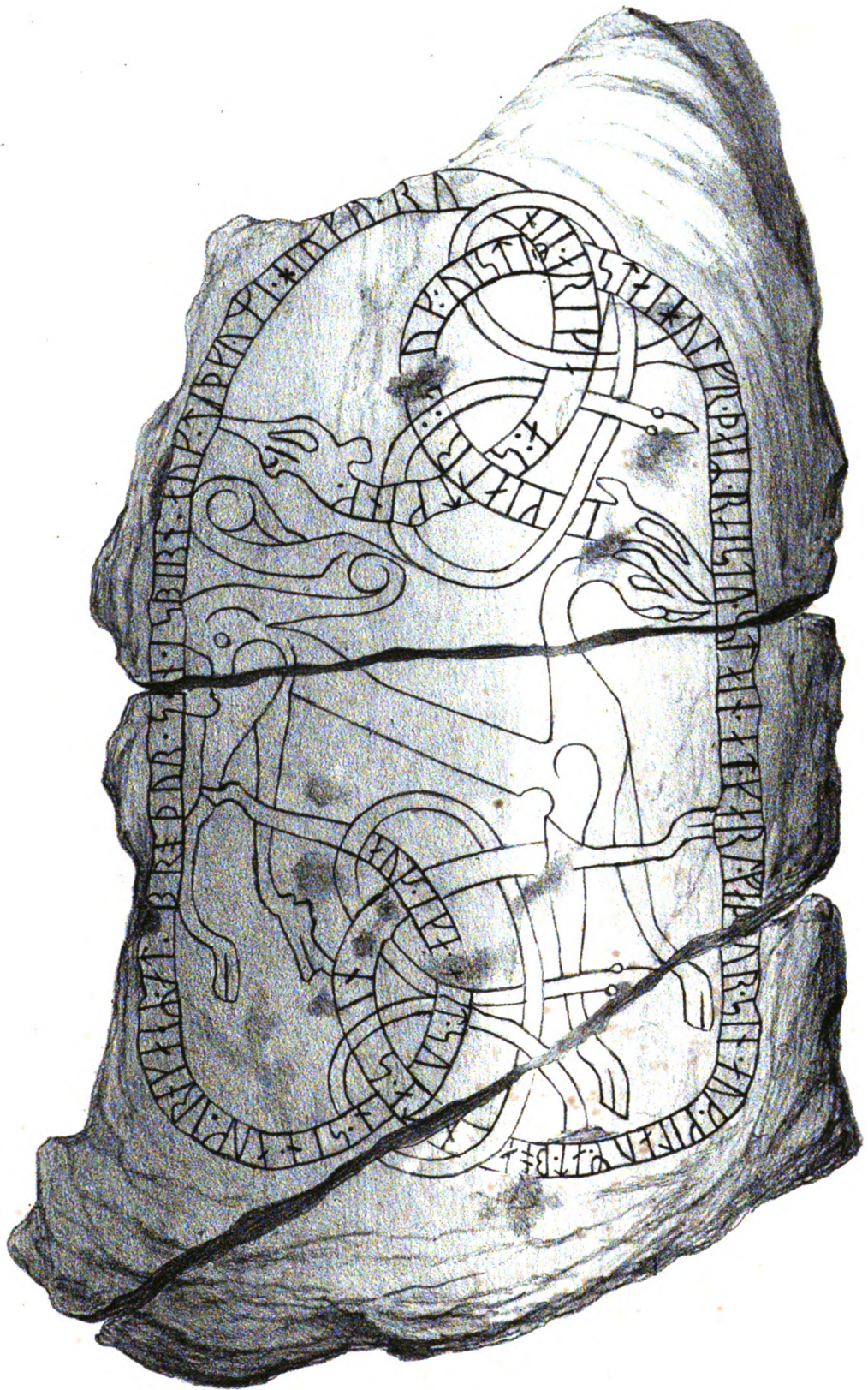
IKHTR : (t)NY : NIHTI (·) HTI#NPR · ÞIA : RHTI :
 HTIT · IT · ÞIRI · ÞÞNR · HIT · tNY · PIRIY · IT ·
 B#ITIT · HIT · tNY · IT · IT · HT · HIT · tNY · IRITIT ·
 IT · BR#NR · HIT · IBIRI · tNY · TIRAYI · #INYN · RHTIA ·
 TRIT(t) : HTIT

Det är: IKIALR AUK UISTI STAIHULFR ÞAIR RAISTU STAIN AT KARJ, FAÞUR SIN AUK KILAUM AT BOANTA SIN AUK IKA AT SUN SIN AUK IRNKAER AT BROÞUR SIN ISBIRN AUK TIRKYMI HIUKU RUNIR ARIK(A)A STKINK

* Felaktigt allmängjorda Runinskrifter skada; de outgifne missleda åtminstone icke: hvarföre *först* och *främst* alla origtigt allmängjorda inskrifter borde nöjaktigt å nyo utgifvas.

36.
SOGDIAN.
𐰽𐰺𐰸𐰸𐰽𐰺𐰸𐰸𐰽

1876

37.

SÖDERMANLAND

Selabo hd. Öster 2-13 kyrkosten.

38
 SIERWENLAND
 Bone harad Juvana su Loisuna

Det är mig icke bekant om stenen vid uppbrytandet afslogs, eller om detta var förut skedd.

Inskriften:

†HIBINRT : HNT : HBTRH : RHI.... HI....H : HNIT : BRNDRR :
HIT BRNITR

I kanten:

HTRR : IRTR : HR(I)

Det är: NISBIURN SUN SBARS RAL... AL...R SUIN BRUFUR SIN PRUIAR

I kanten:

STAN IFTIR SU(I)

39.

Södermanland. Rönö härad, Runtuna socken, Eneberga.

En fjerdingväg norr ut från Löfsund utfaller i Runviken en från Membrosjön kommande å, och den nämnda vägen följer å här varande Eneberga ägor åns östra strand ett stycke. Runstenen står vester om vatt-
net, hardt invid stranden, i byns gårde, och synes väl från vägen. Han
skall för några år sedan legat öfvertäckt af jord, och har nu en lutan-
de ställning.

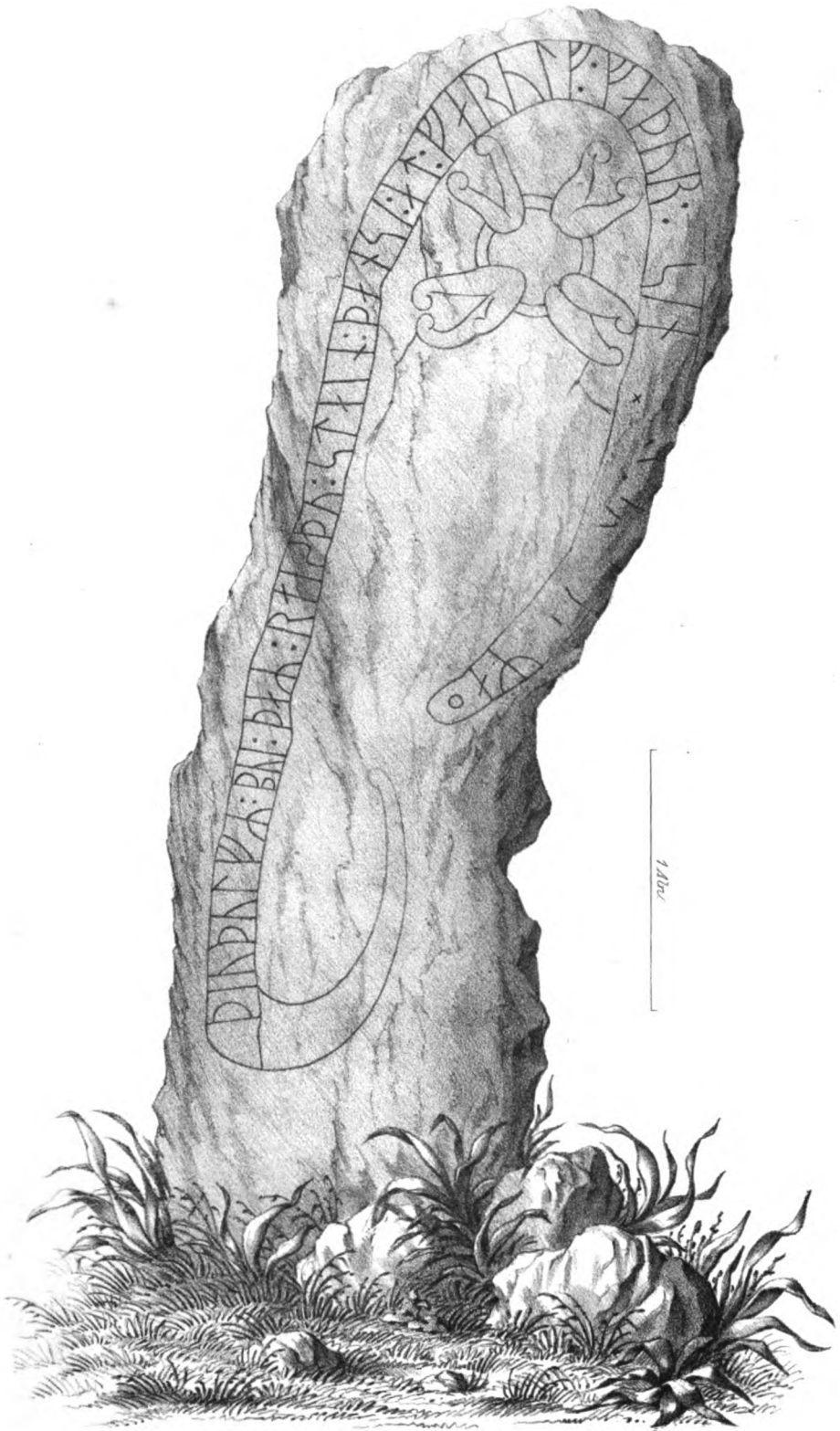
Inskriften:

BINBRFR : BNI : BTR : RTHBN : HTTR : BTRH : TR :
TRFRFR : TRFR : HIT * ...TR

Det är: ÞIUÞULFR BUI ÞAR RAISÞU STAIN ÞANSI AT FARULF FA-
ÞUR SIN ...MA

Efter HIT förekomma några runtecken till runorna TR, som sluta
inskriften. Inom slingan, under korset, som liknar det å Löfsundsstenen,
äro några svaga och afbrutna rister.

Om Söderbysten (Bautil 802) i denna socken skall framdeles ta-
las. Nu anföres blott, till forskares tjänst och med anledning af Lilje-
grens grumliga yttrande i hans Runlära, sidan 440, Peringskölds upp-
lysning rörande det af honom fullständigade, viktiga stället i inskriften.
»Att jag», yttrar han, »hafver i min lectur och uttyhdning upfylt det af-
slagna med *farin widu um alfur heimsens* hafver så vähl de kvarstående
Runor och rummets tillåtelse med skriffstens mening, samt andra inscrip-
tioner gifvit mig anledning till.» Bautil 477, 4439, m. fl. åberopas.

39
SÖDERMANLAND
Rono hä, Runtuna sn, Eneberga.

THE NATIONAL ANTHROPOLOGICAL ARCHIVES

Södermanland. Oppunda härad, Blacksta socken, Bjudby.

Blacksta sockens många fornlemningar äro föga kände. Ringmurar, grafvar och bautastenar resa sig allestädes å höjderna utmed sjöarne och dalgångarna.

Uti och vid den fordom segelbara däld, som sträcker sig mellan Vass-sjön och Långhalsen samt vidare, äro icke mindre än fyra hittills obekante Runstenar, af hvilke ty höra till de märkligare i vårt land.*

Dalgången upptager delar af Bjudhy, Hofby, Blacksta och Fyrby egor, samt har på 1600-talet först blifvit delvis röjd och upptagen till åker och äng.**

På förstnämnde bys ägor är, nästan midt i sänknigen, som här är upptagen till åker***, en aflång höjd, hvarå, enligt gamla efterättelser, ortens forna tingsställe varit. En väg lärer för icke länge sedan sträckt sig från Bjudby backe öfver dalen tätt förbi tingshöjden till allmänna vägen i Hoby hage. Pastor Nicolaus Marchelius beskriver 1668 platsen sålunda: »Vijdh Biudby i Blackstadh sockn uthmed allmenne vägen och vägskilnaden finnes och två sådana griffter (Skeppsättningar), hvardera af 4½ famnar, vijdh dess eena ändhe liggia steenar tio eller tolf, uth medh een stoor Sandhögh, dher ett *Doomsäthe* eller *Tinghställe* fordom varit hafver; dher östan före ligger en slät steen, dess bredd två alnar och dess längd sex alnar, antingen han så lagd ähr eller uprest och sedan kullfallen, veet man inthet», samt sednare (1683): »Vijdh Biudby i Blacksta Sockn stå tolf stycken Steenar, dher som de har hållit Ting.» Lars Hallman † yttrar, att den ena af socknarnes tingsplatser

* Följande, utan påstöt tillkomne, bör bevaras:

»Utdrag af Sockenstämmo-protocollet vid Michaëli-Sockenstämma med Blacksta Församling den 2:a October 1853.

§ 4. Lofvande Sockenmännen, på Pastors uppmaning, att biträda med härvarande Runstenars uppresning, på det de ej må öfverlemnas åt glömska och förstöring.

In fidem

A. Ekstrand.

P. L.»

** Redan å Erik Angers karta öfver Bjudby af 1689 är en liten nyodling angifven närmast Hoby skogshage.

*** Förr Bjudby *Hemhage* kallad. Å kartor nämnas häromkring: *Glosan* (en intaga). *Stockängen*, *Korshagen*, *Hemgjölet*, m. fl.

† »Blacksta och Wadsbro socknar, beskrifna af Lars Hallman 1748.» Hskr., förvarad i Blacksta kyrka. Tu Band 4:o.

»är straxt bredvid den jättegravven, som vi nyss nämnde i Bjudby hage och kallas tingshögen; en vacker hög, så jämn och slät, som vore han svarfvad, fast man nu i sednare tider hafver till landsvägens örande å ena sidan gjort häruti ett farligt ingrepp», och i ett tillägg af 1753, att »Bjudbyhögen måste årligen bidraga till landsvägens förbättring», samt att deri vid grushemtning funnits vanliga hedna graflemningar.

En anseelig grusgrop intager nu hela tingshögens plats, och af jättegravven återstå bara tre alnar af ena ändan. Den liggande stenen, hvilken Marchelius omtalar, är nog en af de två här varande Runstenar, sannolikt denne.

Han var till nästlidne sommar liggande med nedvänd inskrift nära höjdens östra sluttning, till en del i ett större afloppsdikey, och är af hård, något ljus granit. Framsidan flat, föga ojämn; frånsidan mer skroflig. Inskriften, fullständig och väl bibehållen, lyder:

ÞNRRHTHT : HNÞ : HNHTHT : HNÞ : HTÞÞTR : RTHHTN :
 HTHT : HT : ÞHTNÞ : HNÞ : NNÞ : ÞNRRÞR : ÞNRRÞR HT :
 NTRN · HTA · NÞRÞH · HTHT HTÞNRRHTA · ÞHT : NHTN
 RHT · HTHT
 HTHTÞR RHT : RHTA

Det är: ÞURSTAIN AUK AUSTAIN AUK NATFARI RAISTU STAIN AT
 FINUIÞ AUK ULIF ÞURKIL BURUÞR SIN

UARU ALIR
 UIKIKS SUNIR
 LATBURNIR MAN
 LITU RITA STAIN

STAINKIR RIST RUNAR

Af det onödiga strecket upptill å stafven i Runan þ uti HTHTHT kan slutas, att man i förstone ämnat rista HTHTHT.

41.

Södermanland. Öppunda härad, Blacksta socken, Bjudby.

Denne Runsten skall förr varit omkring femtio alnar från nyss beskrifne, men ligger nu i vestra sluttningen af en löfvig backe, i samma gårde, fast närmare Bjudby.*

* Äfven här äro grafkullar och stensättningar ända fram till byn, och på andra sidan derom vidtager åter en sträcka af de vackraste högar och bautastenar.

För mer än fyrtio år sedan, då stenen ännu låg å sitt förra ställe och med nedvänd inskrift, företog sig då varande jordegaren Erik Lönneberg, som hoppades att under honom finna skatter, att å stenen tända en väldig stockeld, hvarigenom han sprängdes i tolf stycken, hvilka omvändes och spriddes. Trettio år derefter upptogs af nuvarande egaren, Häradsdomaren Erik Andersson, platsen deromkring till åker, och han lät då föra de spridda styckena, med undantag af två ristade och ett oristadt, hvilka än saknas, till ofvannämnde backe, samt, så godt ske kunde, sammanfoga dem. En vacker handling!

Stenen är af fast granit. En icke obetydlig rygg sträcker sig efter midten af hans framsida uppifrån och ned. Ristningen är djup och å alla oskadade ställen tydlig.

Inskriften:

ÞÆRHTHT HT : HTHT : þHTT' ... HHP : HHTPHT : HNP :
 HNT : HT : *HTI : NTA TIF : HHTHTH : NHR : TRHTPR :
 ÞTRIT : NTRP : Þ(*)HTHT : HT : HTRPI HTNPR
 HNP *HTBI : HHTN ÞHTHT) BRNTI : HNP : HHTPI : ÞHTA...
 HTHT HTHT

Det är:

ÞORSTAIN (LIT REI)SA
 STAIN ÞENA
 (IFTIR) SIK SIALFAN
 AUK SUN SIN HEFNI
 UAR TIL ENKLANS
 UKR TRENKR FARIN
 UARÞ ÞA HAIMA
 AT HARMÍ TAUÞR

KUÞ HIALBI SIALU ÞAI(R)A BRUNI AUK SLOÞI ÞAIR (HIAKU) STAN ÞENA

Magister Docens Carl Säve har gjort mig uppmärksam på, att förestående två inskrifter delvis äro *visor* i fornrypalag, den förre inskriften, under N:r 40, med en half (fyrradig), samt den sednare, under N:r 44, med en hel (åttaradig) visa.

Redan Saxo och efter honom Worm orda om visristade Runstenar i Danmark, deraf föga tör kunna slutas. Men Johan Peringsköld är den förste, som verkligen insett, att flere runinskrifter ega fornnordisk versbyggnad med alliteration. I sin förklaring öfver ristningen å Tjulastenen (Bautil 753) säger han inskriften vara »i en visa här sammansatt», och vid den af honom öfversatta och i rätt fornrypalag ordnade inskriften å Tyfstegs-stenen (Bautil 780) har han tecknat: »Carmen generis Adonici,

seu drapula, Liufvingzliod», äfvensom vid några andra inskrifter (Bautil 807, 822 m. fl.) ordet *carmen* finnes af honom skrifvet.*

Trettio runinskrifter på vers äro i vårt land uppdagade. Än flere finnas. Och likväl djerfves en Professor P. A. Munch yrka, att »endast» den så kallade (!) Isländska litteraturen »har bevarat — — den forn-nordiska skaldekonsten.»**

Ehuru den ofvan åberopade uppsatsen om Blacksta och Wadsbro socknars fornlemningar af Pastor Nils (1668) icke upptager någon Runsten för orten, så är beskrifningen likväl en af de fullständigaste, samt tillika nöjsammaste, som vi ege från så gammal tid; och med »rummets tillåtelse» meddelas derutur följande:

»Vidh Hedenlunda gårdh i Waasbro sockn, undervijste migh välborne herr Stuartt (Anders) siälff, hvarest hedningarna hafva haft sin lund vjdh een Eek, dher af Byen ähr kallat Hedenlunda; hvilken Eek nu förtorkat ähr, ståår i een Åkertäppa, dess stubbe af 7 allnar pass behållen; dher uthmed västan förfinnes de dödas griffter uthi jordhögar 40 stycken, inhägnade i een kalfhage, mycket lustigh, af välluchtande örther som dher växa, och dhenna iordeplatsen kallar bemålte herr Stuartt, *dhen Gildan Akree*, i det att förnämare och höghe ståndspersoner skole liggia der begrafne; och bevijsar han det med exempel, som hafver sig tilldragit öfr 50 ähr sedan; då en sädheslada skulle flöttias och sättias dher uth medh på södher sijdhan, var een jordhög, som stod i vägen för Byggningsfolket, hvarföre till att jämpna platsen hafr de uti herr Stuartts frånvaro uppkastat en jordhögh och der inne funnit tuu Lijk vara uppbrändhe, medh Lindevedh, efter som der Lindekohl funnos; desse var een mansperson, som hafver haft svärth hvilkes klinga var förtårdh, men kroopen behållen; men den andre var een qvinsperson hvilkes Rubijner, och hvijte adlestenaar medh asko och dhels småå hvijte brände been i hoopeskrapade stodo dher i grifften uthi een kruuko; dhenna kruka stodh sedan längie uthi hans bod, men veet intet hvem tog henne bort; dheraf han slutar att dhesse 40 griffter måtte vahra af *den gildan aker*.

Men sedan visar han mig bättre i väster pass 200 fampnar uthi Örlunda Backe, dher et stort tal af dhe dödas griffter finnes i Sandmark, dhem han kallar *dhen ogildan akre*, somblige öfre (!) uthi högar, somblige uthan högar märkte medh upreste steenar, dher een deel ännu stå uppe, och een del kullfalne, af 2 alnars längd. Desse griffter äre instängde uthi välborne herrrens *fåhaga*. — Han berättar att för en lång tijd sedhan kom dijt up en Wästgötedräng, som begynthe gräfva uthi dessa griffter; men då välborne herren dhet förnam, dreff han honom sin koos.»

* Se hans handskrifna Samlingar (in folio) å Riks-bibliotheket i Stockholm.

** I många Gåtor och Vallqväden lefver denna skaldekonst ännu, mer eller mindre ren.

100

42

SÖDERMANLAND
 Öppunda lfd. Blacketa sz. Trinkesta

42.

Södermanland. Oppunda härad, Blacksta socken, Trinkesta.

Den tredje af de vid Blacksta-dälden (se *M* 40) varande fyra hittills obekante Runstenar är å Trinkesta (Blacksta prestgårds) egor. Stens-ängen — törhända så kallad af Runstenen — upptager här sänkning, hvilken å detta ställe skiljer från Trinkesta öfriga mark en till sjön Långhalsen liggande bergig löfhöjd, benämnd Näset. Runstenen står i Stens-ängen, utmed norra sluttningen af höjden. En mindre väg från ett nu ödelagdt hemman å höjden, kalladt Stensäng, löper förbi stenen samt vidare öfver dälden till landsvägen i granskapet af prestgården. Å höjden, som hel och hållen utgör en hage, äro många grafkullar och stensättningar, samt mot sjön tre gamla ringmurar.

Runstenen, stående vid kanten af ett mindre röse, är af granit. Inskriften, föga djupt huggen, lyder:

ÞṚṚ : ṚṚ : ṚṚṚṚṚ : ṚṚṚṚṚ : ṚṚṚṚṚ : ṚṚ : ṚṚṚṚṚṚṚṚṚ(Ṛ)
ṚṚṚṚṚṚ : ṚṚ

Det är: BALI AUK UFAIKR RAISÞU STAIN AT SUARTHAFÞ(A) BRUÞUR
SIN

Stenen upptäcktes i medlet af 1700-talet af Kyrkoherden Lars Hallman, och låg då omgifven af en stenkrets.* Den felaktiga teckning af inskriften, som Hallman gjort, upptager några afbrutna och otydliga runmynder framför namnet ÞṚṚ, hvaraf kunde slutas att *tre* bröder rest stenen; men af dessa runor återstår nu intet. Runan Ṛ i ṚṚṚṚṚṚṚṚṚṚṚ är väl felristad och bör vara Ṛ.

43.

Södermanland. Rönö härad, Lid kyrka.

Om Lid sockens fornlemningar finnes blott en enda efterrättelse, så lydande: »Borg, en finnes i Sanda by och kallas *Sanda åhs*. Item ättebackar medh steen kringlagde. Gåhlsiö, en jättekätel i berget, om ett tynnemått. Svijsstad, ättebacke en, med små jordehögar. Store Lundby, finnes jättefiät; Item der jättar sutit hafva; Item håhl, som kallas jättegrytor.»

* Jfr Hallmans, sid. 41, åberopade beskrifning om Blacksta och Vadsbro socknar.

Å nästan alla icke odlade höjder i Lid sockens södra del äro minnesmärken. Vid lilla och stora Lundby förekomma de i största antal. På Varinge egor är en större bautasten och bland många grafkullar en skeppssättning, kallad *jätteskeppet*. I Svista hage står äfven bland högar en vacker bautasten o. s. v.; hvartill komma sex hittills icke kände Runstenar.

En af dem ligger såsom tröskel i dörren till sakristian i Lid kyrka. Han är af rödaktig sandsten. Båda ändarne öfvermurade, så att det öfversta af slingan med dess inskrift är till stor del doldt. Sedan muren der blifvit aftäckt, är hela inskriften aftagen sålunda:

ÞÆRÐÞR : ʒNY : ʒTTTBÆP : ÞTH : RTHH : HTTH : TH :
 ΨÞÐR : HTT : HTTHÞR...TH : ÞTR : T(T) : ÞTTN : HTT

Det är: ÞORUÞR AUK STAINBOG ÞAR RASA STAN AT MOÞUR SINA
 STAINFR... AK KAR. A(T) KUNU SINA

Slutorden i modrens namn synas varit tre, men de äro nu oläsliga. Andra runan i TH är till en del felristad.

44.

Södermanland. Rönö härad, Lids kyrkogårds-port.

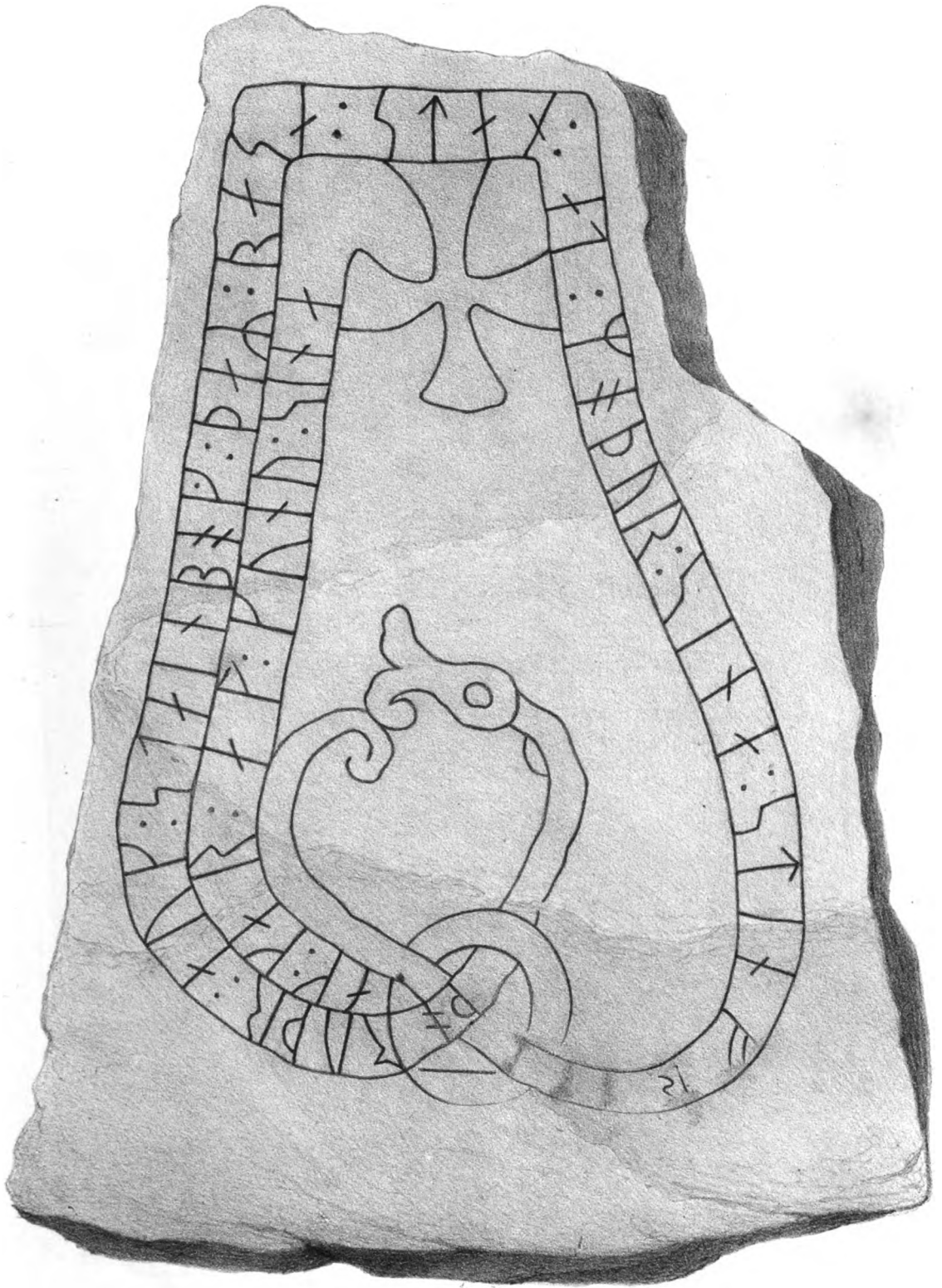
Östra porten till Lids kyrkogård röjer en hög ålder. Muren å högra sidan om genomgångsporten är fem kvarter bredare än den till venster, och ini porten är å förstnämnde högra sida en hvälfd dörröppning med krökt trappuppgång till en liten stenlagd plan, hvarifrån man har utsigt åt kyrkogården genom en något mer än en aln bred samt jämnt en aln hög, rundhvälfd glugg (se ritningen), som är 3 alnar, 2½ kvarter från marken. Ingen å orten vet omtala ändamålet härmed.

I väggen under gluggen är en Runsten af granit inmurad. Hela foten äfvensom kanterna hafva synbart blifvit afslagna nära inpå slingan, hvilken, jämte öfriga ristningar, till sistlidne sommar var så öfverkalkad, att knappt en runa kunde skönjas. Runstenen har fordom ofelbart haft annan plats.

Inskriften:

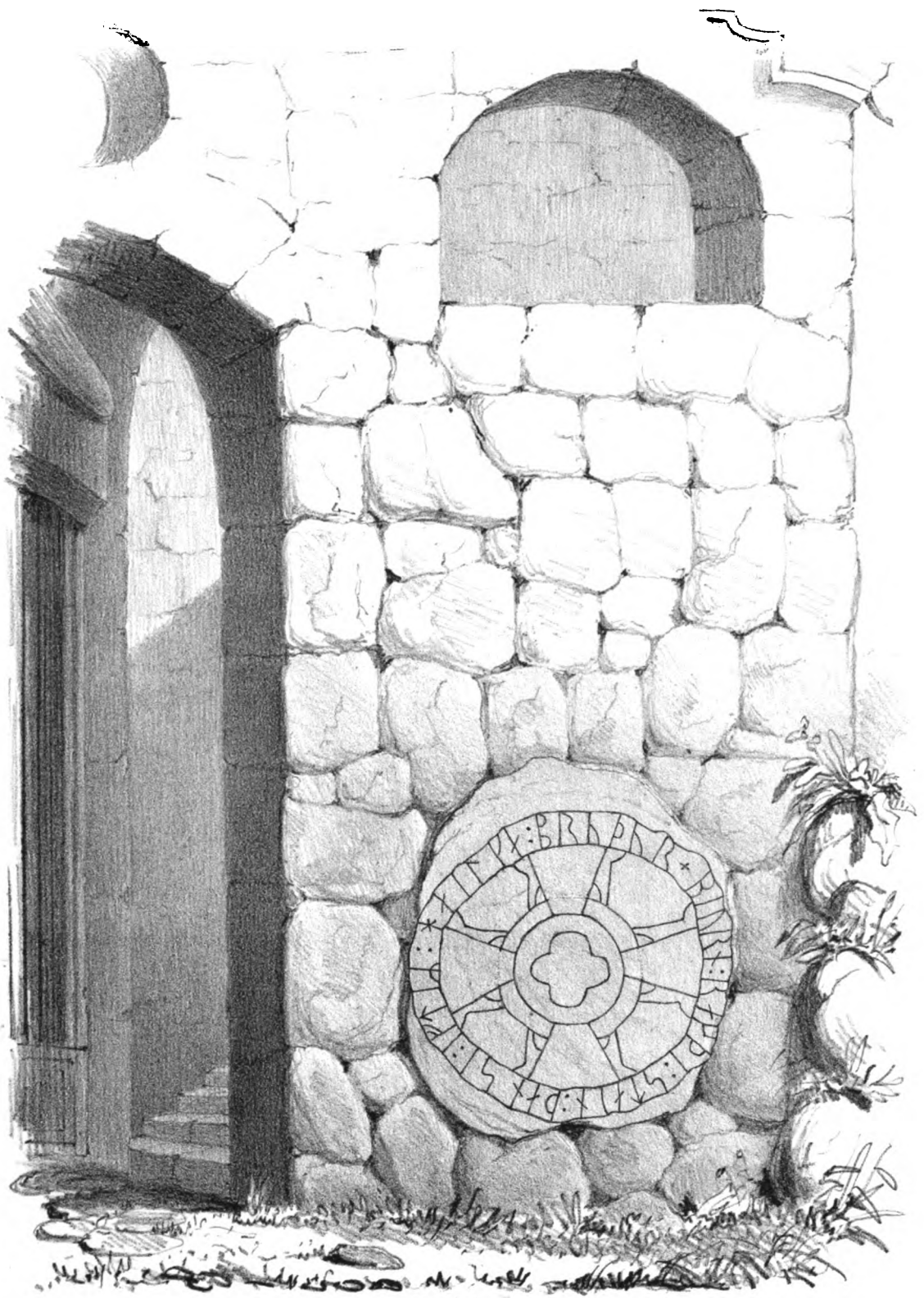
BIÞRT : RTHÞI : HTTH : ÞTHI : ÞTH : *HTHT : BRÐÞR *

Det är: BIURN RAISÞI STAIN ÞANSI IFTIR HAILKA BRUÞUR

12 cm.
12 cm.

ŚĪTĪMĀNĪKĀNĪ
SĪTĪMĀNĪKĀNĪ

1874
1875
MILNERMANSON.
Rome. 1874. Little, Brown & Co., N. Y.

1 abn.

45.

SÖDERMANLAND.

Bono hdl. Lil sm. Sparsta eger, Hagstugan.

45.

Södermanland. Rönö härad, Lid socken, Sparsta egor, Hagstugan.

En märklig Runsten. Han var till medlet af fjoråret liggande nära kanten af en nyupptagen åker å en daldomgifven höjd, Hällbacken kallad, ej långt från torpet Hagstugan å Sparsta mark. Då någon väg icke tyckes sträckt sig hit, har väl meningen varit, att han skulle synas öfver dalen mellan sjöarne Glåkern* och Kappstasjön till en å andra sidan löpande väg, hvilken förr varit en större gångstig.

Stenen är af ljus granit och firsidig. Hufvudristningen upptager tu sidor. Ett för icke länge sedan, till stor och obotlig skada, afslaget större stycke af honom, hvilket innehållit delar af tvänne sidors ristningar, har mycket och väl sökts, men icke funnits. Redandet af det hela blir derföre nog svårt. Det öfverblifna af inskriften uppställes förslagsvis sålunda:

KIRIRIK : KIRIRIK : TT : KIRIRIK : KIRIRIK : TIRIRIK : TRIRIRIK (?)
 TT : TRIRIRIK : KIRIRIK : KIRIRIK (?) KIRIRIK : KIRIRIK
 KIRIRIK : KIRIRIK :KIRIRIK.

Efter samstafva runorna å stenens tredje sida** återstå: KIRIRIK (?)

†.....

FIURIR KIRIRIK
 AT FAIRUR KIRIRIK
 TYRIR TRIRIKILA
 AT TUMARA
 MILTAN URIR
 AUK MATAR

KIRIRIK IRIRIKKIRIRIK

KIRIRIK O.....

I närheten af Runstenen äro några smärre grafkullar och knappt en famn vester från honom ligger en vacker fylld stenkrets af nära femtio alnars omfång. Gamle män berätta, att å marken mellan Runstenen, Hagstugan och Gunilstorpet många »gamla stenmärken» varit att

* Så finnes namnet å alla äldre kartor från 1600-talet. Sjön nämnes nu Glättra-sjön.

** Ehuru denna tredje sida alldrig kan komma i samsigte med de tu andra ristade, har jag tillåtit mig att med prickar utmärka henne, för att visa läget (i stark förkortning) af de der kvarvarande runorna, som äro icke mindre än sju tum höga.

skåda* innan den upptogs till åker, då äfven Runstenen blifvit störtad och varit i fara att alldeles krossas, bortföras samt blifva till vägfyllnad. Jag lät i October månad sistlidet år, på Kongl. Antiquitets-Akademiens bekostnad, åter resa honom.

46.

Södermanland. Rönö härad, Lid socken, lilla Lundby.

I den dæld,** som sades sträcka sig mellan sjöarne Glåkern och Kappstasjön, är helt nära förstnämnde sjö och på lilla Lundby egor en aflång medelmåttig höjd, Ålkistbacken, med sträckning från norr till söder, öfver hvilken vägen från Lid kyrka till Råby socken löper. Höjdens norra ända består af en klippa, och från denna sänker sig förhöjningen mer och mer till södra ändan. Klippans norra vägg, som ligger mot dalrännilen, är kal, men ofvanpå höjer sig en utmärkt vacker ättehög med derå rest bautasten. Högen eger mer än 150 alnars omkrets, samt nära 30 fots slutningshöjd. Bautastenen, af hård mossslupen gråsten, är nära två alnar hög. Söderut från högen är höjden jordig, samt betäckt af större och mindre grafknllar och stenkretsar, de förre nästan alle med fotkedjor och en med sådan dubbel.*** Ner mot höjdens södra ände der åkerjord vidtager, märkes en af plogen till hälften afskuren skeppssättning, och vid mitt besök å stället sistlidet år sågs vid skeppets behållna östra spets en betydlig grop, full af småsten, ris och orenlighet, hvarur uppstack tre tum af en sten, som troddes vara »skrifven.» Jag lät rensa hålet och fann midti en stor liggande Runsten, hvilken icke utan möda fördes ur gropen, som derpå hårdt fylldes, hvarefter Runstenen åter fick intaga sin gamla plats i upprät ställning.

Han är af fast gråsten och, med undantag af inskriftsidan, nog ojämn. Inskriften, mycket angripen af jordsyra och säkert aldrig djupt ristad, har varit särdeles svår att reda och de två sista orden äro och blifva törhända oläslige.

* Å en höjd i närliggande Ånsta gärde äro mer än tjuu grafhögar, alla väl behållna.

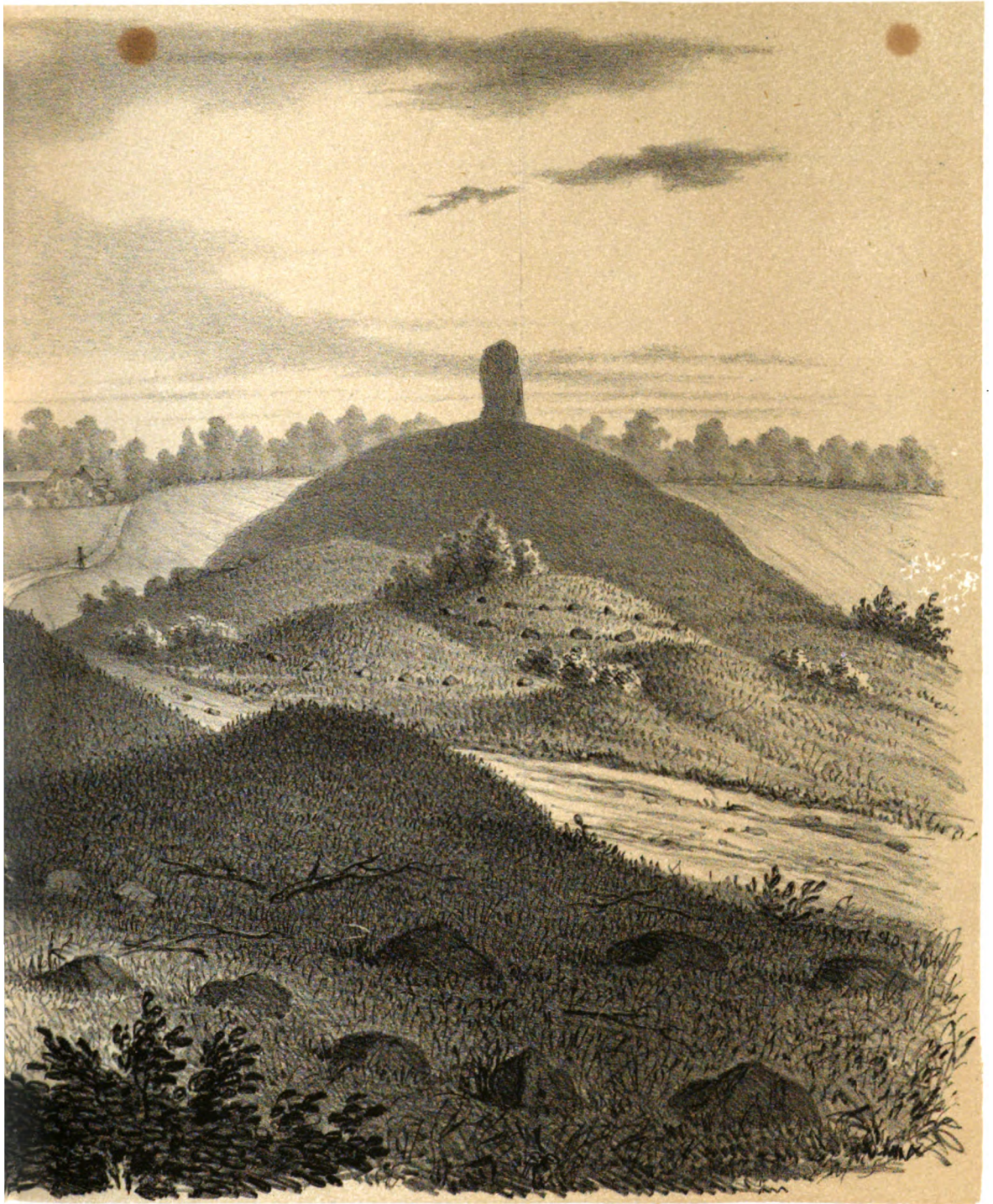
** Å en karta (i Landtm.-kontoret) från 1600-talet är ännu dällden utmärkt såsom en vattenled, men öfversvämmas nu bara höst och vår delvis.

*** Vid af mig anställd gräfning i tu sådana mindre kullar utan fotkedjor, hvardera af 15 alnars omkrets och obetydlig höjd, fanns i den ena, jämte kol, aska och ben, en större, enkel Urna af bränd lera, samt deri, bland finare aska och stycken af hufvudskallen, ett tve-eggadt spjut af järn med hål för skaft, tio tum långt, och en vacker stridsyx, äfven af järn och försedd med fyrkantigt skaft-hål. I den andra kullen hittades, utom vanliga graflemningar och en något söndrig Urna, flera vackra perlör af agat och kristal, samt andra med mosaikpyrdnader. Kullarne återställdes i sitt förra skick.

R. E. A. S.

ROBERT
ROSE HART, 1877

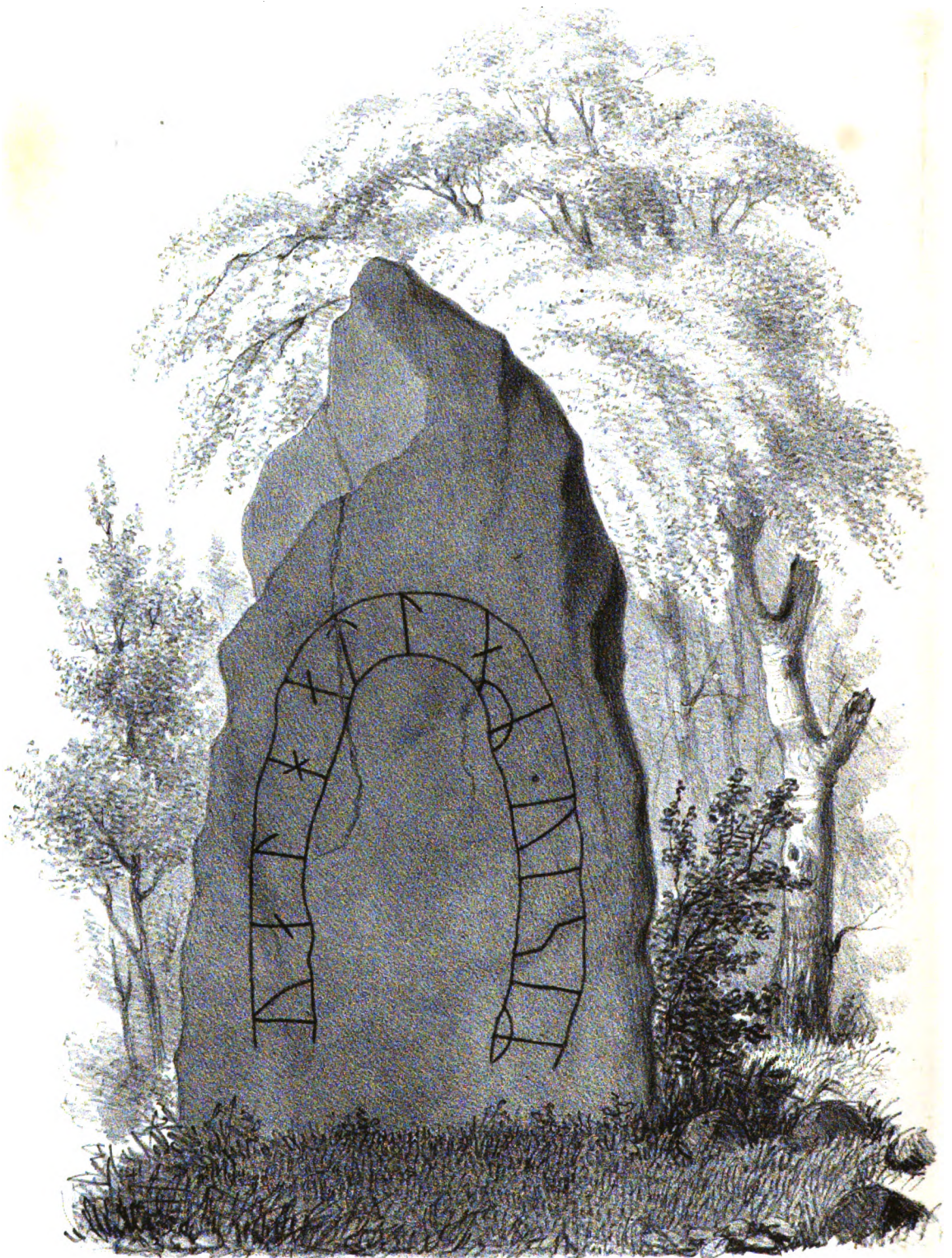

6.
ANNAKE.
KILLICK, N.Y.

1 1/2 in.

Stein
 23
 FINEBERGIAN.
 1870-1880.

12. abr.

K 8.

SÖDERMANLAND.
Rydbo Hä. Lid an v. v. r. Lindby.

Inskriften:

𐌺𐌋𐌆𐌆𐌆𐌆 : †𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 : 𐌆𐌆𐌆𐌆 : 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 : 𐌆𐌆𐌆𐌆 : 𐌆𐌆𐌆𐌆 : 𐌆𐌆𐌆𐌆 :
 𐌺𐌆𐌆𐌆𐌆 : 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 : 𐌆𐌆𐌆 : 𐌆𐌆𐌆 : 𐌆𐌆𐌆𐌆 𐌆𐌆𐌆𐌆 : 𐌆𐌆𐌆 :
 𐌆𐌆𐌆𐌆 𐌆 𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆𐌆 : 𐌆𐌆𐌆 : 𐌆𐌆𐌆𐌆 (·) .𐌆𐌆𐌆..𐌆 (·)

Det är: SBIUTI HALFTAN ÞAIR RAISÞU STAIN ÞANSI IFTIR SKARÞA BRUÞUR SIN FUR AUSTR HIÞAN MIÞ RUARI O SIRKLANTI LIKR SUNR UIN..R

Efter 𐌺𐌆𐌆𐌆𐌆, hvári bara kännestrecket i † är något matt, följer likligen skiljetecknet ;, men hvilket ock har utseende af |. Näst framför inskriftens sista 𐌆, som är nog tydligt, äro två nästan utplånade stafvar, hvilka tyckas kunna tagas för |𐌆 eller |𐌆, om de icke tillsammans bildat ett 𐌆.

47.

Södermanland. Rönö härad, Lid socken, Wäringe.

Till lilla Lundby gränsar i öster Wäringe (nu Kapellansgård), hvars egor i söder ligga mot den nämnda sjön Glåkern. Å stranden af denna sjö, i Wäringe östra gärde, äro många kullar och stensättningar, bland hvilka denne Runsten står.

En trogen och tillförlitlig afritning af inskriften är allt hvad jag för närvarande kan meddela.

48.

Södermanland. Rönö härad, Lid socken, stora Lundby.

Om denne Runsten gäller hvad (om *M* 47) nyss sades. Det har till och med synts mig möjligt, att runorna äro i sednare tider ristade å en gammal bautasten, hvaremot likväl ett och annat, såsom den under lång tid nog anfrätta huggningen, talar. Stenen, som tyckes vara upp till afslagen, står midt i en märklig fornlemningsplats i stora Lundby löfhage, omkring 30 alnar från körvägen mellan Ludgo och Lid kyrkor. Nära intill honom i sydvest ligga i fyrkant fyra större stenar och vid 20 steg sydost derifrån är en någorlunda bibehållen skeppssättning, i båda ändar spetsig och af nära 40 alnars längd, samt 6 alnar bred midtöfver.* Många kullar och stensättningar äro deromkring.

Efter mitt besök å stället i Augusti månad i fjor har Runstenen blifvit störtad af egendomens innehafvare, som lærer hoppats finna skatter under honom.

* I midten af denna skall för många år sedan funnits ett långt svärd, samt »en rund mössa af järn.»

49.

Södermanland. Daga härad, Gåsinge kyrka.

Daga härads märkligaste Runsten (Bautil 718, Liljegren 925), af lös sandsten, låg ännu 1830 såsom tröskel i Gåsinge kyrkas södra dörr, midt i tu remnad och å båda ändar öfvermurad. Nämnede år lät församlingens då varande v. Pastor uttaga och med grofva järnband fästa de två halfvorna vid kyrkans yttre, östra gafvel, der de nu äro. Inskriften å stenens midt är sedan slutet af 1600-talet, då Runstenen först afritades, mycket skadad af tramp, och äfven å sin närvarande plats skall den fortfarande lida och omsider alldeles utplånas; hvarföre en säker och fullständig afritning deraf här intages.

Inskriften:

RHTT · RHTI · HTT · P(T)H(I) · TT · HNT · BNTT ·
 HT · TH · HPT · TH · RHTBTR · TT · HT · PTHR ·
 TH (·) #IBI · TT (·) P(T)H (·) NT · HT · PT (·) NTH ·
 HNT · NHTR · YIP · NNTI ·

Det är: RAKNA RAISTI STAIN P(A)NS(I) AT SUIN BUTA SIT AUK
 SIFA AUK RAKNBURK AT SIT FAÞUR KUÞ HILBI AT H(AN)S UIT IAK
 ÞET UAR SUIT UESTR MIÞ KUTI

På tu ställen förekommer H|T, utan tvifvel ristfel för H|T.

Flere än denne runinskrift äro icke kände i Gåsinge socken, men någre hittills icke bekante, varande i andra socknar af häradet, skola framdeles allmängöras.

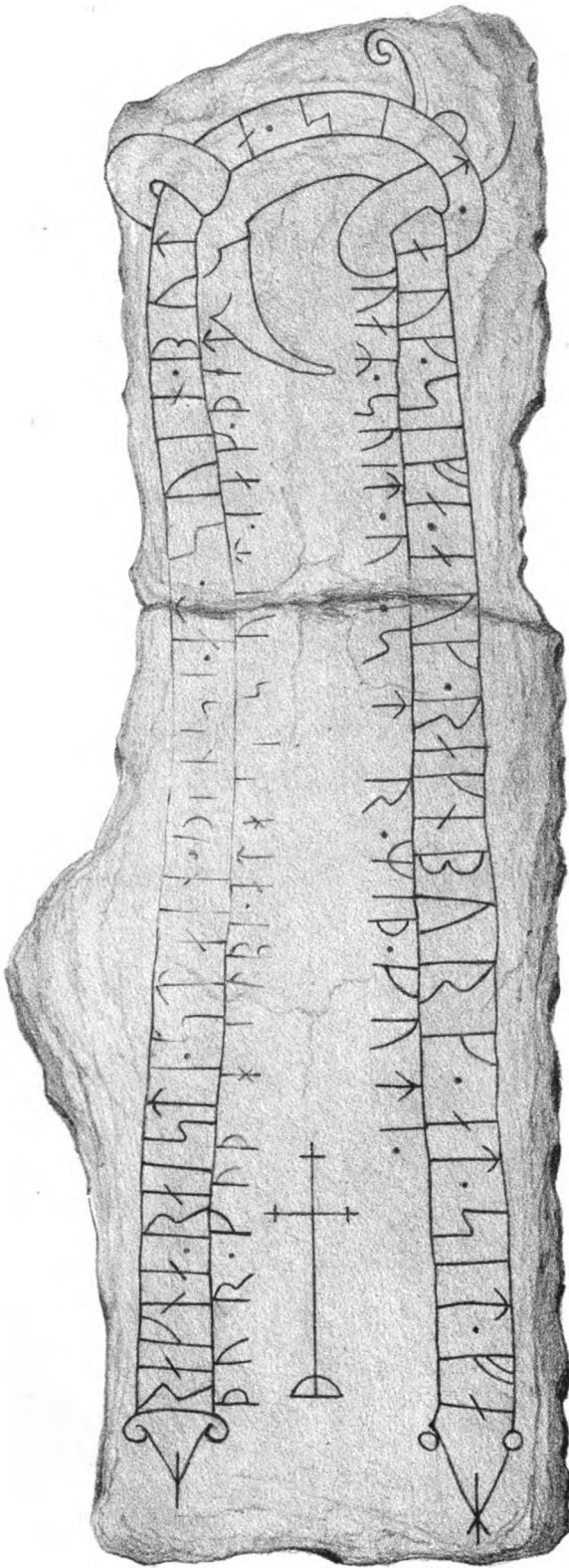
50.

Uppland. Danderyds Skeppslag. Solna socken, Stenbrottet.

En kort och ofullständig förteckning från 1600-talet öfver minnesmärken i Solna socken meddelas här för sin ålders skull, och lyder:

»Uthi öfre Frösunda och Anders Jöranssons gårde är en stoor uthuggen Runesteen. *

* Bautil 143, Liljegren 367. Dbk.

40.

DÖDERWANIANN.

Lexa hārad. Götting. 1898.

13

50.

STONE

From the collection of the National Museum, Copenhagen.

Uthi kyrkehagen vedh Prestegården nedre vedh sjöen är en gammal Skantz som sijnes Styckevagnarnes rum, stelle och updragande. Der emoth svarar äfven een gammal bårgh på andra sijdhan siöen.

Uti Presthagen äre åtskillige Jättegrifter att finna.

Vedh Ählby och Hufvestad är efter H:s N:s H:r Gabriels berättan några upresta stenar, som förmenas vara Ruunstenar.

Uthi Carlbergs Fågelgård finnes ett Runeberg.»*

I denna förteckning saknas, bland andre Runstenar, förevarande, hvilken icke eller finnes nämnd af någon annan författare, ** förr än C. O. Funck (1852) upptog honom på sin karta öfver Stockholms trakten. Dock har han ända till våren sistlidet år legat med nedvänd inskrift så sjunken i marken, att föga af honom varit i dag, och knappt något af inskriften. Vid nämnde tid lät jag resa honom.***

Han står vid en enstaka, mindre och jordtäckt klippa i den dald, som sträcker sig mellan Brunsviken och Karlberg, på lägenheten Stenbrottets egor, icke långt från Karlbergs damm, så att han är väl synlig från Bomstugan vid Karlbergsvägen mellan Stockholm och Solna kyrka. En gammal »gångstig från Sollna in i staden», upptagen af P. Wijckmans »topografiska karta ifrån norra tullen till Carlberg» af år 1699, † har strukit tätt förbi honom, och från denna har, der Runstenen är, en annan gångstig sträckt sig norr ut, så att han stått vid korsvägen.

Han är af hård granit. Runor och slingor svagt inhuggne. Hela huggningen har fullkomligt tycke af andra Uppländska runristningar.

Inskriften:

††††† * ††† * †††††††† * ††††† * ††††† * ††††† * †††††(†) *
††† * ††††††† *

Det är: ANUTR AUK ÞORKIRSL ÞAIR L(R)TU RASA STAI(N) IFR ASKAUT

††††† för ††††† eller †††††; jfr Södervissinge-stenen på Jutland, utgifven af P. G. Thorsen 1839. ††††† för †††††; jfr Eds-stenen, Bautil 166, Liljegren 397. † i detta ord är stupadt.

* Bautil 145, Liljegren 366. Denne märklige sten är af mig och andre förgäfvos sökt. Rudling har i sin bok om Stockholm detta om honom:

»Uti Köksgården midt emot Orangehuset ligger en gammal Runsten.» Ehuru Rudling derefter upptager för honom samma inskrift, som förekommer under det nämnda numret i Bautil, står likväl hans uppgift i strid med så väl den bautilska ritningen, hvilken verkligen visar ett runeberg, beväxt med trän, som med uppgiften i närvarande förteckning, hvarföre icke olik synes, att den lösa sten, som han nämner, är eller varit en tredje Runsten vid Karlberg.

** Karlbergs gamla drifhus har icke legat der denne sten är.

*** Kongl. Antiquitets-Akademien bekostade resningen.

† Det torde förtjena nämnas, att enligt samma karta, »en gammal gråstensmur» sträckt sig från höjderna norr om Rörstrand ner till sjön mot Sabbatsberg. Törhända en forntida befästning.

Jag må här slutligen nämna, att Johan Bureus upptager i sina handskrifna samlingar* tu runinskrifter i Stockholms stad, hvilka töra vara förkomne. Den ene skall varit »i Torgzbrinken uthi her Augustini hus» och den andre »i gamle M. Olofs Nericiani hus.» Burei afskrifter af dem äro thyvärr ofullständige, men visa ingen öfverensstämmelse med de runinskrifter i Stockholm, som nu äro bekante.

* Förvarade i Riksbibliotheket i Stockholm.

Första Samlingens slut.

Första Samlingen Svenska Run-urkunder är härmed fullständig. De hithörande öfversättningar, förklaringar och anmärkningar, hvilka utlofvats, måste sparas till lägligare tid, och böra derpå vinna. I händelse verket icke fortsättes, skola de i ett särskildt bihang-häfte komma vederbörande tillhanda.

Vid närmare granskning af min afritning utaf den blott nämnde fjerde Runstenen i Blacksta socken har jag funnit inskriften, hvilken är på vers, böra, innan den allmängöres, ytterligare på stället granskas.

Pris: 2 R:dr Banko.
